

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ

У НОМЕРІ:

- **ЕНЕРГЕТИЧНА СФЕРА:**

- ∨ *Українська ГТС: сьогоденні проблеми та майбутні перспективи*

- ∨ *Українська енергоефективність: стан, проблеми та перспективи*

- **У ЦЕНТРІ СУСПІЛЬНОЇ УВАГИ:**

- ∨ *Становище кримських татар після анексії Криму: реалії і перспективи*

- **ПРАВО: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА**

- ∨ *Єдиний реєстр податкових накладних: інструкція з використання*

№ 17 (75) ВЕРЕСЕНЬ 2014

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ**

№ 17 (75) 2014

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів

**Додаток до журналу
«УКРАЇНА: ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ»**

Засновники:

Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
Національна юридична бібліотека

Головний редактор

В. Горовий, д-р іст. наук, проф.,
заступник генерального директора НБУВ

Редакційна колегія:

Ю. Половинчак (відповідальна за випуск),
Н. Іванова, Т. Дубас, Л. Присяжна,
Ю. Калініна-Симончук

Заснований у 2011 році
Видається двічі на місяць

Передрук – тільки з дозволу редакції

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Прем'єр-міністр України А. Яценюк
представив План дій
«Відновлення України».....3
Уряд схвалив затвердження Річної
національної програми співробітництва
Україна – НАТО на 2014 рік.....5

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

С. Полтавець
Українська ГТС: сьогоdnішні проблеми
та майбутні перспективи.....6
І. Беззуб
Українська енергоефективність:
стан, проблеми та перспективи.....13
О. Бусол
Проблеми пошуку нових шляхів
до здійснення антикорупційної реформи
в Україні.....22

У ЦЕНТРИ СУСПІЛЬНОЇ УВАГИ

І. Рудь
Становище кримських татар після анексії
Криму: реалії і перспективи.....28

ПРАВО: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

О. Єфімов
Єдиний реєстр податкових накладних:
інструкція з використання.....34

ЕКОНОМІЧНИЙ БЛОК

Економічні прогнози та ризики.....39
Огляд валютного ринку.....39
Моніторинг економічного законодавства.....43

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА * 52

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Прем'єр-міністр України А. Яценюк представив План дій «Відновлення України»

З вересня на засіданні уряду, представляючи План дій «Відновлення України», Прем'єр-міністр України А. Яценюк, зокрема, заявив: «Війна закінчиться. Після війни завжди настає мир. Мир, за який нам потрібно боротися і який нам потрібно вибороти. І ми вже зараз повинні думати, що треба робити в країні, коли буде досягнуто цей мир, коли буде зупинена агресія».

Він зазначив, що не треба «придумувати велосипед і тим більше займатися реформістським популізмом». «План реформи країни готували сім років. Його підписав Президент і Прем'єр-міністр. Цей план реформи країни – Угода про асоціацію між Україною і Європейським Союзом. Більш об'ємного і змістовного документа ніхто не придумає».

Щодо тактичних кроків, підкреслив А. Яценюк, уряд України поставив «кілька короткотермінових цілей для держави, невідкладних і негайних, які потрібні для країни і для того, щоб стабілізувати ситуацію. Перша ціль, за словами глави уряду, – зупинити російську військову агресію і відновити суверенітет України. Друга – виконати Угоду з Європейським Союзом і ввести безвізовий режим між Україною та ЄС». Третя – «після завершення війни – реабілітація і допомога учасникам АТО і відновлення Донбасу, на що підуть мільярди доларів і роки». Також серед пунктів плану відновлення країни – децентралізація влади, нова система оподаткування, «удар по корупції і виграш війни з корупцією».

Ще один пункт плану відновлення країни, за словами А. Яценюка, – «пройти зиму»: «Перезимувати з газом, з електроенергією, з харчуванням, теплом, водою».

А. Яценюк підкреслив, що першою метою плану є подолання російської агресії. «На Сході (України) іде війна. Вона не є внутрішнім конфліктом України, вона розпочата і продовжується російським режимом. Спочатку

Росія анексувала Крим, потім вона пішла далі і ввела свої регулярні війська на територію Східної України.

Збройних сил, коли уряд прийшов до влади, не було як таких – ні регулярних військ, ні боєздатної техніки, ні Національної гвардії. За ці шість місяців ми відновили боєздатність української армії, створили Національну гвардію, втричі підняли фінансування, збільшили грошове забезпечення. І вся українська економіка сьогодні працює на армію, техніку, озброєння і на боротьбу з російськими бандитами і терористами», – сказав глава уряду.

Він нагадав, що українська сторона подала проти Російської Федерації позови, у тому числі до Європейського суду з прав людини. Загальна сума збитків, тільки за попередніми даними, становить понад 1 трлн грн. «Ми розпочали процедуру притягнення Росії до відповідальності в Міжнародному суді ООН за порушення Конвенції про боротьбу з тероризмом. Росія є державою-терористом, державою-агресором і буде нести відповідальність відповідно до норм міжнародного права».

А. Яценюк наголосив, що Україні потрібна нова оборонна доктрина «з чітким визначенням, хто агресор і хто є загрозою»: «У новій оборонній доктрині Росія повинна бути визнана як держава-агресор, основна і єдина держава, яка загрожує територіальній цілісності і національній безпеці України».

Мільярди, які ми відправляємо на армію, повинні оснастити армію новою технікою і повинні нарешті використовуватися оборонним відомством якомога швидше.

Ми розпочинаємо проект «Стіна» – будівництво реального державного кордону між Україною і Російською Федерацією».

А. Яценюк також нагадав, що уряд України схвалив законопроект про скасування позаблокового статусу України та відновлення

курсу на євроатлантичну інтеграцію: «Цей закон повинен бути прийнятий парламентом».

Крім того, План передбачає запровадження санкцій проти російських громадян і підприємств, які підтримують агресію Росії проти України.

А. Яценюк нагадав, що уряд схвалив законопроект про санкції, і цей проект закону був ухвалений парламентом: «Зараз необхідне підписання цього закону і прийняття рішення про запровадження санкцій проти Росії».

План відновлення країни передбачає також подання нових позовів проти Російської Федерації «як держави-агресора з відшкодуванням всієї шкоди, яку Росія нанесла Українській державі».

Напередодні саміту НАТО 4 вересня А. Яценюк окремо наголосив, що мета України – «отримання спеціального статусу між Україною і НАТО»: «Вважаємо, що НАТО має надати Україні спеціальний статус особливого партнера номер один. Сполучені Штати Америки, сподіваємось, нададуть статус ключового союзника США».

А. Яценюк зазначив, що найбільш правильним було б «прийняття рішення про членство України в НАТО, яке, зрозуміло, буде непросто проходити, в першу чергу серед країн-членів Альянсу».

Також План дій «Відновлення України» передбачає реабілітацію учасників АТО, допомогу сім'ям військовослужбовців і відновлення Донбасу.

Глава уряду нагадав, що Кабінет Міністрів прийняв рішення про створення Державної служби у справах учасників і ветеранів АТО, вивчивши досвід США: «Держава повинна реально піклуватися про учасників антитерористичної операції і про ті сім'ї, які втратили батьків, чоловіків, які втратили годувальників».

Уряд України, підкреслив А. Яценюк, виділяє кошти сім'ям загиблих і розпочав програму щодо забезпечення житлом сімей, які втратили годувальника внаслідок проведення антитерористичної операції. На цю програму, за його словами, уряд України вже виділив 102 млн грн: «І кожен раз ми додатково виділяємо кошти».

Він наголосив, що необхідно забезпечити реабілітацію учасників антитерористичної операції, надання соціальної і психологічної допомоги, протезування і медичну допомогу, у тому числі за кордоном. У цьому, за словами А. Яценюка, уряд очікує фінансову й технічну допомогу західних партнерів. Він повідомив, що з цього питання було проведено «десятки переговорів», зокрема А. Яценюк провів розмову з новообраним головою Ради Європейського Союзу Д. Туском: «Польща готова надавати медичну допомогу, як і багато інших країн Заходу».

Що стосується плану з відновлення Донбасу, А. Яценюк підкреслив: «Відновимо мир. Ті, хто переселилися в інші території України, будуть повертатися на Донбас, і уряд запроваджує адресну державну допомогу для тих, хто повертається в свої домівки».

Уряд також проводить роботу з інвентаризації збитків і руйнувань, які є на сьогодні на Донбасі: «Ми їх зараз не можемо визначити – тільки з фотографій із супутників. І якщо два місяці тому, коли ми звільняли Слов'янськ, наші оцінки були 8 млрд грн, сьогодні можемо заявити, що тепер це мільярди доларів зруйнованої інфраструктури».

А. Яценюк повідомив, що Європейський Союз і західні партнери направляють до України спеціальну місію для інвентаризації й оцінки збитків.

Глава уряду також нагадав, що в листопаді буде проведена міжнародна донорська конференція, мета якої – залучення коштів на відбудову Донбасу.

Крім того, План дій «Відновлення України» передбачає виконання Угоди про асоціацію з ЄС та отримання безвізового режиму з Європейським Союзом.

А. Яценюк підкреслив, що Росія «робила і буде робити все», щоб зірвати виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: «Для Росії це не економічний, а політичний аспект, адже жодних економічних збитків для Росії не було, немає і не буде. А політично вони усвідомлюють, що підписання і ратифікація Угоди є повною втратою впливу Російської Федерації на Україну».

Він нагадав, що після підписання політичної частини Угоди з ЄС Європейський Союз

відкрив свій ринок навіть без відкриття ринку в зворотному напрямі Україною. Завдяки цьому почалася диверсифікація експорту: «Ми збільшили обсяги експорту до ЄС на 1,3 млрд дол. США і одночасно зменшили нашу торгівлю з Росією на 2,5 млрд.

Залежність від Росії все менша, менша і менша. Цього не треба боятися. Цей виклик, навпаки, можливість. Можливість переорієнтувати економіку, енергетику і взагалі переорієнтувати країну із залежності на Росію на незалежність разом із Європейським Союзом».

Для того щоб імплементувати Угоду з ЄС, за словами глави уряду, необхідно реформувати державний апарат. Він нагадав, що відбувся перший етап формування в уряді державної структури щодо імплементції Угоди з ЄС, зокрема призначено заступників міністрів з євроінтеграції, створено урядовий офіс з питань європейської інтеграції, затверджена його структура.

Тепер необхідно ратифікувати Угоду з ЄС: «Ми очікуємо, коли парламент ратифікує

Угоду з Європейським Союзом, – сказав глава уряду. – Весь державний апарат повинен бути спрямований на одне – європейські реформи».

А. Яценюк повідомив, що у вересні Кабінет Міністрів затвердить Національний план імплементції Угоди: «Це покроковий план – коли і який закон чи постанову вносити, приймати, яку регуляцію, який наказ відповідного міністерства. Тобто це конкретний план дій по виконанню стратегічного плану реформ.

До кінця року ми повинні створити спільні органи співпраці з Європейським Союзом. Це робочі органи на рівні урядів України і Європейської комісії, а також на рівні міністерств і, відповідно, європейських комісарів, як передбачено Угодою».

Крім того, наголосив А. Яценюк, необхідно розпочати виготовлення біометричних паспортів для безвізових поїздок українських громадян до країн ЄС (*Урядовий портал (www.kmu.gov.ua)*. – 2014. – 3.09).

Уряд схвалив затвердження Річної національної програми співробітництва Україна – НАТО на 2014 рік

Кабінетом Міністрів України на черговому засіданні схвалено проект Указу Президента України «Про затвердження Річної національної програми співробітництва Україна – НАТО на 2014 рік».

Проекти Указу Президента України та Річної національної програми співробітництва Україна – НАТО на 2014 рік (далі – РНП-2014) були розроблені Міністерством закордонних справ України ще у 2013 р., погоджені на засіданні уряду та подані на розгляд Президенту України на початку 2014 р. Однак у березні 2014 р. документ було повернуто до МЗС України на доопрацювання у зв'язку зі зміною складу Кабінету Міністрів України, а також принципово новою внутрішньо- та зовнішньополітичною ситуацією України, що склалася на той час.

Цей проект доопрацьовано Міністерством закордонних справ України за участі Комісії

з питань партнерства України з Організацією Північноатлантичного договору з урахуванням особливостей співпраці в умовах збройної агресії Російської Федерації проти Української держави, зокрема стороною НАТО розроблено додаткові механізми інтенсифікації співробітництва в усіх сферах, а також збільшено фінансування практично всіх існуючих програм співпраці з Українською державою.

Схвалений Кабінетом Міністрів України проект РНП-2014 має особливу актуальність, оскільки в рамках саміту НАТО у Великій Британії (який на сьогодні вже відбувся 4–5 вересня 2014 р. – Ред.), планується проведення засідання Комісії Україна – НАТО на рівні глав держав та урядів (*Урядовий портал (http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article;jsessionid=8B542A6B316BA765B3976B852DEB29F3.vapp53?art_id=247571714&cat_id=244276429)*. – 2014. – 2.09).

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

С. Полтавець, старш. наук. співроб. НЮБ НБУВ, канд. політ. наук

Українська ГТС: сьогоднішні проблеми та майбутні перспективи

Газова тема для вітчизняного політикуму була, є та залишатиметься актуальною ще досить тривалий період часу. Непрозорість українського газового ринку стає причиною появи багатьох міфів як про «збитковість» української ГТС, так і про надприбутки, які вона приносить. Істина, мабуть, як завжди, десь посередині.

Нова хвиля різноманітної інформації про вітчизняну ГТС була «спровокована» тим, що 14 серпня 2014 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо реформування системи управління Єдиною газотранспортною системою України». Чи не найголовнішою особливістю прийнятого парламентом Закону стало надання права здійснювати функції оператора Єдиної газотранспортної системи України суб'єкту господарювання, засновником і власником якого може бути виключно держава та «...юридична особа (юридичні особи), що належить та контролюється резидентами держав-членів Європейського Союзу, Сполучених Штатів Америки чи Енергетичного Співтовариства і є оператором системи транспортування газу або членом Європейської мережі операторів системи транспортування газу, сертифікованим відповідно до вимог статті 10 Директиви 2009/73/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, статті 3 Регламенту 715/2009 Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу про умови доступу до мереж передачі природного газу...». Так само прописано в Законі й право здійснювати функції оператора підземних сховищ газу, яке надається тільки «...юридичній особі (юридичним особам), що належить та контролюється резидентами держав-членів Європейського Союзу, Сполучених Штатів Америки або Енергетичного Співтовариства...».

Надання таких переваг європейським та американським компаніям викликало жорстку критику з російського боку. Російська держава за останні роки звикла отримувати ГТС своїх сусідів за невеликі кошти. Так, наприклад, у 2011 р. Росія придбала ГТС Білорусі за 5 млрд. дол. Купівля білоруських активів відбувалася поетапно. З 2007 по 2010 р. російський «Газпром» придбав 50 % акцій ВАТ «Белтрансгаз» за 2,5 млрд дол. У 2013 р. тодішній віце-прем'єр міністр України Ю. Бойко стверджував, що Росія планувала створити консорціум з Україною за білоруським сценарієм, тобто з переходом вітчизняної ГТС у власність «Газпрому». На початку 2011 р. Росія бажала придбати й українську ГТС, заради цього «Газпром» обіцяв припинити будівництво «Південного потоку». Через два роки, тобто у 2013 р., російський газовий монополіст отримав ГТС Киргизії. За умовами договору «Газпром» гарантував модернізацію та реконструкцію шляхом інвестицій у розмірі 613 млн дол. протягом п'яти років. Важливо, що росіяни отримали право зберігання природного газу в підземних сховищах і встановлювати тарифи на транспортування газу по території Киргизії в треті країни.

Намагаючись отримати українську ГТС (рис.) у власність або в довготривалу оренду, російська влада час від часу робила різноманітні заяви. Так, посол Росії в Україні М. Зурабов у вересні 2011 р. заявляв: «Нам вигідніше будувати новий трубопровід. Нас труба в Україні не цікавить, тому що це марна праця». У свою чергу генеральний директор ТОВ «Нефтегазбудинформатика», член Експертної ради з питань розвитку газової промисловості та ринку природного газу Л. Уніговський наприкінці 2011 р. заявляв, що створення консорціуму або спільного підприємства між Україною та Росією –

єдиний можливий варіант завантаження вітчизняної ГТС до рівня її рентабельності. Для страхування можливих ризиків експерт пропонував передбачити можливість права вето України на прийняття певних рішень. Фахівець нагадував, що, за оцінками західних консалтингових компаній, трубопровідні

можливості постачання газу в країні ЄС у 2020 р. зростуть на 65 %. Він попереджав, що мінімально необхідне завантаження вітчизняної ГТС повинно становити 70 млрд куб. м газу, крім того, у 2015 р., за його прогнозами, у Європі зростатиме конкуренція серед транзитерів газу.

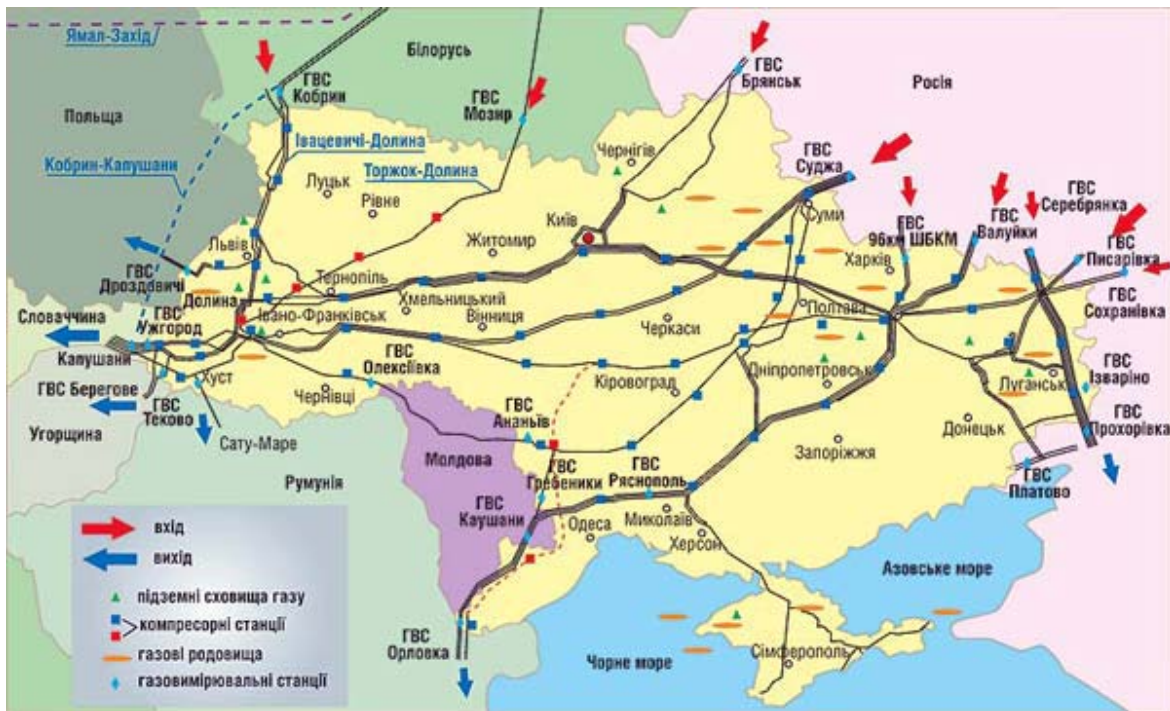

Рис. Схема ГТС України

Джерело: newzz.in.ua

Незважаючи на неоднозначні заяви російської сторони, український експерт О. Нарбут у 2011 р. переконував, що російська зацікавленість українською ГТС не зникне протягом найближчих п'яти років, оскільки для Росії важливо конкурувати на рівних з іншими постачальниками газу на європейський ринок, а український маршрут у цьому сенсі найбільш вигідний з економічної точки зору, бо найкоротший і найдешевший. Звісно, що в експертному середовищі немає ніколи однозначних відповідей на подібні складні питання. Так, наприклад, член наглядової ради Інституту енергетичних стратегій Ю. Корольчук, зі слів посла ЄС в Україні Я. Томбінського у травні 2013 р. про те, що доля української ГТС – це внутрішня справа України, зробив висновок,

що ЄС залишиться в стороні від вирішення цієї проблеми, не виділить ніяких коштів на модернізацію української ГТС, бо приватизація ГТС немає жодного стосунку до європейського енергетичного законодавства. Показово, що експерт, говорячи про переговори Росії та ЄС з приводу норм третього енергопакета, ініціатором цих переговорів чомусь називає ЄС й одночасно цитує міністра енергетики Росії, який заявляв: «...Якщо ЄС зробить для “Газпрому” виключення стосовно норм “третього енергопакета”, тоді Україна і Росія зможуть без проблем створити консорціум, а “Газпром” зможе бути власником частини ГТС України». Водночас Ю. Корольчук визнавав, що без згоди та підтримки ЄС Росія не зможе взяти під контроль українську

ГТС. Інший вітчизняний незалежний експерт з енергетичних питань В. Саприкін у 2013 р. зазначав, що передача вітчизняної ГТС російському «Газпрому» небезпечна з точки зору національних інтересів України. На думку В. Саприкіна, наші (українські) зобов'язання як члена Енергетичного співтовариства прямо суперечать сумнівним перевагам запропонованої «низької ціни» на газ, бо «Газпром» не реформується і не робитиме цього в майбутньому. Отже, з нашої точки зору, саме небажання російського газового монополіста реформуватися відповідно до норм «третього енергопакета» стало істинною причиною переговорів Росії з ЄС.

Спроби отримати у власність або під контроль ГТС України Москва робила й раніше. Для цього застосовувалися різноманітні сценарії. Зокрема, шляхом формування «потрібної» думки громадськості, використовуючи представників української бізнес-еліти. Так, наприклад, на початку 2009 р. український олігарх Д. Фірташ заявляв, що Україна, Росія та ЄС повинні створити спільне підприємство шляхом передачі Україною своєї ГТС у спільне управління Росії та ЄС. На думку Д. Фірташа, СП мало б виглядати таким чином: внесок України – її ГТС, яка, за його словами, коштувала 20 млрд дол.; Росія повинна була надати газові родовища, з яких видобувається 50 млрд куб. м газу в рік на термін 25 років; а ЄС мали б надати необхідні інвестиції. Виглядає так, що за такої схеми найбільш ризикували б Україна та ЄС. Наша держава ризикує власною ГТС, а європейці грошима. До того ж чи не найголовнішим питанням, пов'язаним із ГТС, залишається питання її ціни. «Прицінятися» до української ГТС почали досить давно.

Екс-радник голови Фонду держмайна В. Ларцев нагадував, що, наприклад, 2007 р. компанія «Імідж» оцінила вітчизняну ГТС у 24,8 млрд дол.; у 2009 «Увекон» назвала ціну 9,9 млрд дол.; український експерт Л. Симонова назвала такі цифри: 61,7 млрд дол. за доходним методом і 47,2 млрд дол. за витратним методом. Експерт В. Землянський, порівнявши ціну, за яку «Газпром» придбав білоруську ГТС

(5 млрд дол.) і враховуючи, що українська ГТС у п'ять разів більша і до того ж має підземні сховища газу (ПСГ), оцінив її в 40 млрд дол. Міжнародна компанія Baker Tilly Ukraine у 2012 р. озвучила цифру 31 млрд дол. У свою чергу, Росія відстоює ціну, яку оголосив 2011 р. Д. Медведев – 7–8 млрд дол. Водночас в експертному середовищі існує думка, що дати об'єктивну грошову оцінку українській ГТС надзвичайно складно, а то й узагалі неможливо. Так, зокрема, експерт енергоринку Б. Соколовський вважає, що на сьогодні жодна міжнародна компанія не може об'єктивно оцінити українську ГТС. На його думку, складність насамперед у тому, що українська ГТС має, по суті, унікальну структуру, оскільки може одночасно забезпечувати й потреби внутрішнього ринку, й транзит газу в країни Європи. Більше ніде у світі немає подібних об'єктів. Крім того, сама по собі українська «труба» містить «політичну складову», яку, на думку експерта, узагалі оцінити неможливо.

Отримати справедливу оцінку вітчизняної ГТС неможливо в принципі, переконаний експерт енергетичних програм Центру ім. О. Разумкова В. Омельченко. Він вважає, що неважливо скільки б компаній залучив український уряд до оцінювання газотранспортної системи країни, об'єктивної оцінки він (уряд) не отримає. При цьому слід враховувати, що сьогоднішній стан вітчизняної ГТС далекий від ідеального, крім того, треба мати на увазі непрозорість схем в управлінні ГТС, переконаний експерт.

Саме тому експерти погоджуються, що найбільш об'єктивним способом залишається вивід її на IPO, бо тільки міжнародний ринок може визначити реальну вартість ГТС. Зі слів голови компанії «Нафтогаз України» А. Коболева, вартість вітчизняної ГТС коливається в межах 25–35 млрд дол. Чинювач пояснює, що така різниця в ціні пояснюється тим, як оцінюються прибутки НАК «Нафтогаз України». Натомість НАК «Нафтогаз України», відкидаючи звинувачення російської сторони в ненадійності української ГТС, у червні 2014 р. оприлюднив таку інформацію. За даними української компанії порівняльний аналіз

кількості аварій на магістральних газопроводах України та Росії доводить більшу надійність української ГТС. Так, порівнявши інформацію ПАТ «Укртрансгаз» і ВАТ «Газпром» за період з 1996 по 2014 р. про кількість великих аварій на 1 тис. км магістралей, прес-служба НАК «Нафтогаз України» стверджувала, що на російських газопроводах кількість аварій у 7,77 разів більша, ніж на українських. Наприклад, за останні 10 років у Росії таких аварій зафіксовано 200, а в Україні – 5. Слід зауважити, що йшлося про серйозні аварії, у результаті яких відбувалася розгерметизація системи і, як наслідок, припинення транспортування газу.

...Україна оголосила про початок модернізації своєї ГТС. Відповідно до проекту така модернізація повинна була підвищити надійність транспортування газу, підвищити КПД агрегатів для перекачування газу з 25 до 36 % і зменшити витрати паливного газу на 600млн куб. м у рік. Величезні капіталовкладення мають сенс лише за умови, що Україна збереже наявні та в найближчій перспективі збільшить обсяги транзиту. З іншого боку, російська сторона, тиснучи на українську владу, переконує, у тому числі й ЄС, що у зв'язку з введенням в експлуатацію «Північного потоку» та будівництвом «Південного потоку» обсяги транзиту газу через українську територію істотно зменшаться. Український експерт Центру ім. О. Разумкова С. Дяченко переконаний, що такі погрози – лише слова, бо з економічної точки зору експлуатаційні витрати щодо «Південного потоку» у 2,5 рази більші, ніж щодо української ГТС. До того ж експлуатація підводних трубопроводів набагато дорожча, а у випадку аварії газогін практично неможливо відновити. Експерт переконаний, що варто враховувати й такі глобальні сьогоденні проблеми: нестабільність ситуації в Північній Африці, аварію на японській атомній електростанції «Фукусіма» і, як наслідок, відмова частини європейських країн від використання атомної енергетики, а тому обсяги транзиту газу навряд чи серйозно впадуть. За даними Центру ім. О. Разумкова, навіть якщо «Північний потік» і «Південний

потік» працюватимуть на повну потужність, через українську ГТС проходитимуть 60 млрд куб. м газу в рік.

Згаданий вище проект модернізації української ГТС розрахований на дев'ять років, перша черга – три роки. Обсяг інвестицій у першу чергу має становити 538 млн дол. Президент асоціації «Газові трейдери України» Р. Сторожев вважав цей проект вигідним для Європи. Водночас позиція «Газпрому» кардинально протилежна. Зі слів представника «Газпрому» С. Купріянова, вартість модернізації української ГТС становить 19,5 млрд дол., а введення в експлуатацію «Південного потоку» істотно знизить вартість доставки російського газу в Європу та підвищить її надійність. Заради справедливості треба зазначити, що С. Купріянов не назвав конкретних цифр такої економії. Тим не менше на сьогодні представники російського газового монополіста в унісон заявляють про відсутність будь-якого інтересу до української ГТС. Так, зокрема, у кінці червня 2014 р. заступник голови правління компанії «Газпром» О. Медведєв стверджував, що Україна може робити зі своєю ГТС що захоче, але вона (Україна) повинна пам'ятати, що її «вік» – 35 років і за цей час вона не модернізувалася. Чиновник також переконував, що після реалізації проекту «Південний потік» потреба в українському газогоні практично зникне.

З подібною заявою теж наприкінці червня 2014 р. виступив і голова правління «Газпрому» О. Міллер. Він спрогнозував, що найближчим часом Росія застосовуватиме обмеження поставок російського газу в напрямку тих ГТС, де будуть зафіксовані реверсні поставки газу, насамперед ітиметься про європейські компанії. Водночас «Газпром» невдоволений ситуацією, за якої він («Газпром») не може використовувати на повну потужність, тобто завантажити газолін OPAL на 100 %, бо, за умовами контракту, Росії дозволено заповнювати його лише на 50 %, права на іншу половину належить іншим компаніям.

Водночас обґрунтовуючи необхідність прийняття законопроекту з оренди вітчизняної ГТС представники українського уряду

стверджували, що зацікавленість у проекті модернізації висловлювали, зокрема, німецькі банки та енергетичні компанії, які погоджувалися вкласти в українську ГТС до 5 млрд дол. Хоча голова українського уряду А. Яценюк визнав, що на сьогодні черги європейських та американських інвесторів в Україні не спостерігається.

Аналізуючи прийнятий парламентом Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо реформування системи управління Єдиною газотранспортною системою України», експерти енергетичного ринку окреслили можливі «за» та «проти» таких законодавчих змін. Згаданий вище В. Землянський стверджує, що в прийнятій Верховною Радою України редакції Закон лише поглиблює газову залежність від Росії. Хоча на перший погляд з політичної точки зору закон на часі, з економічної він може не виправдати тієї мети, з якою приймався.

Українська ГТС працює на російському технічному газі, крім того, саме російський газ прокачується через українську «трубу». У випадку якщо Російська Федерація зменшуватиме обсяги перекачування газу до Європи через українську територію, то європейці, вважає експерт, не будуть зацікавлені в модернізації української ГТС. До того ж у глобальному плані Європу влаштовує існуюча схема контрактів з «Газпромом», бо в європейських контрактах передбачена можливість періодичного перегляду ціни на «блакитне паливо».

З останнім твердженням В. Землянського погоджується й інший вітчизняний фахівець Б. Соколовський. Натомість він стверджує, що Україна повинна застосувати економічну санкцію проти «Газпрому» шляхом заборони транзиту газу в ЄС через свою територію – і тоді російський газовий монополіст буде змушений змінювати правила гри. Б. Соколовський переконаний у дієвості та позитивні прийнятого Закону, бо він, на його думку, дасть змогу послабити газову залежність України від Росії. Прийняття Закону, стверджує фахівець, дасть змогу Україні та її західним партнерам сильніше тиснути на Росію з

метою послаблення монополії «Газпрому» на загальноєвропейському ринку.

Разом з тим Б. Соколовський вказав на певні недоліки Закону. Так, наприклад, вимога Закону про розкриття інформації щодо структури власності компанії, яка претендуватиме на оренду української ГТС, може відштовхнути потенційних інвесторів, бо мало хто захоче розкривати комерційну таємницю. Крім того, не можна повністю виключити можливість, коли серед власників такої компанії прямо чи опосередковано будуть представники російського бізнесу, так само не можна гарантувати на 100 % можливість створення посередницької структури на зразок «Росукренерго». Хоча останнє, вважає фахівець, мало ймовірно, бо за останній час у суспільстві відбулися такі зміни, завдяки яким повторити таку обладку буде досить складно.

На думку директора Інституту енергетичних стратегій Д. Марунича, прийнятий Закон ставить хрест на тристоронньому консорціумі за участі Росії. Після цього Росія зосередиться на розбудові «Південного потоку», вважає фахівець. Також треба мати на увазі, що найголовніша «методологічна» проблема прийнятого Закону в тому, що він повністю ігнорує інтереси поставщика газу – Росії, а це не сприятиме налагодженню відносин між країнами, нагадує Д. Марунич.

Президент аналітичного центру «Діксі груп» О. Павленко переконана, що намагання України інтегруватися в енергетичний ринок Європи з часом принесуть позитивні зміни. Шляхом переорієнтації на транспортування газу своєю ГТС за умови, коли кожна компанія резервуватиме собі певний об'єм потужностей у газовій трубі, Україна зможе «привчити» Росію працювати за європейськими правилами на своїй території і водночас російський газ втратить для України свою «політичну» складову, стверджує вона. Одна з найголовніших проблем, яка до цього постійно виникала під час будь-яких переговорів у газовій сфері, це – проблема відкритості конкурсного відбору претендентів. На сьогодні проблема «прозорості» цього ринку залишається невирішеною, вважає експерт В. Саприкін.

До того ж інвесторів можуть стримати борги «Нафтогазу України» та відсутність реформ у газовому секторі економіки.

У швидкий позитивний ефект від прийнятого Закону не вірить і президент Центру глобалістики «Стратегія ХХІ» М. Гончар. Головна причина такого скепсису фахівця – військові дії на Донбасі. Натомість він наголошує на тому, що Росія й надалі популяризуватиме у Європі свій «Південний потік». Найкращим підтвердженням цьому є позиція Австрії, яка свого часу підтримувала проект «Набукко», а потім про нього забула, а зараз інтенсивно підтримує «Південний потік», говорить М. Гончар. Така підтримка, на його думку, не виключає можливості застосування Росією корупційних схем усередині ЄС.

Сумнівається у швидкому відшуканні інвесторів для модернізації української ГТС й експерт Ю. Корольчук. Основною причиною він вважає те, що прийнятий Закон передбачає тільки оренду газотранспортної системи і не дає можливості інвестору стати співвласником ГТС. Ще одним недоліком Закону є те, що в ньому не прописано шляхи реформування галузі в цілому, наприклад не передбачено розподілу «Нафтогазу України» на компанії з видобутку, транспортування та торгівлі газом – як це передбачено Другим і Третім енергопакетами. Натомість позитивом є ідея про перенесення точки передачі газу із західного кордону Української держави на кордон з Росією. Але її втілення залежить від європейських компаній, що займаються торгівлею газом, які цього поки що не роблять, зазначає Ю. Корольчук.

Наголосив на певних недоліках Закону й генеральний директор ТОВ «Нафтогазбудінформатика» Л. Уніговський. На думку фахівця, у Законі повинна бути виписана роль Національної комісії державного регулювання енергетики. Треба також врахувати, що транспортування газу та його зберігання – це два різні види бізнесу. Перший – монопольний, а отже, більш прибутковий; інший – конкурентний, а тому менш цікавий інвесторам, твердить експерт.

У свою чергу провідний аналітик Інституту публічної політики І. Газізуллін переконаний,

що сьогодні наявні два головні мотиви української влади, які стимулювали прийняття цього Закону: перший – гроші для розрахунку за борги перед «Газпромом»; другий – об'єднання України з європейським енергетичним ринком і, як наслідок, зменшення привабливості для Європи проекту «Південний потік». З його точки зору, найбільшою «загадкою» для експертів залишається те, чи існують конкретні компанії, які виявили бажання зайти на український ринок. Фахівець теж погоджується, що транспортування газу досить прибуткова справа, навіть враховуючи те, що тариф, який на сьогодні платить Росія Україні, досить низький.

Натомість повним провалом і політичною помилкою вважають прийняття згаданого Закону опоненти нинішньої української влади. Маємо на увазі зовсім не росіян, а внутрішню українську опозицію. Так, зокрема, В. Медведчук, якого важко запідозрити в об'єктивності оцінок міждержавних відносин України та Росії, тим не менше, вважає, що прийняття цього Закону повністю перекреслило значення України як транзитера. Крім того, чинна редакція Закону створює додаткові стимули, щоб Росія будувала газогони в обхід України, стверджує він.

Ще більш песимістично налаштований М. Рудьковський. Парламентар вважає, що, прийнявши такий Закон, Україна перекреслила свою незалежність і в один момент перетворилася на територію, залежну від США. Політик стверджує, що українці задарма віддали свою ГТС європейцям та американцям і, як наслідок, не отримаємо жодного кубометра газу від Росії.

Попри заяви про те, що українська ГТС Росію не цікавить, реакція російських політичних експертів на прийняття Верховною Радою України цього Закону, навіть у першому читанні, була блискавичною та, як й очікувалося, українською негативною. На думку російського експерта заступника директора Центру політичних технологій О. Макаркина, головною причиною розробки та прийняття такого Закону стала націленість США на поклади сланцевого газу на Донбасі. Зі слів О. Макаркина, США пообіцяли

частково замінити Росію на європейському енергетичному ринку. На його думку, освоєння американцями українських родовищ дасть змогу США створити ресурсну базу для експорту палива поблизу з європейськими кордонами. Саме через це на Донбасі тривають бойові дії, твердить О. Макаркін. При цьому він повідомляв, що російська монополія («Газпром») за рахунок поглинання української ГТС могла б контролювати найбільш цінний і прибутковий бізнес Києва та одночасно заблокувати українцям можливість красти паливо, яке «Газпром» експортує до Європи.

Варто нагадати, що через декілька днів після прийняття українського Закону депутат російської Держдуми, член Комітету з енергетики А. Крутов заявив, що прийнятий в Україні Закон ущемляє права російських компаній. Саме тому депутат мав намір подати відповідний запит до СОТ про порушення Україною зобов'язань, які вона взяла в рамках цієї організації.

Аналізуючи проблеми, шляхи їхнього вирішення та перспективи українського енергетичного ринку, німецький експерт професор економіки енергетики та сталого розвитку приватного берлінського університету Hertie School of Governance К. Кемферт загострила увагу на такому. Вона переконана, що цілком реально здійснювати поставки газу з Європи в Україну, особливо при низькому попиті на газ влітку і восени у Європі. З точки зору німецького фахівця, найголовніші завдання для України в найближчі роки такі: підвищення енергоефективності через модернізацію економіки та ощадливе використання енергоресурсів; надавати перевагу поновним джерелам енергії; пошук нових постачальників газу та видобуток власного «блакитного палива». Експерт вважає, що в переговорах з Росією на перший план повинні виходити економічні питання, а не політичні спекуляції. Важливим є створення чесних прозорих ринкових умов в енергетичному секторі. Не справедливо, коли від різних країн у Європі вимагають різну ціну за газ: від одних вимагають замало, від інших – забагато, переконана К. Кемферт.

Саме ці твердження німецького фахівця й хотілося б взяти за висновок з проблематики, яку ми розглянули. Бо видається, що справедливі, ринкові, прозорі підходи до вирішення енергетичних проблем є тим універсальним ключем, який здатний відкрити будь-які замки. Зрозуміло, що це твердження буде справедливим лише в умовах мирного співіснування держав, чого сьогодні, на жаль, не спостерігаємо (*Роботу написано з використанням матеріалів таких джерел:* <http://news.finance.ua/ua/~2/2013/03/15/298482>; <http://ubr.ua/market/industrial/kirgizii-otdala-svou-gts-gazpromu-243141>; <http://ru.tsn.ua/groshi/rossiya-kupila-gts-belarusiza-5-milliardov-dollarov.html>; <http://korrespondent.net/business/economics/1294890-ukrainskaya-gts-poteryaet-rentabelnost-beztranzita-rossijskogo-gaza-eksperty>; <http://vz.ru/news/2011/9/29/526424.html>; <http://www.unn.com.ua/ru/news/221354-rosiya-nevtratit-interes-do-ukrayinskoyi-gts---ekspert>; <http://regnum.ru/news/fd-abroad/1662286.html>; <http://q99.it/YUP7hNo>; <http://expert.ru/2014/08/14/gts-ukrainyi>; <http://www.rosbalt.ru/ukraina/2012/02/13/945437.html>; <http://korrespondent.net/business/economics/1294890-ukrainskaya-gts-poteryaet-rentabelnost-beztranzita-rossijskogo-gaza-eksperty>; <http://ru.tsn.ua/ukrayina/firtash-hochet-chtoby-ukraina-otdala-svoyu-gts-rossii-i-evrope.html>; http://www.novostimira.com.ua/novyny_47895.html; <http://m.day.kiev.ua/uk/article/ekonomika/navishchorada-viddaie-v-orendu-trubu>; <http://from-ua.com/news/318796-riskuet-li-ukraina-peredavaya-49-gts-v-arendu-inostrannoi-kampanii-ekspert.html>; <http://glavcom.ua/news/226708.html>; <http://www.unn.com.ua/uk/exclusive/1375859-ne-viklyucheno-scho-za-ukrayinskoyu-gts-polyuye-gazprom-ekspert>; <http://www.dw.de>; <http://biz.liga.net/all/tek/stati/2813255-zakon-o-gts-plyusy-i-minusy.htm>; <http://www.segodnya.ua/economics/enews/zakon-o-gts-zachem-rada-daladobro-na-arendu-truby-544546.html>; <http://delo.ua/business/gts-smogut-otdat-v-arendu-tolkozapadnym-kompanijam-244550>; <http://glavred.info/ekonomika/rada-soglasilas-sdavat-trubu-v-arendu-kiev-poluchil-kozyr-v-gazovyh-torgah-s>

*moskvoy-287607.html; <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2014/8/14/115647.htm>; <http://dt.ua/ECONOMICS/naftogaz-anonsuvav-peregovori-pro-zaluchennya-kompaniy-z-yes-i-ssha-dlya-upravlinnya-gts-148716.html>; <http://glavcom.ua/news/227206.html>; <http://business.vesti.ua/65439-deputaty-dali-dobro-na-prodazhu-gts>; <http://nk.org.ua/ekonomika/92511-my-na-sharu-otdali-amerikantsam-nashu-gts--rudkovskiy>; <http://www.mk.ru/economics/2014/07/04/ukraina-otdala-gazotransportnuyu-sistemu-zapadu.html>; [*otdala_do_49_svoey_gts_ssha_i_evrope; <http://www.gasua.com/ru/media/2163.html>; <http://korrespondent.net/business/economics/3407043-rossiya-khochet-pozhalovatsia-v-vto-na-zakon-o-modernyzatsyy-naftohaza>; <http://business.vesti.ua/58670-rossija-otkazalasja-prinimat-uchastie-v-modernizacii-ukrainskoj-gts>; <http://polemika.com.ua/news-148717.html>; <http://fakty.ua/183474-ukrainskaya-gts-v-8-raz-nadezhnee-chem-rossijskaya-naftogaz-infografika>; <http://rada2012.net.ua/?p=27047>; <http://obkom.net.ua/news/2014-09-02/1213.shtml>.*](http://oane.ws/news/2014/08/15/ukraina_</i></p>
</div>
<div data-bbox=)*

I. Беззуб, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Українська енергоефективність: стан, проблеми та перспективи

Ситуація з енергоресурсами в Україні, які донедавна були відносно дешевими, стала однією з ключових тем сьогодення. На різних рівнях відбувається обговорення цього питання, пошуки способів реверсу газу, передбачається встановлення нових потужностей виробництва енергії з поновних джерел, розробляються нові інноваційні пристрої для заміщення традиційних способів виробництва енергії.

Припинення Росією поставок газу в Україну не залишає іншого вибору, ніж кардинально вирішувати питання енергетичної безпеки. Основним інструментом для цього має стати енергозбереження та енергоефективність.

З погляду енергоспоживання Україна є унікальною країною, бо має найбільш енергоємну економіку. Її енергоємність (характеризується величиною витрат енергії на 1 дол. ВВП) є найвищою у світі й у 3,5 раза перевищує середньосвітовий рівень. Тому енергоефективність в Україні має стати найважливішою темою та напрямом дій.

Для порівняння: в Україні енергоємність становить 0,55 т умовного палива (т. у. п.) на 1 тис. дол. виробленої продукції чи послуг, водночас у Німеччині – 0,15 т. у. п., Китаї – 0,34 т. у. п., Росії – 0,44 т. у. п.

За підсумками 2013 р. Україна спожила 50,4 млрд куб. м газу, водночас власний

видобуток становив лише 20,9 млрд куб. м. Тобто наш газовий баланс – це мінус 30 млрд куб. м. Середня ціна газу в Європі – близько 400 дол. за 1 тис. куб. м (це не менше 12 млрд дол. на рік). Якщо ми будемо споживати лише власний газ або знизимо імпорт хоча б удвічі-втричі, то зекономимо мільярди доларів. Саме тому нині потрібно боротися за кожний кубометр газу й кожну гікакалорію тепла, яку витрачаємо дарма.

Щороку в Україні на потреби населення необхідно 47,0 млн Гкал теплової енергії, для виробництва якої використовується 8,3 млрд куб. м природного газу. Загальна вартість природного газу, що витрачається для виробництва теплової енергії на потреби населення з розрахунку вартості імпортного газу 5241,37 грн/тис. куб. м, становить 43,5 млрд грн. Із них 9,1 млрд грн компенсує населення відповідно до встановлених тарифів на теплову енергію, послуги з централізованого опалення та постачання гарячої води, решта 34,4 млрд грн дотується з державного бюджету як різниця між установленою для населення та фактичною вартістю імпортного природного газу. Середньозважений тариф на виробництво теплової енергії становить 912,6 грн за 1 Гкал. Тариф для виробництва 1 Гкал теплової енергії для населення становить 314 грн. Різниця

вартості імпортованого природного газу в сумі 598 грн за кожну вироблену гігакалорію датується з державного бюджету НАК «Нафтогаз України». Переведення котелень із використанням імпортованого природного газу на інші види палива передбачає зниження вартості виробництва теплової енергії на 10 % – до 822 грн за 1 Гкал, що, у свою чергу, скоротить дотації з державного бюджету на 15 %.

За таких умов виникає необхідність стимулювання економії споживання природного газу у сфері тепlopостачання. Тому з метою посилення енергетичної незалежності України Кабінет Міністрів України прийняв Постанову від 9 липня 2014 р. № 293 «Про стимулювання заміщення природного газу у сфері тепlopостачання». Постанова передбачає заміщення використання природного газу іншими видами палива та енергії у сфері тепlopостачання шляхом визначення принципів стимулюючого тарифоутворення, що застосовуються при встановленні тарифів на виробництво теплової енергії на теплогенеруючих установках з використанням будь-яких інших видів палива та енергії. У Постанові рекомендовано органам місцевого самоврядування сприяти реалізації інвестиційних проектів виробництва теплової енергії з використанням будь-яких видів палива та енергії (за винятком природного газу), у тому числі з поновних джерел.

Крім того, враховуючи відмову від російського газу, Кабмін установив обмеження його споживання, затвердивши обсяг газу для споживачів у приблизно 14 млрд куб. м із серпня до кінця опалювального сезону 2014/2015. Про це йдеться в Постанові уряду № 296 від 9 липня 2014 р. «Деякі питання забезпечення населення, підприємств, установ та організацій природним газом до кінця опалювального сезону 2014/15 року», де наголошується, що промисловість і комунальна теплоенергетика мають скоротити споживання газу на 30 %, бюджетні організації – на 10 %. «Протягом періоду серпня 2014 – березня 2015 р. передбачається встановити такі ліміти використання: промисловість – 7,53 млрд куб. м, бюджетні установи та організації –

0,63 млрд куб. м, підприємства ТКЕ – 5,85 млрд куб. м», – ідеться в повідомленні.

Також серед урядових рішень у сфері заміщення газу віце-прем'єр-міністр, міністр регіонального розвитку, будівництва і житлово-комунального господарства В. Гройсман назвав стимулювання споживачів до переходу на електроопалення. На засіданні уряду 9 липня 2014 р. була прийнята Постанова Кабінету Міністрів України «Про стимулювання споживачів природного газу та теплової енергії до переходу на електроопалення та гаряче водопостачання». Ця Постанова передбачає встановлення пільгового тарифу на електричну енергію для побутових споживачів, які здійснили заходи щодо заміщення природного газу електричною енергією, що використовується для опалення та гарячого водопостачання, у разі наявності окремого комерційного обліку. Пропонується встановити тариф на електричну енергію на рівні єдиного роздрібного тарифу на відповідний місяць для споживачів другого класу з коефіцієнтом 0,7, а за наявності в побутових споживачів диференційованого за періодами часу обліку електроенергії ставки тарифів на електроенергію, що використовується для опалення та гарячого водопостачання для кожного періоду доби (нічний, денний, напівпіковий, піковий), визначатимуться із застосуванням відповідних коефіцієнтів до вищезгаданого тарифу.

Для населення, що споживає електроенергію в будинках (квартирах), обладнаних в установленому порядку електроопалювальними установками, з 1 жовтня по 30 квітня (включно) щомісячно спожитий обсяг електричної енергії збільшується з 3600 до 5000 кВт/год (включно) без зміни діючого тарифу.

Прийняття цього нормативного акта сприятиме заохоченню споживачів до встановлення електроопалювальних установок замість тих, що працюють з використанням природного газу. «Установлено спеціальний тариф на електроенергію в розмірі 30 к. для тих споживачів, які перейшли на використання електричних котлів, замість газових. Це дуже вигідно, і ми сподіваємося, що люди почнуть заміщення», – наголосив В. Гройсман.

Також Кабмін виділив 500 млн грн на переобладнання котельень з газу на альтернативні види палива. Про це заявив міністр Кабінету Міністрів О. Семерак. За його словами, у цій Постанові передбачається компенсація відсотків громадянам на заміщення пристроїв опалення, які переходять з газу на інші джерела.

Також О. Семерак зазначив, що прийнято розпорядження Кабінету Міністрів про виділення коштів на реконструкцію українських електромереж. Розпорядження передбачає також спорудження нових ліній протяжністю понад 200 км.

Кризовий стан з постачанням газу в Україну потребує рішучих дій не тільки в технічних рішеннях. Велике, а може, й основне значення для спокійного опалювального сезону має й інформаційна кампанія. Уряд України декларує її під назвою «Енергетична незалежність України». Старт цій акції дано 20 серпня віцепрем'єр-міністром В. Гройсманом.

Робота з підвищення обізнаності українців в усіх питаннях енергозбереження газу стає головним напрямом в енергетичній безпеці України. Передбачаються рекламні та інформаційні заходи для населення, бізнесу та для керівників усіх бюджетних будівель. Необхідно широко висвітлювати приклади енергозбереження та використання відновної енергії. Пересічний українець повинен усвідомити, що кожний зекономлений кубометр газу та невикористаний літр гарячої води – крок до енергонезалежності держави. Економія не потребує додаткових коштів.

Радикальне зменшення використання газу можливе за допомогою додаткового інвестування в заміну старих котлів у котли для роботи на соломі, щепі, торфі тощо. Істотне зменшення споживання теплової енергії, а в більшості вона отримується за допомогою газу, досягається при вкладанні грошей у досконале утеплення стін, заміну вікон на енергоефективні моделі, теплоізоляцію труб теплотрас. Частково це питання вирішується й сьогодні, але тільки тими, хто має кошти. В основному це програма розрахована на наступні 10–15 років.

Кожний на своєму місці, вдома чи на роботі, має залучитися до економії. При загальному

усвідомленні такої необхідності сумарний ефект економії буде досить відчутним при мінімальних затратах. Це ж питання повинно бути першочерговим і для голів міст, районів, сіл і селищ.

Фінансування інформаційної кампанії відбуватиметься із залученням донорських програм Європейського Союзу, США і Великобританії.

Громадську ініціативу з інформування жителів України про шляхи щоденного зниження споживання енергії та рекомендацій щодо реформ для уряду запускають громадська ініціатива Energy Evolution.UA разом із Національним екологічним центром України. Вони проводять інформаційно-маркетингову кампанію з інформування українців про нескладні способи зниження індивідуального споживання енергії та про те, як неефективне використання енергії грає на руку Росії проти України.

Організація зняла кілька інформаційних роликів про енергетичну залежність України й шляхи зниження енергоспоживання, створила також плакати, де показані способи, за допомогою яких люди можуть знижувати використання енергії вдома чи будь-де. Наприклад, просто закриваючи кран, коли чистиш зуби, можна зекономити близько 150 грн щорічно. Також для скорочення енерговитрат слід провести утеплення та заміну старих вікон і встановити теплові екрани в кожному будинку. П. Башкіна, координатор громадської ініціативи Energy Evolution.UA, та А. Денисенко, експерт Національного екологічного центру України, сподіваються, що люди розвісять їхні плакати у своїх будинках і громадських місцях.

Наскільки реально скоротити споживання газу населенням на 30 %, які проекти варто впроваджувати, а які ні, наскільки ефективно спрацюють урядові ініціативи з питань економії використання газу, сьогодні активно обговорюють експерти, аналітики, фахівці та чиновники. Але їхні думки з цього приводу різняться. Деякі з них повністю підтримують дії Кабміну, але зазначають, що реалізація цих ініціатив може розтягнутися на кілька років, а результати потрібні вже цієї зими.

Інші вважають, що не можна проблеми в енергетичній галузі покласти на плечі населення, яке й так у скрутному становищі.

Начальник управління економіки систем життєзабезпечення Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства Н. Хоцянівська запевняє, що Постанова Кабінету Міністрів «Про стимулювання заміщення природного газу у сфері теплопостачання» врятує українців від холодної зими. «Розроблено ще одну дуже ефективну програму стимулювання заміщення природного газу іншими видами палива та енергії. Ця програма, я вважаю, в найближчій перспективі дасть змогу заощадити близько 5 млрд куб. м природного газу шляхом заміщення іншими альтернативними видами палива», – сказала Н. Хоцянівська.

Провідний аналітик Інституту публічної політики І. Газизуллін вважає скорочення споживання газу населенням на 30 % цілком виправданим у нинішній ситуації й не бачить нічого неможливого в переході на альтернативні джерела палива в такі стислі терміни. «За певних умов – це реалістично. І я думаю, що в деяких районах спокійно можна швидко скоротити на 30 % і навіть більше споживання газу. Подекуди можливий перехід на вугілля, подекуди на біомасу, зокрема в областях, де розвинуте сільське господарство. Також якби у великих містах відбувався швидше процес створення ОСББ, то за кілька місяців можна зробити теплоізоляцію будинку й скоротити втрату тепла. Але все впирається в реформу ЖКГ, яка поки йде дуже повільно», – говорить експерт.

З ним не погоджується директор енергетичних програм Центру ім. О. Разумкова В. Омельченко. На його думку, економити за рахунок населення не можна. «На альтернативні джерела палива регіони так швидко перейти не готові. Це не зовсім продумано. Треба швидше запроваджувати стимули для того, щоб люди менше споживали, а не просто відключати і скорочувати ліміти. Я не робив би “зрівнялівку” по всіх регіонах у вигляді скорочення на 30 %. У першу чергу я скоротив би споживання для хімічних підприємств – це підприємства, які

споживають найбільше газу – та й для інших галузей промисловості. А населення я б чіпав в останню чергу», – сказав аналітик.

На думку экс-міністра ЖКГ, а нині бізнесмена О. Кучеренка, енергозбереження має починатися з малого – установки індивідуальних лічильників тепла. І поки цього не станеться, ні про які інвестиції в галузь говорити не варто. «Середній рівень оснащення лічильниками теплової енергії будинків в Україні становить 34 %. У Києві цей рівень трохи нижчий за середній, а от у Тернопільській, Харківській, Луганській, Черкаській, Житомирській, Полтавській та Волинській областях місцеві органи влади взагалі не хочуть встановлювати лічильники в будинках», – говорить О. Кучеренко. За його словами, це призводить до відсутності коректного обліку споживання тепла. «Краще вести розрахунки з теплокомуненерго в гігакалоріях, мати лічильники в будинках, щоб, коли ми хочемо заощадити, ми могли просто повернути ручку регулятора і споживати стільки, за скільки ми можемо собі дозволити заплатити. А так ЖЕКи вираховують плату за тепло в розрахунок на метри квадратні житлоплощі, і люди абсолютно не зацікавлені в енергозбереженні. Поки не буде лічильників, не буде ніякого енергозбереження, ніякої прозорої системи формування тарифу і ніяких інвестицій», – резюмує экс-міністр.

Його підтримує експерт Energy Cities С. Павлюк: «Я знаю лише дві країни, де відсутній облік енергоресурсів – це Туркменістан, де газ коштує 4 дол. за 1 тис. куб. м, та Україна, де газ – найдорожчий у Європі. Тому першим кроком має стати тотальний облік: слід заборонити продавати енергоресурси без встановлення приладів обліку. За чий рахунок буде встановлюватися загальнобудинковий лічильник і хто це робитиме, це – інше питання, варіантів може бути декілька». Експерт наголосив, що енергоощадження потрібно починати зі споживача, аби не повторити помилок сусідньої Польщі, яка спершу здійснила модернізацію теплогенерації, у результаті чого отримала зайві потужності, і необхідності створення фінансового механізму

для підтримки енергоощадних заходів для населення.

Власне, програма установки лічильників хоч і важлива, але далеко не єдина панацея для енергоефективності. На місцях уже діють програми, покликані зменшити споживання газу за рахунок економії енергоресурсу та переходу на альтернативні джерела палива. Наприклад, у Запоріжжі, починаючи з 2005 р., для забезпечення гарячого водопостачання Орджонікідзевського та частини Ленінського районів міста використовують вторинне тепло ВАТ «Запоріжсталь». За 2005–2013 рр. таким чином вдалося зекономити 69 млн куб. м газу, що, для порівняння, становить 25 % того обсягу, який отримує вся Запорізька область у новому опалювальному сезоні. Із жовтня й до кінця 2014 р. за рахунок використання вторинного тепла планують заощадити ще близько 7,5 млн куб. м газу.

І такі приклади далеко не поодинокі. За словами директора департаменту ЖКГ, регіонального розвитку та інфраструктури в Чернігівській ОДА П. Головача, в області діє спеціальна програма, за якою цього року планується перевести 56 об'єктів з газу на дрова й пелети. Він зазначив, що в нинішніх умовах важливим є утеплення будинків, збудованих у радянський період. «Тільки через стіни ми втрачаємо 30 % тепла. Ми рекомендуємо місцевим жителям “утеплюватися” за свій рахунок. У бюджеті цього року передбачено кошти на утеплення стін у п'яти школах. Також ми міняємо вікна в цих школах, що дасть змогу заощадити 12 % тепла».

Однак, на думку експерта Інституту енергетичних стратегій Ю. Корольчука, так просто скоротити споживання газу в Україні не вийде. «Є варіанти, як можна зекономити. Відключення гарячого водопостачання – це сльози. Суттєво картину це не змінить. Є реальні кроки, але на них потрібен час, їх не зробити за місяць чи два. Для прикладу, у жовтні 2013 р. ще Кабміном Азарова була прийнята програма модернізації теплотрас на 2014–2016 рр. Вона була розрахована на 3 млрд євро. За рахунок цього планувалося

скоротити споживання газу на 4 млрд куб. м. Теплокомуненерго споживає 10 млрд куб. м газу, і тільки за рахунок модернізації теплотраси можна на 40 % скоротити споживання газу, – розповів він. – Більшість теплокомуненерго, бюджетних організацій споживають газ, і за кілька місяців, навіть за кілька років їм буде важко перейти на якусь альтернативу: вугілля, пелети, тощо. Хоча це треба починати робити там, де є можливість».

Першими від зниження тиску в мережі постраждають жителі приватних будинків, прогнозує Ю. Корольчук. «Якщо до листопада буде менше газу, почне падати тиск. У місті газопровід розрахований на великі будинки, багатоквартирні. А у приватних будинках газопроводи низького тиску, і вони першими відчують, коли тиск у мережі буде опускатися ще нижче. Якщо мешканці таких будинків будуть умикати конфорку, вона горітиме удвічі слабкіше, і при такій ситуації опалювальні котли працювати не будуть. Якщо таке станеться, йтиметься не про те, що в будинках ледве тепло – тепла взагалі не буде. Обмеження, встановлені теплокомуненерго, знизять звичні температури в помешканнях. Якщо у когось було взимку 22 градуси тепла в квартирі – що ж, стане 18. А ті, у кого було 18 градусів – будуть усі 14», – розповів він. На його думку, українському уряду доведеться сідати за стіл переговорів. «Уже і держдеп США (заступник держсекретаря США з енергетичної дипломатії Р. Даниган) зазначав, що треба домовлятися, адже їм колапс в Україні не потрібний. Можливо, вони бояться навіть третього Майдану. Однак відповідних настроїв з боку України, аби вирішити це питання, я поки що не бачу», – підсумував експерт.

Якщо Міністерство охорони здоров'я та Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства пристане на пропозицію глави українського уряду щодо зниження температурного режиму на 2 градуси для опалювального сезону (за діючими нормами централізоване опалення в житлових будинках повинно забезпечувати температуру не нижче 18 градусів, а в кутових кімнатах – не нижче 20 градусів (Кабмін хоче знизити ці нормативи

до 16 і 18 градусів відповідно), то від цього насамперед постраждають діти. Адже тепер у класних кімнатах, спальнях дитсадків температура стане значно нижчою.

На думку експерта з питань енергоефективності С. Павлюка, в Україні неможливо знизити температурний режим у всіх приміщеннях, це потрібно робити обдумано на рівні місцевого управління.

Неоднозначно сприймають фахівці й урядові заохочення споживачів до встановлення електроопалювальних установок. Експерти стверджують, що різкий перехід на електроопалення призведе до завалу мережі ще в жовтні. Оскільки її повна реконструкція за часів незалежності не відбувалася, а мережі не витримують того навантаження, яке є сьогодні.

Тому перехід на повне електроспоживання потрібно вирішувати комплексно: реконструкція мереж і генеруючих потужностей, зміна будівельних норм і правил, виконання програм з утеплення житлового фонду, упровадження гнучкої тарифікації й оподаткування тощо. На жаль, основну роль у цій ситуації має відіграти держава, тому лише заміна котлів у приватному господарстві цієї проблеми не вирішить. Це досить складний проект і реалізувати його в умовах кризи і відсутності фінансів досить складно. Для його реалізації потрібно було готуватися протягом останніх 20 років.

«Уряд виділяє півмільярда гривень незрозуміло на що, – заявив директор Інституту енергетичних досліджень Д. Маруніч, коментуючи інформацію, що Кабмін виділив 500 млн грн на переобладнання котелень з газу на альтернативні види палива. – Це заява ні про що. Ми не бачили техніко-економічних обґрунтувань. Щоб говорити про щось реалістичне, щось оцінювати, необхідно бачити конкретні проекти: де, що і на яку суму має бути зроблено. Якусь кількість об'єктів буде переобладнано. Але яку? Питання відкрите».

Д. Маруніч підкреслив, що неможливо навіть припустити, що конкретно Кабмін планує зробити, витративши півмільярда. «Усі об'єкти різні. Наприклад, на переобладнання Київської ТЕЦ на вугілля знадобляться величезні кошти, це сотні мільйонів гривень. А на маленьку

котельню у селі – зовсім інші гроші потрібні. Наскільки я розумію, сума 500 млн грн – це на всю державу. Так що тут прогнозувати щось неможливо», – підсумував він.

Експерти Асоціації міст України, розглянувши Постанови КМУ «Про стимулювання заміщення природного газу у сфері теплопостачання», у цілому підтримали необхідність стимулювання заміщення природного газу у сфері теплопостачання альтернативними видами палива – з метою підтримки вітчизняного виробника, а не іноземних постачальників природного газу. Але, на думку АМУ, рекомендаційний характер основних положень документа для національних комісій, органів місцевого самоврядування не сприятиме достатнім чином здійсненню реальних кроків щодо заміщення природного газу у сфері теплопостачання.

Україні вистачить газу для того, щоб пройти опалювальний сезон. Про це на прес-конференції заявив експерт з питань енергетики М. Гончар. «У принципі, ми можемо пройти зимовий період, але не комфортно», – сказав експерт. Він прогнозує, що до початку опалювального сезону у сховищах України буде накопичено 16,5 млрд куб. м, «чого буде достатньо». Водночас експерт констатував, що запаси вугілля на ТЕЦ становлять близько 2 млн т, що вдвічі менше за показник 2009 р. При цьому, за словами М. Гончара, у разі подальшої неможливості поставки вугілля з Донбасу Україна зможе налагодити імпорт ресурсу, оскільки його дефіциту немає.

Успішним крокам у галузі енергоефективності й енергозбереження можуть допомогти ресурси, які надходять від міжнародних партнерів, зауважив экс-міністр економічного розвитку і торгівлі П. Шеремета, акцентуючи увагу на проектах Світового банку і Європейського інвестиційного банку, США в цій сфері.

Підвищити енергетичну безпеку України покликаний проект Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Муніципальна енергетична реформа в Україні» (MEP). Він допоможе середнім і великим українським містам збільшити

ефективність кінцевого споживання енергії та виробництво чистої енергії і, відповідно, скоротити споживання природного газу й зменшити викиди парникових газів. Сімнадцять муніципалітетів з усіх регіонів – Дніпропетровськ, Запоріжжя, Вінниця, Івано-Франківськ, Кам'янець-Подільський, Київ, Краматорськ, Кривий Ріг, Луцьк, Львів, Павлоград, Рівне, Тернопіль, Суми, Херсон, Хмельницький, Чернігів – підписали меморандуми про співпрацю з проектом.

М. Фейерштейн, заступник голови USAID (Вашингтон), повідомив, що проект розрахований на чотири роки й має бюджет 13,5 млн дол. «Я впевнений, що 17 міст, які беруть участь у цьому проекті, стануть прикладом для інших муніципалітетів, що допоможе, зрештою, зменшити залежність України від зовнішніх енергоносіїв», – сказав він.

У свою чергу керівник проекту USAID «Муніципальна енергетична реформа в Україні» Б. Такер висловив надію, що кількість міст-учасників може бути збільшена. «Те, що в нас є представники 17 міст з усієї України – це тільки початок. Сподіваюся, що за умов успішної реалізації проекту нам вдасться збільшити кількість учасників до 30», – зазначив він.

За словами Б. Такера, результатом діяльності проекту має стати економія понад 250 млн куб. м природного газу й скорочення до 500 тис. т викидів CO₂. Експертами проекту розроблено ряд рекомендацій для міст-учасників щодо нової тарифної методології, бенчмаркінгу, енергоефективності, бюджетування, а також проекти бізнес-планів з метою залучення інвестицій. За його словами, планується створення 10 регіональних ресурсних центрів чистої енергії, що зможуть підтримувати муніципалітети в реалізації проектів енергозбереження.

Крім основного бюджету, міста зможуть залучити в рамках проекту до 200 млн дол. через міжнародні фінансові організації – для реалізації проектів з енергоефективності та виробництва чистої енергії.

Віце-прем'єр-міністр України В. Гройсман наголосив на важливості проектів з підвищення енергетичної безпеки, подібних до проекту

МЕР, особливо в умовах, у яких нині опинилася Україна. «Те, що ми відчуваємо підтримку наших міжнародних партнерів, дає надію, що ми зможемо здолати ті виклики, які народжуються не всередині України, а ззовні. Постійне зростання цін на енергоносії й останні дії Росії з підвищення ціни газу до 500 дол. за тисячу кубометрів говорить про те, що ми знаходимося не тільки під військовою та інформаційною агресією, але й під агресією енергетичною. Ми маємо бути мобільними і зробити все для того, щоб продукувати енергію з поновних джерел, забезпечити ефективне використання енергії на всіх етапах споживання», – зазначив віце-прем'єр.

Для підвищення ефективності використання енергії в муніципальному господарстві, як найактуальнішої проблеми енерговитратної комунальної енергетики України, можна використати досвід розвинутих країн, який доводить, що в житловому секторі за рахунок ефективного споживання енергії можна задовольнятися набагато меншою кількістю енергії без погіршення умов життя пересічних громадян.

Міністр закордонних справ Швеції К. Більдт переконаний, що Україні не потрібна нова ціна на газ, їй потрібна енергоефективність на європейському рівні. «Якби Україна навчилася правильно економити й український рівень енергоефективності привести до рівня Польщі або Чехії, вона б узагалі не потребувала імпортного палива», – упевнений очільник МЗС (за експертними оцінками, в Україні даремно витрачається 30–40 % вироблених енергоресурсів. Так, на обслуговування 1 кв. м житла витрачається енергоресурсів у 3–7 разів більше, ніж у країнах Західної Європи).

Реформування комунального господарства європейських країн відбувалося за фінансової допомоги та за стандартами ЄС і досягло значних успіхів у результаті трансформації підприємств ЖКГ (реструктуризації, демонополізації, лібералізації ринку, приватизації), привнесення дієвих засобів управління (регулювання) та впровадження ринкових методів ціноутворення. Найосновнішими рисами комунальної енергетики країн Заходу є наявність

конкуренції на ринку теплозабезпечення, що безпосередньо впливає на якість тепла, а також суворий індивідуальний облік його споживання та вартості. Економія палива та поліпшення екології – це головні чинники впровадження в західних країнах різноманітних схем державної підтримки розвитку комунальної енергетики, що стимулюють цей процес і забезпечують залучення інвестицій.

Збільшення енергоефективності житлового фонду ЄС, який споживає 40 % енергії, вирішується на законодавчому рівні. Директива про енергетичну ефективність будівель (ДЕЕБ) є головним законодавчим інструментом, який впливає на енергоспоживання та енергоефективність у ЄС. Цей документ регулює спорудження будівель і здійснює контроль над існуючими будівлями. ДЕЕБ та її оновлена редакція, прийняті в 2002 і 2010 р. відповідно, допомагають ЄС досягти своїх цілей використання енергії та енергозбереження.

Оновлена редакція Директиви вимагає, щоб усі країни-члени містили такі елементи у своєму законопроекті про житловий фонд: методологію розрахунку енергоефективності будівель; введення мінімальних вимог енергоефективності до споруджуваних будівель, а також до існуючих будівель, які підлягають модернізації; фінансову підтримку енергоефективним проектам; сертифікацію будівель; перевірку систем опалення та кондиціонування; навчання незалежних експертів і розвиток незалежних систем управління і контролю; наявність відповідних інформаційних і консультаційних послуг; штрафи та санкції.

Значну роль в енергозбереженні та економії природного газу може відіграти зарубіжний досвід заміщення використання природного газу іншими видами палива та енергії у сфері теплопостачання, широкого використання місцевих видів палива.

Так, обсяги виробництва електроенергії з біогазу в Чехії досягли 2243 гігаватт/год. За даними Чеського газового союзу, біогаз нічим не відрізняється від природного газу. Його можна використовувати як паливо в котлах, так і для виробництва електроенергії.

Чехія має понад 500 біогазових станцій, що забезпечує їй п'яте місце в Європі, де встановлено 13 800 подібних установок. Найбільше їх у Німеччині, Італії, Швейцарії та Франції.

Одну з таких станцій встановлено в Скотці. Вона призначена для передавання виробленого газу в загальну систему газопроводу. Щорічно планується виробляти 3 млн куб. м біогазу. Для виробництва використовуватиметься силос кукурудзи, відходи цукроварні, сировина від приватних господарств.

За останні роки в країнах Європейського Союзу в кілька разів збільшилася кількість виробництв і застосування пелет. Така ж ситуація в Канаді та США, де цей ринок також динамічно розвивається. Пелети використовуються для обігрівання приватних будівель і господарських приміщень. Основною сировиною для виробництва такого палива є деревні відходи, в основному з пилорам, обрізки із столярних цехів і лісові відходи. Є технічні можливості для виробництва пелет і з кори дерев, енергетичних рослин, соломи. Велика калорійність, незначні викиди, низькі кошти для зберігання, невелика кількість попелу є основними перевагами цього виду відновлювального палива. Дедалі більше мешканців оцінюють ці переваги, починають використовувати пелети, щоб відійти від спалювання газу або користуватися автоматизованими системами подачі тепла.

У Великій Британії з квітня 2014 р. для місцевого населення функціонує дотаційна програма підтримки споживання енергії і тепла з поновних джерел The Domestic Renewable Heat Incentive (RHI). Реалізація програми спрямована на підтримку досягнення енергетичних цілей країни щодо отримання 15 % енергії з поновних джерел до 2020 р., у результаті чого очікується зростання попиту на внутрішньому ринку пелет. Спочатку планується поставляти пелети з Північної Америки й Канади. Стратегія RHI, яка є першою подібною довгостроковою програмою в країні, пропонує регулярні фінансові дотації домогосподарствам, які готові відмовитися від використання газу на користь біопалива. Так, відповідно до програми держава зобов'язується

оплачувати власникам кожну кіловат-годину, отриману з поновних джерел енергії протягом перших семи років з моменту встановлення ними технології використання екологічно чистої енергії.

Треба зазначити, що економні англійці використовують різні новітні технології для виробництва енергії з поновних джерел, що дає шанс зберегти її запаси, зменшити негативний вплив на природу, що також збереже з часом гроші, які б використали на покращення екології. Так, у Бірмінгемі (Велика Британія, графство Західний Мідлендс) знайшли спосіб, який зекономив комунальні кошти ще й на утилізації осіннього листя. Тут побудували завод з випуску поліпшених листя LeafLog. Джерелом сировини є листя з дерев, яке вивозилося на смітники по 16 тис. т щороку. Після ущільнення листя перетворюється на поліно вагою 1,2 кг і тепловою здатністю 27 840 кДж/кг. У це поліно запаковується стільки листя, скільки поміщається в 120-літровий мішок.

Парламент Данії, однієї з найбільш перспективних щодо енергонезалежності країн світу, ухвалив рішення до 2050 р. повністю відмовитися від використання вугілля, нафти й газу та перейти на відновлювані джерела енергії, об'єднавши їх у єдину систему Smart Grid. Данія взяла курс на енергоефективність та енергозбереження в 1996 р. За цей час ВВП країни зріс на 80 %, а споживання енергії та емісія вуглекислого газу залишилися на колишньому рівні. В енергетичному балансі Данії частка енергії вітру становить 30 % – це світовий рекорд. У 2020 р. сегмент збільшиться до 50 %.

Влада Нью-Йорку планує заборонити вивезення харчових відходів на звалища, щоб переробляти їх у біогаз для обігріву будинків (понад 1 млн т відходів на рік). Цього достатньо для майже 100-відсоткового покриття потреби міста в теплі. Закон вступить у силу з 2015 р. Усі харчові відходи відправлятимуться на переробний завод у Брукліні. Крім біогазу, з них вироблятимуть добриво для рослин, корм для тварин і біорозкладні пластики.

Як бачимо, використання поновних джерел енергії (НВДЕ) світова спільнота

розглядає як один з найбільш перспективних шляхів вирішення зростаючих проблем енергозабезпечення. Наявність невичерпної ресурсної бази та екологічна чистота НВДЕ є визначальними їхніми перевагами в умовах вичерпання ресурсів органічного палива та зростаючих темпів забруднення довкілля. Україні, яка має багато проблем з енергозабезпечення та бажає в майбутньому стати членом європейської спільноти, також потрібно будувати свою енергетичну політику з урахуванням цього перспективного напрямку.

Таким чином, нинішня політична та економічна ситуація в Україні потребує негайних конструктивних та інтенсивних дій на шляху підвищення енергоефективності української економіки. Необхідно «вийти» із залежності від російського газу. Україна, яка пов'язує своє майбутнє з Європейським Союзом і прогресивною світовою спільнотою, повинна виробити і втілювати нову економічну стратегію, яка вже давно прийнята провідними країнами світу.

Позитивний закордонний досвід для України полягає в широкому використанні місцевих видів палива, зокрема побутових відходів, біомаси, сонячної енергії, надлишків тепла ТЕЦ (Данія); у застосуванні нових конструкцій труб, ефективній теплоізоляції трубопроводів і прогресивних методів їхнього укладання та експлуатації (Данія); реконструкції будинкових систем теплозабезпечення – обов'язковому встановленні лічильників тепла та термостатів на батареї опалення (Німеччина); запровадженні спеціальних енергетичних «паспортів» для будівель й інших енергоспоживаючих об'єктів (США); заснуванні та широкому застосуванні муніципальних енергосервісних компаній у великих і середніх містах як ефективного механізму залучення приватного капіталу до фінансування енергозбереження (Німеччина, Польща, Чехія, Словаччина).

Нині широко розповсюджений рух за впровадження «зеленої енергетики». Ідеться про розвиток нових енергетичних технологій, що дають можливість у разі скоротити споживання енергії. Цього можна досягти шляхом широкого впровадження поновних

джерел енергії (геліосистеми, теплові насоси, вітроенергетика тощо) при одночасному підвищенні теплової ізоляції будівель. Однак слід враховувати, що ефект економії досягається системними комплексними рішеннями. Варто планувати наступні періоди з урахуванням як допущених помилок, так і досягнень.

Експерти переконані, що для ефективного впровадження заходів з енергозбереження потрібна державна просвітницька кампанія. Отже, залишається сподіватися, що нова влада в Україні належним чином оцінить стан споживання енергії в нашій державі та поставить питання підвищення енергоефективності в Україні на належний рівень (*Матеріал підготовлено з використанням інформації таких джерел:* <http://ecotown.com.ua/news/Uteplyvikno-zberezhy-zhyttya-ukrayinskomu-soldatu>; <http://tecom.com.ua/cmfp.php?action=one&num=87>; <http://ecotown.com.ua/news/V-Ukrayini-vzhe-davno-yedosvid-vprovadzhenykh-enerhozberihayuchykh-proektiv>; <http://www.oda.kherson.ua/ua/ehkonomicheskoe-razvitiie-oblastii/zakonodatelstvom-predusmotreno-stimulirovanie-proizvoditelej-i-postavshhikov-centralizovannogo-tepl>; <http://seo-top-news.com.ua/pidpriemstva-tke-pratsjujutnad-zmenshennjam-spojivannja-gazu-na-30-do-kintsja-2014-roku-26108-26109>; http://dt.ua/ECONOMICS/kabmin-skorotiv-spozhyvannya-gazu-dlya-naselennya-do-14-mlrd-kubometriv-147923_.html; http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247453663&cat_id=244274160; <http://news.finance.ua/ua/~1/0/all/2014/08/17/332092>; <http://ecotown.com.ua/news/Vsoho-lyshe-informatsiynapidtrymka-dozvolyt-skorotyty-spozhyvannya-hazu>; <http://uacrisis.org/ua/energy-experts>; <http://ukr.segodnya.ua/economics/enews/zima-blizko-kak-ukraina-gotovitsya-zimovat-bez-rossiyskogo-gaza-541257.html>; <http://news.finance.ua/ua/~2/0/all/2014/08/05/331496>; http://my-zhitomir.tv.ua/news/show/6633/gaz_yatsenyuk_bude_ekonomiti_za_rahunok_prostih_ukrayintsiv.html; <http://zmist.if.ua/ukraina-i-svit/7025-kabmin-zrobyv-zaiavuni-pro-shcho-ekspert.html>; <http://news.finance.ua/ua/~1/0/all/2014/08/22/332744>; <http://www.auc.org.ua/news/amu-ne-pogodila-proekt-postanovi-uryadu-»pro-stimulyvannya-zamishchennya-prirodnogo-gazu-u-sfe>; http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=247196197; <http://ecotown.com.ua/news/Biohaz-v-CHekhiyizaymaye-ponad-22-u-vyrobnytstvi-enerhiyi>; <http://ecotown.com.ua/news/V-YEvropi-vse-chastishevvykorystovuyut-pelety-zamist-hazu-pry-obihrivanni>; <http://www.biowatt.com.ua/analitika/programma-rhi-v-velikobritanii>; <http://ecotown.com.ua/news/Zamist-hazu-ukrayintsi-mozhut-vykorystovuvaty-enerhiyu-opaloho-lystyа>; <http://elservis.pl.ua/gdemyi-budem-brat-energiyu-cherez-100-let>; <http://www.biowatt.com.ua/novosti/v-nyu-jorke-budut-otaplivat-doma-biogazom>; <http://tecom.com.ua/news.html?room=2&action=one&num=86>).

О. Бусол, ст. наук. співроб. НЮБ НБУВ, канд. юрид. наук

Проблеми пошуку нових шляхів до здійснення антикорупційної реформи в Україні

Уряд України 22 серпня 2014 р. схвалив пакет законопроектів, ухвалення та реалізація яких, за задумкою розробників – Міністерства юстиції та експертів громадської ініціативи «Реанімаційний пакет реформ», дасть змогу здійснити найефективнішу антикорупційну реформу в державі за весь час її існування.

Проекти законів «Про запобігання корупції», «Про внесення змін до деяких законодавчих

актів України щодо визначення кінцевих бенефіціарних власників (контролерів) юридичних осіб та публічних діячів», «Про Національне антикорупційне бюро України» передбачають створення загальнодержавного механізму протидії корупції, а також виявлення та переслідування осіб, які вчинили найбільш небезпечні корупційні злочини.

Проект закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо

визначення кінцевих бенефіціарних власників (контролерів) юридичних осіб та публічних діячів» передбачає розкриття інформації про кінцевих бенефіціарних власників юридичних осіб (фізичних осіб, які фактично контролюють компанії) при здійсненні їх державної реєстрації.

Такий порядок повинен запобігти утворенню фіктивних компаній, у тому числі в офшорних зонах, з метою відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом. Відтак корупціонери можуть бути позбавлені ще одного механізму, який дає змогу використовувати отримані в незаконний спосіб прибутки.

Крім того, цей законопроект передбачає механізм розшуку та повернення до України незаконно виведених активів корумпованими чиновниками.

Інший, схвалений парламентом законопроект «Про запобігання корупції», покликаний замінити чинний Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції». Цей законопроект передбачає запровадження широкого переліку антикорупційних обмежень для осіб, які обіймають посади на державній службі чи службі в органах місцевого самоврядування, створення чітких правил поведінки чиновника з тим, щоб його дії завжди відповідали публічному інтересу та очікуванням суспільства.

З цією метою проект більш детально, ніж у попередньому законі, визначає поняття «конфлікт інтересів» і регламентує дії публічних службовців з метою уникнення подібних проявів на державній службі. Передбачено, що в разі надання переваги чиновником приватному інтересу перед інтересами служби він може бути притягнутий до адміністративної або кримінальної відповідальності.

Також законопроектом удосконалено діючий механізм фінансового контролю за майновим станом публічних службовців – декларації подаватимуться в електронній формі, оприлюднюватимуться у відкритому реєстрі, а також підлягатимуть перевірці незалежною установою.

Важливо, що законопроектом передбачається можливість проведення детальної перевірки

не тільки доходів, а й витрат чиновника. «Відтепер кожен чиновник, який їздить на “Мазераті” з офіційною зарплатою в 6 тис. грн, буде змушений відповісти, звідки в нього такі статки, – зауважує голова правління Центру протидії корупції В. Шабунін. – І не можна буде більше ховатися за багатих дружин, друзів та інших “благодійників”, на яких зазвичай оформлювалися всі маєтки, машини та інше багатство. І якщо слідчий зможе довести, що підозрюваний кожен день користується дорогим автомобілем, то він відповідатиме перед судом і пояснюватиме, де він взяв гроші на нього».

До високопосадовців, які підпадатимуть під дію цієї норми, належать насамперед державні службовці I та II рангу, тобто міністри і їхні заступники, депутати, судді, прокурори тощо.

Коментуючи законопроект у частині створення єдиної публічної електронної системи всіх майнових декларацій держслужбовців України, виконавчий директор Transparency International в Україні О. Хмара роз'яснює: «... Це означає, що після запровадження системи будь-який громадянин зможе перевірити, чи живе службовець на офіційно зароблене. У випадку помітних розбіжностей можна буде домогтися арешту корупціонера мінімум на два роки».

Новелою законопроекту є також позбавлення можливості участі в державних закупівлях юридичних осіб, які не мають схваленої Національною комісією з питань запобігання корупції антикорупційні програми та/або Національною комісією з питань запобігання корупції не схвалена кандидатура уповноваженого з антикорупційної програми юридичної особи. Крім того, якщо відомості про юридичну особу внесено до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення.

Проект закону України «Про запобігання корупції» містить норми щодо відповідальності за порушення антикорупційних обмежень для чиновників. Прийняття відповідних змін до Кримінального кодексу, за коментарями фахівців, унеможливить звільнення від кримінальної відповідальності осіб, які вчинили

корупційні злочини. «Надзвичайно важливою є норма про незаконне збагачення – відповідний склад злочину приводиться у відповідність до Конвенції ООН проти корупції. У чинному Кримінальному кодексі України вже є стаття з такою назвою, але злочин виписаний таким чином, щоб ніколи не застосовуватися. За законопроектом, цей склад злочину дасть змогу притягати до відповідальності службовців, які володіють значним майном, що явно перевищує їхні законні доходи», – зазначив головний експерт антикорупційної групи «Реанімаційного пакета реформ» Д. Котляр.

За словами О. Хмари, кримінальна відповідальність за незаконне збагачення є ключовим інструментом з боротьби з корупцією серед державних службовців в усьому цивілізованому світі.

Політики та оглядачі називають Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» чинним, але неефективним. З приводу цього зауважимо, що насправді ефективним будь-який закон може бути тоді, коли є політична воля та враховуються інші фактори, які впливають з цього, як-то формування суспільної думки щодо неприпустимості вчинення корупційних злочинів, створення умов, за яких громадянам не буде вигідно вступати в корупційні відносини, інші.

Проект закону «Про Національне антикорупційне бюро України» передбачає створення спеціалізованого правоохоронного антикорупційного органу – Національного антикорупційного бюро України.

Створення такого органу громадські активісти вимагали протягом останніх кількох років. Питання створення Національного антикорупційного бюро в Україні, починаючи з 1993 р., також час від часу порушувалося політиками.

Подібна до Національного антикорупційного бюро структура, а саме Національне бюро розслідувань України, була створена Указом Президента України Л. Кучми від 24 квітня 1997 р. № 371/97. Згідно зі згаданим Указом, ця структура повинна була займатися досудовим розслідуванням особливо важливих кримінальних справ, пов'язаних з корупцією у верхівках влади.

У 1997 р. Л. Кучма доручив уряду вирішити питання матеріально-технічного забезпечення такого бюро, додавши відповідну статтю витрат до бюджету 1998 р. У результаті бюро так і залишилося існувати на папері. Конституційний Суд України, у свою чергу, за поданням 45 народних депутатів розглянув питання про нову структуру і визнав Указ Президента таким, що не відповідає Основному закону України за рядом статей. Створення подібних державних органів, на думку суду, повинно проводитися законами, а не указами.

Але й надалі, розробляючи законопроекти щодо створення антикорупційного бюро, депутати різних скликань так і не знайшли ідеальної формули, за якою воно мало б працювати. Так, наприклад, у парламенті минулого скликання основним «натхненником» створення такої структури став Комітет по боротьбі з організованою злочинністю і корупцією. Саме в його надрах визрів законопроект «Про Національне бюро антикорупційних розслідувань України», «спеціалізацією» якого пропонувалося зробити чиновників I і II категорій. При цьому документ містив ряд досить специфічних положень, які, на переконання експертів, не полегшували, а, навпаки, ускладнювали боротьбу з корупцією. Зокрема, передбачалося, що розслідуванням корупційних справ проти співробітників бюро займатимуться... органи внутрішніх справ. Виходило, що будь-який дільничний може «зібрати матеріали» на «борця» з корупцією і передати їх слідчому райвідділу. Отже, співробітнику бюро, який переслідує якого-небудь голову міста або райдержадміністрації, доволі складно буде довести свою правоту.

Законопроект так і не отримав підтримки в сесійній залі, так само як і альтернативні законодавчі ініціативи. Головною причиною тому є брак політичної волі й бажання дійсно боротися з корупцією у вищих ешелонах влади

Незважаючи на те, що питання притягнення до відповідальності корупціонерів вищої ланки завжди залишалося актуальним і важливим у протидії корупційній злочинності для Української держави, передбачений новим Кримінальним процесуальним кодексом

України орган для розслідування злочинів, вчинених вищими посадовими особами, – Національне бюро розслідувань, досі не створений. Обов'язки з розгляду таких справ, згідно з Перехідними положеннями КК України, тимчасово покладено на органи прокуратури України.

За повідомленням речника Генеральної прокуратури України Ю. Бойченка, цього року прокурорами направлено до суду обвинувальні акти стосовно 174 державних службовців і 104 посадових осіб органів місцевого самоврядування, які вчинили корупційні злочини.

Однією із складових протидії корупційним злочинам є запобігання її проявам передусім у лавах працівників правоохоронних органів України. За словами Ю. Бойченка, поточного року з обвинувальним актом направлено до суду кримінальне провадження щодо начальника управління податкової міліції в Тернопільській області, який одержав від засновника одного з товариств з обмеженою відповідальністю неправомірну вигоду в сумі 750 тис. грн за вирішення питання про зменшення розміру нарахованих підприємству податків і штрафних санкцій.

Також до суду направлено 12 обвинувальних актів стосовно суддів. Крім того, поточного року задокументовано факт одержання неправомірної вигоди суддею Апеляційного суду Чернігівської області, який отримав хабар у сумі 2 тис. дол. США за закриття адміністративного провадження.

До цього можна додати й проведення Генеральною прокуратурою України досудового розслідування в кримінальному провадженні щодо двох працівників прокуратури Одеської області за фактом одержання ними неправомірної вигоди в розмірі 70 тис. дол. США за непритягнення особи до кримінальної відповідальності.

За даними прес-служби прокуратури Києва, слідчі прокуратури також затримали на гарячому підполковника карного розшуку ГУ МВС України в Києві, який отримав від свого знайомого 28 тис. дол. США за закриття кримінального провадження, порушеного стосовно нього.

Рекордсменом з корупції серед чиновників цього року рахують одного з державних службовців у Миколаївській області, який за договір оренди 1,5 тис. га землі зажадав від підприємця 1,5 млн грн.

Разом з тим з 2011 по 2014 р. Генеральна прокуратура України закінчила кримінальні провадження про корупційні злочини лише стосовно чотирьох державних службовців I та II категорій.

Отже, саме в усунення такого стану, коли протидія з високопосадовою корупцією є неефективною (простіше сказати, вона фактично взагалі не здійснюється), законопроектом передбачено, що основними функціями Національного антикорупційного бюро повинно стати виявлення та розслідування корупційних злочинів, які вчинені вищими посадовими особами держави або становлять особливу суспільну небезпеку.

Зазначимо, що компетенція Національного антикорупційного бюро не поширюватиметься на приватний сектор: розслідуванню підлягають тільки корупційні злочини, пов'язані з державним сектором або місцевим самоврядуванням. Таким чином, антикорупційний орган не матиме права втручатися у ведення бізнесу.

Однією з функцій новостворюваного органу є виявлення місця знаходження та повернення до України активів, які були «виведені» з країни корумпованими чиновниками.

Документом передбачається, що штатна чисельність Національного антикорупційного бюро формуватиметься за рахунок зменшення відповідної кількості співробітників інших спеціально уповноважених суб'єктів у сфері боротьби з корупцією. Отже, створення Національного антикорупційного бюро України, як вважають ініціатори законопроекту, не спричинить збільшення загальної кількості правоохоронців у країні.

Як зазначається в законопроекті, директором бюро може бути громадянин України, який має не менше п'яти років досвіду на керівних посадах в органах, установах, організаціях або міжнародних організаціях. Передбачено, що на таку посаду не може бути призначена людина,

яка протягом двох років до подання заяви на участь у конкурсі на цю посаду, незалежно від тривалості, входила до складу керівних органів політичної партії або перебувала з партією в трудових чи інших договірних відносинах.

Ключовим завданням при створенні спеціалізованого антикорупційного органу є забезпечення його суспільної легітимності та незалежності. «Саме тому, – зазначає група “Реформа антикорупційного законодавства” та “Реанімаційний пакет реформ”, – ми переконані, що керівництво органу повинно призначатися не за політичною ознакою чи попередніми домовленостями, а лише на підставі прозорого і відкритого конкурсу за критеріями особистих якостей кандидатів».

Керівник такого органу не може бути звільнений з політичних мотивів. Закон повинен також гарантувати інші елементи належної спеціалізації, інституційної та операційної незалежності, адекватних повноважень, достатніх ресурсів органу тощо відповідно до міжнародних стандартів.

Від термінового ухвалення законопроекту про бюро антикорупційних розслідувань залежить не лише ефективність протидії корупції, а й виділення Україні в найближчі місяці наступної частини фінансування з боку міжнародних організацій, насамперед МВФ (близько 1,4 млрд. дол. США) і ЄС (понад 100 млн євро), які прямо визначили це умовою продовження фінансової підтримки Україні.

Нагадаємо, що створення окремого спеціалізованого антикорупційного органу з правоохоронними функціями для розслідування високопосадової корупції є однією з вимог до України міжнародних організацій: Групи держав проти корупції (ГРЕКО), Європейського Союзу, Організації економічної співпраці та розвитку (ОЕСР), а також Міжнародного валютного фонду.

Крім того, створення незалежного антикорупційного органу є одним із зобов'язань уряду України, відповідно до програми його діяльності.

Разом з оптимістичними заявами ініціаторів законопроекту щодо його позитивних сторін

лунає й критика цього документа з боку інших політиків і держслужбовців.

Так, Т. Чорновол у своєму блозі доволі різко й емоційно розкритикувала проект закону «Про Національне антикорупційне бюро України» та зауважила, що Міністерство юстиції України «протягло» через Кабінет Міністрів України законопроект, який у разі його прийняття створить ще один орган, що буде «бомбити» бізнес і поховає боротьбу з корупцією в Україні. «Начебто це той орган, який було обіцяно створити як інструмент для боротьби з корупцією, коли на Майдані мене було оголошено керівником Антикорупційного комітету.

Начебто це той орган, який мусив розслідувати топ-корупційні справи, в яких задіяні високі можновладці (такі справи, які я розслідувала як журналіст).

Насправді цей проект закону має на меті створення органу, який не зможе боротися з мегакорупцією, а буде нищити середній бізнес.

Тобто під святими гаслами боротьби з корупцією уряд створює ще один орган, що буде знищувати бізнес. А з корупцією боротися не буде. Для розуміння, у підслідність цього органу не потрапляє справа “вишок Бойка”. Та й узагалі, все, що я розслідувала як журналіст (а я спеціалізувалася на корупції в схемах, де проходило від 1 млрд грн державних коштів)...»

На підтвердження своїх заяв Т. Чорновол наводить приклад: згідно з п. 4 перехідних положень законопроекту, слідчі Національного антикорупційного бюро України здійснюють досудове розслідування злочинів, передбачених ст. 191 КК України, якщо розмір предмета злочину або завданої ним шкоди дорівнює або перевищує суму, яка в 500 разів перевищує мінімальну заробітну плату (600 тис. на сьогодні). У зв'язку з цим, Т. Чорновол зауважує, що суму збитків може встановлювати тільки суд, отже, закон – безграмотний і пустий.

Виходячи з поняття службової особи, яке наводиться в ст. 191 КК України, а також ст. 364 КК України, відповідальність за корупційні злочини несуть не лише представники влади, а й особи, які займають посади постійно чи тимчасово на підприємствах,

в установах чи організаціях, незалежно від форми власності. Тому, за висновками (тодішнього?) керівника Антикорупційного комітету, створене цим законопроектом Національне антикорупційне бюро України отримає можливість втручатися в міжбізнесові розборки та кидати за ґрати директорів і бухгалтерів. «Отже, як антикорупційний цей орган буде “нульовий”, проте зможе робити успішну статистику, розкуркулуючи середній бізнес. Саме тому цей законопроект має всі можливості легко пройти через Верховну Раду України. Адже Верховна Рада України – це місце концентрації корупціонерів. Отже, вони почитають законопроект, зрадіють, що їхні схеми не потрапляють у підслідність, і будуть голосувати», – упевнена Т. Чорновол.

При цьому (тодішній?) керівник Антикорупційного комітету пропонує звернути увагу на те, що законопроект не передбачає відповідальності за створення корупційних схем чи корупційного угруповання, на чому вона наполягала.

Т. Чорновол зауважує, що «А. Яценюку потрібен будь-який законопроект, за який би проголосувала Верховна Рада України, бо створення антикорупційного органу – це вимога МВФ для надання кредиту, проте Прем'єр-міністр України концентрується на нагальних масштабних викликах».

«Я була принципова в іншому: орган повинен розслідувати корупційні злочини керівників державних підприємств та НАКів з будь-якою часткою державної власності, – нагадує Т. Чорновол. – Справа в тому, що найбільші корупційні схеми в нас “прокручуються” через державні підприємства та НАКи – “Нафтогаз”, “Укрзалізничпостач”, “Чорноморнафтогаз”. Законопроект, який нині проведений через Кабінет Міністрів України, жодним боком не зачіпляє цей неймовірний пласт корупції, де в приватних кишнях зникають суми, які дорівнюють бюджетам таких міністерств, як охорони здоров'я. Чому незалежно від частки держави? А для того щоб стимулювати бізнес викупляти міноритарні державні пакети. Бо користі від такого володіння держава не має через корупцію. Продати їх не може, бо комерсанти

не бачать потреби витратитися. А ось коли бізнесмени будуть знати, що підприємство буде під пильним оком антикорупційного органу – тоді будуть викупати, ще й за хороші гроші для держави чи чесно платити дивіденди».

Т. Чорновол резюмує: «Законопроект про Національне антикорупційне бюро – шкідливий для країни. Я прошу А. Яценюка звернути на це увагу. Адже я переконана, Прем'єр-міністр з Майдану (у цьому випадку справжній, а не фейковий Прем'єр-міністр з Майдану) зовсім не бажає, щоб був створений ще один силовий орган, що буде нищити бізнес».

У свою чергу громадська ініціатива «Реанімаційний пакет реформ» вважає некоректним трактування Т. Чорновол окремих положень законопроекту про створення «Національного антикорупційного бюро України». Експерти «Реанімаційного пакета реформ» наголошують, що діяльність Національного антикорупційного бюро буде спрямована насамперед на високопосадову корупцію в публічному секторі.

Ініціатива «Реанімаційний пакет реформ» оголосила, що запрошує Т. Чорновол і всіх охочих до професійної дискусії за круглим столом, який пропонує провести за участі представників влади, міжнародних експертів і журналістів. Як зазначила організація, «усі конструктивні пропозиції мають бути почуті та взяті до уваги. Положення, на які звернула увагу в своєму матеріалі Т. Чорновол, можуть бути змінені».

Підсумовуючи, зазначимо, що розглянуті законопроекти мають як схвальні відгуки міжнародних і вітчизняних експертів, так і піддаються критиці деякими з тих, які висловлюють сьогодні свої зауваження та вносять пропозиції до текстів проектів законів. Отже, вбачається, що над цими законопроектами ще потрібно працювати. При цьому залишається питання «Чи продемонструють нинішні депутати політичну волю та бажання дійсно боротися з корупцією у вищих ешелонах влади? Чи знову будуть вишукувати недоліки тільки задля того, аби відкласти питання про створення Національного антикорупційного бюро, як це відбувалося раніше?». Це може бути

тестом, який продемонструє, чого політики прагнуть насправді: реальної боротьби з корупцією, чи лише імітують таку боротьбу. Таке побоювання залишається з огляду на те, що депутати протягом багатьох років спекулювали цією темою, використовуючи її як одне з гасел у передвиборних кампаніях (*Роботу підготовлено за матеріалами таких джерел: Урядовий портал (<http://www.kmu.gov.ua>); сайт Громадської ініціативи «Реанімаційний пакет реформ» (<http://platforma-reform.org>); Урядовий кур'єр (<http://www.ukurier.gov.ua>); Українська правда (<http://www.pravda.com.ua>); ЧернівціNews (<http://www.chernivtsinews.com>); сторінка Facebook-спільноти «Реанімаційний пакет реформ» (<https://uk-ua.facebook.com/platforma.reform>); блог Т. Чорновол на «Українській правді».*)

ktu.gov.ua); сайт Громадської ініціативи «Реанімаційний пакет реформ» (<http://platforma-reform.org>); Урядовий кур'єр (<http://www.ukurier.gov.ua>); Українська правда (<http://www.pravda.com.ua>); ЧернівціNews (<http://www.chernivtsinews.com>); сторінка Facebook-спільноти «Реанімаційний пакет реформ» (<https://uk-ua.facebook.com/platforma.reform>); блог Т. Чорновол на «Українській правді».

У ЦЕНТРІ СУСПІЛЬНОЇ УВАГИ

І. Рудь, мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. політ. наук

Становище кримських татар після анексії Криму: реалії і перспективи

20 серпня Президент України П. Порошенко підписав указ про створення посади уповноваженого Президента України у справах кримськотатарського народу. Слідом на офіційному сайті глави держави з'явився ще один указ про призначення на цей пост народного депутата М. Джемілева.

У меджлісі кримськотатарського народу підтримали появу нової посади в апараті Адміністрації Президента й сподіваються, що це дасть змогу більш ефективно вирішувати багато проблем.

Експерти вважають, що присвоєння М. Джемілеву статусу офіційного представника Президента України дасть йому більше повноважень і можливостей у переговорах з міжнародними партнерами.

В указі, підписаному П. Порошенком, сказано, що уповноважений у справах кримськотатарського народу забезпечуватиме здійснення Президентом України повноважень щодо додержання конституційних прав кримських татар. «Основне завдання уповноваженого – це підготовка різного роду документів, спрямованих на вирішення проблем кримськотатарського народу, як правових, так і соціальних. Зрозуміло, уповноважений пропонуватиме Президенту бачення відносного того, якими шляхами ми будемо повертати Крим», – пояснив суть своїх нових обов'язків М. Джемілев.

М. Джемілев зазначив, що першочерговим завданням його діяльності на новій посаді стане допомога кримчанам, які вимушено покинули півострів і тимчасово оселилися на материковій частині України (<http://zmist.if.ua/ukraina-i-svit/7248-dzhemilov-pryznachenyi-upovnovazhenym-prezydenta-z-krymsko-tatarskoho-narodu.html>. – 2014. – 20.08).

За словами лідера Національного руху кримських татар М. Джемілева, він двічі зустрічався з Президентом перед тим, як П. Порошенко підписав указ про створення посади уповноваженого. М. Джемілев зізнався, що спочатку не мав намірів посідати цей пост, але П. Порошенко наполіг на його призначенні. «Я пропонував інші кандидатури, але він сказав, що хотів би бачити на цій посаді людину, яку добре знає. І я змушений був погодитися», – сказав М. Джемілев.

Народний депутат зазначив, що складність для реалізації його нових повноважень представлятиме те, що «влада» анексованого Криму заборонила йому в'їзд на територію півострова, тому в зборі інформації про події в Криму йому допомагатимуть співробітники, що входять в апарат уповноваженого.

Як поінформував заступник голови меджлісу Н. Джемілев, поки складно судити про можливі наслідки такого призначення, оскільки на сьогодні не зрозуміло, які функції

і можливості матиме уповноважений у справах кримськотатарського народу. «М. Джемільєв, перебуваючи в різних статусах, завжди відстоював інтереси кримськотатарського народу. Я відчуваю надію на те, що новий офіційний статус дасть йому змогу ще більше посилити свої дії», – сказав Н. Джеліял.

Також він зазначив, що у створену структуру апарату уповноваженого можуть увійти кримські татари, які на сьогодні проживають на анексованій території. Але, за словами Н. Джеліяла, головне не те, де проживатимуть помічники М. Джемільєва, а їхні професійні якості (<http://www.radiosvoboda.org/content/article/26543634.html>. – 2014. – 21.08).

Поява посади уповноваженого Президента у справах кримськотатарського народу підтримали і в Координаційному комітеті громадських організацій вимушених переселенців. Співголова комітету А. Щекун заявив, що це може стати позитивним сигналом, який офіційний Київ направляє до Криму. «Це дуже важливо, оскільки останнім часом намічається тенденція, яка полягає в тому, що члени меджлісу отримують посади в окупаційній владі. Необхідно очищення від таких людей. Будемо сподіватися на те, що меджліс залишиться на колишніх позиціях і відстоюватиме територіальну цілісність України», – зазначив А. Щекун.

Експерти вважають, що призначення М. Джемільєва є першим кроком на шляху до реалізації постанови про визнання кримських татар корінним народом, яке Верховна Рада прийняла в середині березня 2014 р. «Тепер з'явилося більше можливостей для реалізації цієї постанови і наповнення її змістом. Крім того, призначення, яке відбулося, дає більше можливостей М. Джемільєву у співпраці з міжнародним співтовариством», – вважає директор Центру близькосхідних досліджень І. Семиволос.

На думку експерта, статус уповноваженого Президента України вище, ніж звання народного депутата, і дасть М. Джемільєву додаткові інструменти впливу.

До речі, тепер М. Джемільєву доведеться визначитися з тим, яку посаду йому посідати:

уповноваженого Президента чи депутата Верховної Ради. Як відомо, українське законодавство забороняє поєднання роботи в парламенті і в органах виконавчої влади. За прогнозами експертів, М. Джемільєв визначатиметься з тим, який статус для нього буде пріоритетнішим, ближче до майбутніх парламентських виборів.

Кримський політолог С. Костинський вважає, що якщо М. Джемільєв і відмовиться від посади уповноваженого, то на користь глави меджлісу Р. Чубарова. «Упевнений, Мустафа-ага не лукавить, коли говорить, що відмовлявся від посади. Він не один десяток років несе величезне моральне і фізичне навантаження у зв'язку зі своєю політичною діяльністю. Врахуйте, що довелося йому пережити у своєму житті, і цей марафон випробувань досі не припиняється. Думаю, що якщо він відмовиться від посади, то на користь Р. Чубарова, який володіє для цього необхідними рівнем легітимності серед кримських татар і професійною компетенцією», – вважає експерт.

Також С. Костинський звернув увагу, що це призначення має насамперед символічне значення. На його думку, тим самим Українська держава демонструє особливу увагу до Криму, а також до кримськотатарського народу і вирішення його проблем, що є унікальним прецедентом. Політолог вважає, що подія призначення відображає винятковий статус М. Джемільєва серед кримських татар і підкреслює його винятковий авторитет для Президента (<http://ru.krymr.com/content/article/26543577.html>. – 2014. – 20.08).

Тим часом Кремль теж поступово визначається з політикою щодо кримських татар.

Коли президент В. Путін оголосив про «возз'єднання» Росії з Кримом, він підкреслив, що російське керівництво проведе заходи щодо завершення процесу реабілітації кримськотатарського народу. Пізніше В. Путін підписав указ про реабілітацію кримських татар та інших народів, депортованих з території Криму.

Російські мусульманські лідери, які представляють різні ісламські центри,

неодноразово відвідували півострів з метою схилити кримських татар до співпраці з Москвою.

У Росії налічується близько 5 тис. мусульманських громад, з них понад третину контролює Координаційний центр мусульман Північного Кавказу (КЦМСК). На другому за впливовістю місці – Духовне управління мусульман Татарстану (ДУМТ), що контролює близько 25 % громад, на третьому – Центральне духовне управління мусульман Росії (ЦДУМ), що поширює свою юрисдикцію на Білорусь, Молдову, Латвію і контролює до 20 % громад у Росії. Ще до 18 % громад припадає на Раду муфтіїв Росії (СМР).

Першим у березні 2014 р. Крим відвідав муфті Татарстану К. Самігуллін, він зустрівся з головою Духовного управління мусульман Криму хаджі Е. Аблаєвим. К. Самігуллін повідомив, що кримські татари завжди можуть розраховувати на підтримку мусульман Татарстану.

Слідом за К. Самігулліним Крим відвідував голова СМР Р. Гайнутдін, який також провів зустрічі з представниками меджлісу та Духовного управління мусульман Криму. На початку червня, у День Росії, на півострів прибула делегація ЦДУМ і Республіки Башкортостан на чолі з головою Шейхуль-Ісламом Талгатом Сафа Таджуддіном.

Помітною подією став візит до Криму президента Татарстану Р. Мінніханова, який зустрівся з Р. Чубаровим. Примітно, що у відповідь на візит Р. Мінніханова Р. Чубаров через кілька місяців відвідав Казань, де була підписана угода про співпрацю між кримськими й казанськими татарами. Угода передбачає обмін делегаціями між районами та селами Татарстану й Криму, дослідження історичних зв'язків двох народів, спільні наукові та науково-практичні конференції з історії, мови, освіти та культури тощо.

Меджліс, який підтримує більшість кримських татар, не так вибирав тактику роботи з мусульманськими організаціями Росії, скільки доводив до членів делегацій історичний досвід і поточну організацію ісламського поля на півострові. При цьому, за словами Р. Чубарова,

організованість кримськотатарського народу стала несподіванкою для членів делегацій з Росії.

Через два місяці після анексії Криму В. Путін провів зустріч з окремими представниками кримськотатарського народу, які поділяють політику Кремля стосовно України й Криму. Йдеться насамперед про організацію «Міллі фірка» («Народна партія») та її голову В. Абдураїмова, а також про Кримську республіканську організацію української Партії регіонів, представником якої є Е. Гафаров.

«Потрібно зауважити, що 2008 р. під час російської агресії стосовно Грузії В. Абдураїмов публічно звертався до В. Путіна з проханням про застосування подібних дій відносно України, де він угледів геноцид, зокрема і стосовно кримських татар», – нагадав Р. Чубаров.

З моменту анексії Криму В. Путін не зустрічався особисто з М. Джемілевим, а також іншими представниками меджлісу. Єдина бесіда М. Джемілева з В. Путіним відбулася телефоном напередодні референдуму в Криму за сприяння колишнього президента Татарстану М. Шаймієва. Під час цієї розмови у відповідь на питання М. Джемілева про забезпечення прав кримських татар у нових умовах В. Путін навів як приклад «щасливе» життя казанських татар у Росії (<http://ua.krymr.com/content/article/25465171.html>. – 2014. – 22.07).

Інформуючи про зусилля російської влади стосовно налагодження співпраці з кримськотатарськими лідерами й залучення підтримки російської політики на півострові з боку кримських татар, ЗМІ також повідомляють і про ряд негативних чинників.

Так, 12 червня меджліс кримських татар звернувся до ООН, ОБСЄ та міжнародних правозахисних організацій із проханням докласти зусиль, щоб запобігти ескалації насильства проти мирного населення в Криму. У зверненні наголошувалося, що в останні місяці кримське суспільство зіткнулося з украй небезпечним явищем, що раніше не було характерним для Криму, – викраденням людей.

У меджлісі нагадали, що на початку березня був викрадений і згодом знайдений

вбитим Р. Аметов – батько трьох малолітніх дітей, мусульманин за віросповіданням. Факт незаконного затримання та примусового етапування Р. Аметова посеред дня з центральної площі Сімферополя зафіксований журналістами на відео. Проте до теперішнього часу злочинне вбивство не розкрито й злочинці не понесли покарання.

Наприкінці травня в Криму один за одним пропали троє активістів громадської організації «Український дім», жителі Сімферополя Л. Корж, Т. Шаймарданов і С. Зінедін. Їх подальша доля невідома дотепер.

«Меджліс кримськотатарського народу оцінює ці події як акти насильства по відношенню до мирних жителів Криму та як акції залякування кримського суспільства, а їх нерозкриття – як доказ ігнорування чинною владою елементарних прав людини на власне життя і безпеку своїх рідних і близьких. Меджліс кримськотатарського народу закликав міжнародні організації та міжнародні правозахисні організації докласти всі свої можливості і зусилля для запобігання в Криму ескалації насильства проти мирного населення», – наголошується в зверненні (http://news.eizvestia.com/news_politics/full/783-v-krymu-pohishhayut-krymskih-tatar-medzhlis-prosit-pomoshhi-u-oon-i-obse).

Повідомляється також про організовані ФСБ масові обшуки в будинках кримських татар. У травні під час круглого столу, приуроченого до 70-річчя депортації кримських татар сталінським режимом, про це повідомив прес-секретар меджлісу А. Хамзін. За його словами, силовики анексованої республіки заходили до помешкань татар під приводом пошуків терористів (<http://www.pravda.com.ua/news/2014/05/15/7025463>).

Згодом для обшуків з'явився новий привід – пошук забороненої літератури. За повідомленнями ТСН, у середині серпня в анексованому Криму розпочалися масові обшуки в мечетях, мусульманських навчальних закладах і будинках прихильників ісламу. Співробітники ФСБ шукають заборонену в Росії ісламську літературу. У переліку понад 2 тис. матеріалів. В Україні такого списку немає.

Тож мусульмани Криму вимагають надати їм час для того, щоб позбутися заборонених книжок, про які вони й гадки не мали.

Однак окупаційна влада обшуки не призупинила. «Складається таке враження, що намагаються захопити зненацька. Щодо літератури ми видали наказ, щоб в усіх навчальних закладах була вилучена література. І зразу після наказу, буквально на другий день, почалися обшуки. І ці обшуки частішають, – розповів заступник муфтія мусульман Криму Е. Баїров. – Це література мусульманських авторів, надрукована в Росії, з різних причин російськими судами була заборонена в різні роки. Не було забороненої літератури – поняття – на території України. Тому шукати не було чого».

За результатами обшуків перед судом постане директор медресе в Джанкої, якого підозрюють у зберіганні забороненої в Росії літератури (http://zik.com.ua/ua/news/2014/08/15/u_krymu_fsb_masovo_shukaie_u_krymskyh_tatar_zaboronenu_v_rf_islamsku_literaturu_zmi_514862. – 2014. – 15.08; <http://news.allcrimea.net/news/2014/8/19/medzhlis-proanaliziruet-situatsiju-svyazannuju-s-krymskotatarskim-yazykom-19637>. – 2014. – 19.08).

Ускладнюється і ситуація з конституційними правами кримських татар на свободу зібрань. Про це в коментарі «Тиждень.ua» повідомив керівник секретаріату меджлісу Д. Акієв. «Був випадок, коли мешканці с. Доброго у Сімферопольському районі хотіли провести збори в приміщенні мечеті. Люди планували обговорити питання відкриття національних класів у місцевій школі. Після цього представники правоохоронних органів ходили додому до активістів, чинили тиск на організаторів і місцевих депутатів. За словами правоохоронців, такі зібрання є незаконними і громадяни понесуть за це відповідальність. Невже зібратися в мечеті й обговорити проблеми місцевої громади є незаконним? – зазначив Д. Акієв. – 23 серпня ми планували провести заходи до Дня вшанування пам'яті жертв сталінізму та нацизму. Здається, що може бути поганого в антифашистському мітингу?»

Однак «міська влада» Сімферополя продовжує забороняти саме кримським татарам проводити публічні масові заходи.

Зокрема, 18 травня заборонили провести траурні заходи, присвячені річниці депортації кримськотатарського народу, 26 червня не дозволили святкувати День кримськотатарського прапора. А тепер заборонили провести навіть невеликий – ми заявили чисельність до 500 осіб – локальний мітинг (до Дня вшанування пам'яті жертв сталінізму) у центрі Сімферополя. Хоча за день до цього інша організація спокійно провела на цьому ж місці свій захід, і нікому це не заважало.

За його словами, самопроголошена кримська «влада» приймає рішення вибірково, а вшанування жертв сталінізму заборонила у відверто цинічній формі. «Ми обурилися б менше, якби заборону обумовили інакше, знайшли якусь формальну причину. Могли, наприклад, сказати, що документи не відповідають вимогам чи паспорт не російський. А це відверте знущання. Влада заявила, що нібито через спеку на вулиці люди можуть перегрітися чи отримати сонячний удар, а ми – організатори – завдамо шкоди здоров'ю населення», – наголосив Д. Акієв (http://zik.com.ua/ua/news/2014/08/20/predstavnyk_medzhlisu_krymska_vlada_tsynichno_zaboronyaie_krymskym_tataram_provodyty_zibrannya_516380. – 2014. – 20.08).

Показовою в контексті політики російської влади щодо кримських татар на анексованому півострові є заборона в'їзду в Крим для М. Джемілева та Р. Чубарова.

Лідер кримськотатарського народу М. Джемілев вважає, що Росія готується вбивати кримських татар, оскільки вважає їх «п'ятою колоною». «У нас є інформація про те, що перш ніж почнуться військові дії з Україною, РФ намагатиметься знищити “п'яту колону” на території Криму. П'ятою колоною вони називають кримських татар. Ми навіть знаємо, що вони складають списки людей, які повинні зникнути або бути вбитими – і в першу чергу це члени меджлісу», – підкреслив М. Джемілев.

За його словами, для цих цілей у Криму вже перебувають чеченці й дагестанці, які, утім, не хочуть воювати з татарами, але росіяни

намагаються їх змусити. «Контрактники чеченці і дагестанці нам говорили, що розуміють нас і бачать нашу правоту, але вони не можуть виїхати, оскільки в заручниках у Кадирова є члени їхніх сімей, яких можуть просто розстріляти. Тому якщо щось почнеться – вони змушені будуть робити те, що їм скажуть», – розповів М. Джемілев.

Лідер кримських татар додав, що до нього зверталися від В. Путіна й намагалися домовитися. Зокрема, в обмін на лояльність йому обіцяли дозволити в'їзд до Криму і звільнити сина, який з травня 2013 р. перебуває під вартою за підозрою в умисному вбивстві.

За його словами, на сьогодні Росія намагається домогтися розколу серед кримських татар і знайти серед них колабораціоністів, але їй це не вдасться (<http://tyzhden.ua/News/117448>. – 2014. – 22.08).

Про посилення переслідувань й дискримінації в Криму українців, кримських татар, представників меншин, у тому числі релігійних, і противників кримського «референдуму» 16 березня 2014 р. йшлося в доповіді моніторингової місії ООН з прав людини в Україні, заявив її голова А. Арутюнян. За його словами, з посиланням на дані УВКБ ООН, понад 14 тис. людей поїхали з Криму.

Згідно з доповіддю, неурядові організації попереджають, що в наступні кілька місяців може з'явитися нова хвиля внутрішньо переміщених осіб із Криму, «оскільки набудуть чинності нові обмеження, що зроблять життя людей у Криму нестерпним» (Високий замок (<http://www.wz.lviv.ua/news/71931>. – 2014. – 28.07).

Відповідно до заяв лідерів меджлісу та активістів кримських татар, вони протистоятимуть утискам, але виключно в рамках чинного правового поля. Голова меджлісу Р. Чубаров наголошує: «Головним принципом боротьби кримських татар був і є – принцип ненасильства. Ми дотримуємося принципу ненасильства в усіх сферах нашого життя, зокрема в духовній. Стверджувати, що в Криму можуть з'являтися напрями в ісламі, які спиратимуться на форми боротьби, що припускають насильство або терор, просто абсурдно».

Водночас експерт Московського центру Карнегі О. Малащенко в одній зі своїх публікацій

звертає увагу на те, що в Криму є представники молоді, які поділяють салафітські переконання й ідеологію північнокавказьких союзників. За оцінками дослідника кримського ісламу в Таврійському національному університеті Е. Муратової, салафітський іслам у Криму представлений, в основному, місіями і фондами арабських держав.

У Криму представлений і турецький варіант ісламу, а також організація «Хізб-ут-Тахрір», прихильники якої можуть становити до 5 тис. осіб. На думку ряду мусульманських діячів Криму, ідеологія незареєстрованої «Хізб-ут-Тахрір» підриває засади кримськотатарської ісламської традиції.

При цьому на півострові існують такі напрями, як хабашизм і ваххабізм – радикальний напрям в ісламі, кількість представників якого оцінюється в 500–800 осіб. Однак ваххабізм не має основи для того, щоб стати масовим явищем у кримському ісламі, зазначає Е. Муратова.

Зі свого боку глава меджелісу Р. Чубаров підкреслив, що мусульманські організації, на кшталт «Хізб-ут-Тахрір», що наразі опинилися в умовах російської юрисдикції поза законом, і до анексії Росією Криму не мали злагодженої інституційної структури та широкої підтримки. «У Криму немає “Хізб-ут-Тахрір” як стійкої мусульманської організації. Раніше були окремі люди, десяток чи півтора, які ідентифікували себе як прихильники ідеології цієї організації. З анексією Криму Росією боротьба з “Хізб-ут-Тахрір” невиправдано була винесена на перший план», – наголосив Р. Чубаров (<http://ua.krymr.com/content/article/25465171.html>. – 2014. – 22.07).

Навіть за умов війни Україна не повинна забувати про Крим, переконані українські експерти. На їхню думку, саме захист кримськотатарського населення, а також визнання кримських татар як корінного народу України може допомогти боротися з анексією саме в правовому полі.

Голова правління Кримського експертного центру А. Клименко переконаний, що в новій Конституції України Кримський півострів має визначатися як національна територіальна автономія кримських татар. На його думку,

це може стати наріжним каменем у боротьбі України за повернення півострова.

Крім того, вважає експерт, Президент України П. Порошенко повинен видати розпорядження про те, що Рада міністрів Криму продовжує діяти на території України. Таким чином, роз'яснює експерт, можна буде захищати інтереси кримськотатарського народу на правовому рівні. А. Клименко вважає за доцільне, щоб цей орган діяв у Херсонській області, по сусідству з Кримом. «Ця Рада міністрів повинна стати тим інститутом, навколо якого консолідується вся робота, пов'язана як з кримчанами, що залишилися в окупації, так і з тими, хто виїхав», – додав він.

Один з лідерів кримськотатарського народу уповноважений Президента України М. Джемілев також вважає, що захист прав кримськотатарського народу допоможе Україні в боротьбі за анексований Крим. Зокрема, на його думку, слід якомога швидше визнати кримських татар корінним народом. У 2007 р., коли Генеральна Асамблея ООН схвалила Декларацію про права корінних народів, Україна її не підтримала. М. Джемілев зазначає, що якби цей документ був завчасно ратифікований – це захистило б його народ під час анексії. «Без згоди корінного народу на його території не можуть проходити війни або розміщуватися військові бази», – переповідає зміст однієї зі статей Декларації М. Джемілев.

На думку голови меджелісу кримськотатарського народу Р. Чубарова, питання Криму повинно залишатися пріоритетним для України. За його словами, повернення півострова має відбуватися паралельно з відстоюванням суверенності на Донбасі. «Незважаючи на те, що комусь, можливо, здається, що є порядок: спочатку завершення АТО, домовленість про деескалацію, а потім повернення до питання про статус Криму, однак сьогодні такий порядок неможливий. І перше, і друге, і третє повинно бути питаннями одного порядку», – зазначив Р. Чубаров.

На думку експертів, захист прав кримськотатарського народу в правовому полі стане вагомим аргументом у боротьбі з російським впливом на півострові.

ПРАВО: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

О. Єфімов, адвокат, канд. юрид. наук

Єдиний реєстр податкових накладних: інструкція з використання

Уже четвертий рік, як ми живемо за нормами Податкового кодексу України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (далі – ПКУ), проте необхідність пізнання цієї «податкової інструкції» не зменшується, а навпаки. Якщо перефразувати відомий афоризм, то можна сказати: чим більше ми знаємо ПКУ, тим більше розуміємо, що не знаємо його.

Група людей – авторів – Податковий кодекс написала. Друга група людей – депутатів – його ухвалила. Здавалося б немає нічого простішого, як запитати у цих людей, що саме вони мали на увазі, коли розробляли та ухвалювали ПКУ. Проте вони самі часто не можуть пояснити, що ж у цій «чарівній книжці» написано. Як її читати та де шукати відповіді на велику кількість запитань.

Що ж до фіскалів (працівників нинішньої ДФС), то вони у премудростях ПКУ тільки те й роблять, що розбираються, намагаючись на підсвідомому рівні усвідомити написане у головному податковому нормативному акті. Зважаючи на те, що роз'яснення податківців з'являються, відкликаються та знову з'являються, можна стверджувати, що високого рівня віртуозності у розумінні матерії ПКУ фіскали поки ще досягають (ще не завершили вони цей процес).

Сьогодні пропонуємо розібратися з Єдиним реєстром податкових накладних (далі – ЄРПН). На думку автора, він має себе ще проявити, як помічник платників ПДВ. А поки що ЄРПН нагадує потужний комп'ютер, який ми використовуємо лише як друкарську машинку. Та коли платники податків дочитають цю «інструкцію» до кінця, усвідомлять усі тонкощі його використання, багато користі з нього вони здобудуть. Почнемо?

Основні положення ЄРПН та висновки з них

Згідно з п. 14.1.60 ст. 14 ПКУ «єдиний реєстр податкових накладних – реєстр відомостей

щодо податкових накладних та розрахунків коригування, який ведеться центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, в електронному вигляді згідно з наданими платниками податку на додану вартість електронними документами».

Детальніше суть ЄРПН та механізм його функціонування врегульовані п. 201.10 ст. 201 ПКУ. Цим пунктом Кодекс зобов'язує платника податку не лише надати покупцеві податкову накладну, а й зареєструвати її в ЄРПН. Без реєстрації в ЄРПН податкова накладна – не податкова накладна, а так, папірець з реквізитами податкової накладної. Для такої реєстрації ПКУ встановлює строк у 15 календарних днів.

При цьому «відсутність факту реєстрації платником податку – продавцем товарів/послуг податкових накладних в Єдиному реєстрі податкових накладних та/або порушення порядку заповнення податкової накладної не дає права покупцю на включення сум податку на додану вартість до податкового кредиту та не звільняє продавця від обов'язку включення суми податку на додану вартість, вказаної в податковій накладній, до суми податкових зобов'язань за відповідний звітний період».

Висновок перший: відсутність реєстрації податкової накладної в ЄРПН позбавляє покупця права на податковий кредит, але не звільняє продавця від податкових зобов'язань. Сам факт реєстрації податкової накладної в ЄРПН уже внаслідок свого існування надає право покупцю право на податковий кредит.

Далі. Згідно з ч. 3 п. 201.10 ст. 201 ПКУ «підтвердженням продавцю про прийняття його податкової накладної та/або розрахунку коригування до Єдиного реєстру податкових накладних є квитанція в електронному вигляді у текстовому форматі, яка надсилається

протягом операційного дня». При цьому дата та час зафіксовані у такій квитанції є «датою та часом надання податкової накладної та/або розрахунку коригування в електронному вигляді» до ДФС.

Висновок другий: квитанція в електронному вигляді із зазначеними в ній датою і часом внесення податкової накладної в ЄРПН підтверджує, що накладна зареєстрована в ЄРПН, а значить право покупця на податковий кредит виникає на дату і в час, зазначені в квитанції. При цьому така квитанція є достатнім підтвердженням і не потребує інших підтверджень реєстрації.

Відповідно до ч. 5 п. 201.10 ст. 201 ПКУ встановлено: «якщо надіслані податкові накладні та/або розрахунки коригування сформовано з порушенням вимог, передбачених відповідно п. 201.1 ст. 201 та/або п. 192.1 ст. 192 цього Кодексу, протягом операційного дня продавцю надсилається квитанція в електронному вигляді у текстовому форматі про неприйняття їх в електронному вигляді із зазначенням причин». При цьому передбачено й наслідок не надходження платнику такої квитанції про неприйняття податкової накладної: «якщо протягом операційного дня не надіслано квитанції про прийняття або неприйняття, така податкова накладна вважається зареєстрованою в Єдиному реєстрі податкових накладних».

Отже, ПКУ покладає відповідальність за достовірність даних в ЄРПН та правильність складання ПН продавцем на ДФС. Раз податкова накладна в ЄРПН зареєстрована, то ДФС усе перевірила та підтвердила правильність виникнення у покупця права на податковий кредит. Покупцю ж надається «право звіряти дані отриманої податкової накладної на відповідність із даними Єдиного реєстру податкових накладних». Тобто ПКУ встановлює таку собі презумпцію правильності складання податкової накладної, зареєстрованої в ЄРПН.

Висновок третій: отримання квитанції про реєстрацію податкової накладної в ЄРПН, по-перше, підтверджує її реєстрацію, і, по-друге, те, що накладна складена відповідно до вимог ПКУ, тобто без порушень. До речі, той

самий факт підтверджує й відсутність квитанції про реєстрацію податкової накладної в ЄРПН чи відсутність квитанції про її неприйняття в ЄРПН.

Відповідно до ч. 10 п. 201.10 ПКУ «виявлення розбіжностей даних податкової накладної та Єдиного реєстру податкових накладних є підставою для проведення контролюючими органами документальної позапланової виїзної перевірки продавця та у відповідних випадках покупця товарів/послуг». Це значить, що наслідком отримання покупцем податкової накладної, зміст якої не співпадає з даними в ЄРПН, є лише виникнення підстави для документальної перевірки продавця, а іноді й покупця. Інших наслідків Кодекс не встановлює. Тож позбавлення покупця права на податковий кредит у разі виявлення таких розбіжностей – є «творчістю» податківців. Тут слід нагадати, що відповідно до ст. 19 Конституції України «органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України».

Висновок четвертий: розбіжності між паперовою податковою накладною та накладною в ЄРПН не позбавляють покупця права на податковий кредит, а лише дають фіскальним органам право на перевірку.

Якщо зібрати воедино наведені чотири висновки, то формується такий узагальнений висновок.

Узагальнений висновок щодо основних положень ЄРПН:

Реєстрація податкової накладної в ЄРПН та отримання відповідної квитанції надає покупцю безумовне, беззастережне та неоспорюване право на податковий кредит. І це право не залежить від того, сплатив чи не сплатив продавець свої податкові зобов'язання, помилився він чи не помилився у складанні паперової податкової накладної (фактично зводиться до нуля значення податкової накладної, складеної на папері). Така реєстрація говорить про те, що: продавцем сума податкових зобов'язань заявлена; в ЄРПН вона зареєстрована; сума податкових зобов'язань

заявлена відповідно до чинного законодавства; ДФС узяла на себе відповідальність за правильність формування податкового кредиту покупця, підтвердивши квитанцією факт реєстрації податкової накладної продавця.

КМУ про ЄРПН та відповідальність, пов'язану з реєстрацією податкових накладних

Відповідно до ПКУ КМУ постановою від 29.12.2010 р. № 1246 затвердив Порядок ведення Єдиного реєстру податкових накладних (далі – Порядок № 1246). Цей документ містить ряд норм, що стосуються так званих технічних питань реєстрації податкових накладних в ЄРПН: порядок накладення підпису та відсилання накладних для реєстрації, черговість, та інше. Крім того у Порядку № 1246 містяться й положення про юридичні наслідки реєстрації податкових накладних в ЄРПН та про відповідальність, яку приймає на себе ДФС, зареєструвавши податкові накладні в ЄРПН.

Відповідно до п. 7 Порядку № 1246 «після надходження податкової накладної та/або розрахунку коригування в електронній формі до Державної податкової служби здійснюється їх розшифрування, перевіряється електронний цифровий підпис, визначається відповідність електронного документа формату (стандарту), затвердженому Державною податковою службою, та проводиться їх реєстрація». Як бачимо, ДФС вчиняє дії щодо перевірки податкової накладної на відповідність її вимогам податкового законодавства щодо її змісту та підписання.

Прийняття податкової накладної для внесення до ЄРПН підтверджується шляхом видачі продавцю квитанції «в електронній формі у текстовому форматі, у якій зазначаються реквізити зазначених документів, відповідність електронного документа формату (стандарту), затвердженому Державною податковою службою, результати перевірки електронного цифрового підпису, інформація про продавця, дата та час прийняття, реєстраційний номер, податковий період, за який подається податкова накладна та/або розрахунок коригування». Знову ж таки, отримання такої квитанції говорить про те, що, по-перше, дії продавця

відповідають закону, а по-друге, органом ДФС ця відповідність перевірена та встановлена.

На підтвердження викладеного в попередньому абзаці слід навести положення п. 9 Порядку № 1246, у якому перелічені причини «відмови у прийнятті податкової накладної та/або розрахунку коригування до реєстрації», а саме: наявність помилок; відсутність в ЄРПН відомостей, що містяться у податковій накладній, яка коригується; факт реєстрації податкової накладної та/або розрахунку коригування з такими ж реквізитами».

Висновок: відсутність відмови у прийнятті податкової накладної до реєстрації говорить про відсутність усіх трьох підстав для відмови, а значить і порушень з боку продавця (особи, що її склала). Тобто податкова накладна, зареєстрована в ЄРПН, говорить про те, що продавець (особа, що її склала), діяв відповідно до вимог ПКУ.

Нагадаємо, що КМУ у Порядку № 1246 наголошує: «якщо протягом операційного дня продавцеві не надіслано квитанцію, що підтверджує прийняття (підтвердження реєстрації) або неприйняття податкової накладної та/або розрахунку коригування, такі податкова накладна та/або розрахунок коригування вважаються зареєстрованими». Отже, будь-який збій у роботі чи то програмного забезпечення, чи то працівників ДФС, які відповідають за таку роботу, на користь платника податку.

Про право покупця на інформацію з ЄРПН

Це право (не обов'язок) надано «обережним» покупцям, які не хочуть ризикувати, довірившись лише квитанції, отриманій від продавця. Для реалізації цього права відповідно до п. 13 Порядку № 1246 покупець складає запит за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення в електронному вигляді у відповідному форматі та надсилає його засобами телекомунікаційного зв'язку до податкового органу. На запит покупця йому може бути видано один з витягів з ЄРПН, що містить інформацію з Реєстру, а саме:

– витяг про податкову накладну та/або розрахунок коригування;

– витяг, що містить відомості про податкову накладну та відповідний розрахунок

коригування (про податкову накладну, до якої на дату надходження запиту зареєстровано розрахунок коригування);

– витяг, що містить відомості про податкову накладну та відповідний розрахунок коригування (про розрахунок коригування до податкової накладної).

Отримавши не пізніше операційного дня, що настає за днем надходження запиту один із зазначених витягів і додавши його до квитанції, отриманої від продавця, покупець має почуватися спокійного щодо свого права на ПК.

Висновок: ДФС як правонаступник Міндоходів та ДПСУ з моменту реєстрації податкової накладної в ЄРПН підтверджує право покупця (отримувача зареєстрованої в ЄРПН накладної) на податковий кредит і приймає на себе зобов'язання отримати податкові зобов'язання від продавця (особи, що надала податкову накладну для реєстрації в ЄРПН). Отже, право покупця на податковий кредит від дій продавця з моменту реєстрації накладної в ЄРПН не залежить. Позбавлення покупця права на податковий кредит фактично означає порушення DFS своїх фіскальних і контрольних обов'язків. Адже позбавити покупця права на податковий кредит можна, лише визнавши існування порушення з боку DFS. Без порушень з боку DFS, яка зареєструвала податкову накладну в ЄРПН, не має порушень покупця, які би позбавляли його права на податковий кредит.

Тож в Україні, як у правовій державі, покупець має повне право перекласти відповідальність за неправильне формування ним ПК на DFSУ, як на особу, що несе відповідальність за таке порушення.

Такий платник ПДВ може заперечувати проти намагань податківців позбавити його права на податковий кредит через те, що податкова накладна, зареєстрована в ЄРПН, нібито дефектна. А може він ще у порядку регресу пред'явити позов DFS про відшкодування шкоди, спричиненої діями працівників DFS, які зареєстрували дефектну податкову накладну в ЄРПН.

Цікава та корисна правозастосовна практика щодо ЄРПН

Інформаційний лист ВАСУ від 24.10.2013 р. № 1486/12/13-13. У цьому Листі ВАСУ робить ряд висновків та наголошує на тому, що «відмовити у прийнятті для реєстрації наданих платником податку податкових накладних центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, може лише в разі, якщо надіслані податкові накладні та/або розрахунки коригування сформовано з порушенням вимог, передбачених відповідно до п. 201.1 ст. 201 та/або п. 192.1 ст. 192 Податкового кодексу України». Значить відмова у реєстрації податкової накладної в ЄРПН з інших підстав суперечить чинному законодавству і може бути оскаржена до суду, оскільки «відсутність реєстрації податкової накладної в Єдиному реєстрі податкових накладних впливає на правовий стан платників податків. Покупець товарів позбавляється права на формування податкового кредиту за рахунок відповідних сум, а продавець може зазнати небажаних для нього наслідків у вигляді проведення його позапланової перевірки».

Якщо податківці відмовляють у реєстрації податкової накладної в ЄРПН, то «належним способом захисту порушених прав та/або інтересів платника податків у розглядуваній ситуації є визнання неправомірним неприйняття податкової накладної для реєстрації». І якщо суд такий позов задовольняє та визнає неправомірним неприйняття податкової накладної для реєстрації, то «податкова накладна вважається прийнятою протягом того операційного дня, коли вона була надіслана платником податків для реєстрації». Не тоді, коли судові рішення набуло сили, а тоді, коли податкова накладна була подана для реєстрації в ЄРПН.

При цьому «резолютивна частина постанови адміністративного суду про задоволення позовних вимог у справі, предметом оскарження в якій є протиправність неприйняття податкової накладної для реєстрації, з урахуванням вимог п. 1 ч. 2 ст. 162 Кодексу адміністративного судочинства України повинна містити висновок про визнання протиправним неприйняття податкової накладної для реєстрації, а також

зазначення того, що податкову накладну потрібно вважати прийнятою та зареєстрованою протягом операційного дня, коли її було надіслано платником податку (із зазначенням дати)».

Таку дату суд повинен вказати в судовому рішенні навіть у тому разі, якщо позивач про це не просить, або просить про щось інше. ВАСУ вказує: «незалежно від того, чи містить вимога позивача прохання щодо визначення дати, з якої податкова накладна є прийнятою та зареєстрованою в Єдиному реєстрі податкових накладних, суд з метою захисту прав позивача повинен вказати відповідну дату в резолютивній частині постанови».

З цього Листа можна зробити висновок про те, що квитанція про реєстрацію податкової накладної в ЄРПН цілком може бути замінена постановою адміністративного суду про визнання неправомірними дій ДФС щодо неприйняття податкової накладної до реєстрації в ЄРПН.

Ухвала ВАСУ від 09.12.2013 р. по справі № К/800/52253/13. У цій Ухвалі ВАСУ виходить з того, що лише «відсутність факту реєстрації платником податку – продавцем товарів/послуг податкових накладних в Єдиному реєстрі податкових накладних і порушення порядку заповнення податкової накладної не дає права покупцю на включення сум податку на додану вартість до податкового кредиту та не звільняє продавця від обов'язку включення суми податку на додану вартість, вказаної в податковій накладній, до суми податкових зобов'язань за відповідний звітний період».

ВАСУ погодився з судами нижчих інстанцій у тому, що «поняття “відсутність номеру податкової накладної” і “відмінність номеру податкової накладної” не є тотожними». Відмінність номеру податкової накладної означає наявність розбіжності даних податкової накладної та ЄРПН. Виявлення таких розбіжностей не є відсутністю факту реєстрації податкової накладної в ЄРПН. Таке виявлення розбіжностей є підставою для проведення органами державної податкової служби документальної позапланової виїзної перевірки продавця та у відповідних випадках покупця

товарів/послуг, а не підставою для позбавлення платника податку права на податковий кредит (як наслідок відсутності реєстрації). І якщо під час такої перевірки підтверджується реальність операції, на підставі якої виникли податкові зобов'язання продавця і податковий кредит покупця, то така розбіжність не позбавляє покупця права на податковий кредит.

Ухвала ВАСУ від 22.10.2013 р. по справі № К/800/26948/13. У цій Ухвалі ВАСУ виходить з того, що «неправильне зазначення назви цивільно-правового договору в податковій накладній саме по собі не призводить до неможливості ідентифікації факту та змісту господарської операції, за умови належного заповнення, як у розглядуваній ситуації, інших реквізитів податкової накладної та, відповідно, не тягне втрати нею статусу належного податкового документа». Істотним моментом ВАСУ визнав факт реєстрації податкової накладної в ЄРПН, оскільки в результаті такої реєстрації продавець заявив про свої податкові зобов'язання: «при цьому судом апеляційної інстанції встановлено, що спірні податкові накладні зареєстровано в Єдиному реєстрі податкових накладних, а суми податку на додану вартість, визначені в них, включено контрагентом до складу податкових зобов'язань та сплачено до бюджету».

А якщо до цього ще й додати, що матеріалами справи підтверджується реальність операції, то правда і суддівська справедливість ще більше схиляються на бік платника податку: «Київським апеляційним адміністративним судом встановлено, що обумовлені договором № 1-08-10-АЗС від 17 серпня 2010 р. підрядні роботи фактично виконано, що підтверджується долученими позивачем до матеріалів справи належним чином оформленими первинними та платіжними документами».

Загальний висновок: чим скоріше Україна набуде статусу дійсно правової держави, тим більше норми ПКУ будуть тлумачитися так, як вони написані, а не на користь фіскальних інтересів держави та бажання податківців перекласти свої зобов'язання та відповідальність на платників, позбавляючи їх права на податковий кредит лише тому,

що податківці ще не вміють (чи не хочуть) стягувати заявлені податкові зобов'язання контрагентів з таких контрагентів.

А якщо говорити мовою норм ПКУ, то квитанція про реєстрацію податкової накладної в ЄРПН і сама податкова накладна є достатніми доказами права платника податку на податковий кредит, незалежно від того, вдалося податківцям отримати податкові зобов'язання від особи, яка склала податкову накладну і зареєструвала її. Адже унісши таку накладну до ЄРПН,

податківці взяли на себе відповідальність за надходження ПДВ до бюджету, та підтвердили правомірність податкового кредиту покупця.

Сподіваємось, що вже недовго залишилося чекати часу, коли платник податку у суді доводитиме своє право на податковий кредит лише двома доказами – документами: податковою накладною та квитанцією про її реєстрацію в ЄРПН (*Персональний сайт Олександра Єфімова (<http://yefimov.com.ua/?p=1393>)*).

ЕКОНОМІЧНИЙ БЛОК

Економічні прогнози та ризики

Рынок золота в ожидании новых экономических санкций в отношении России

Золото на международном рынке на текущей неделе, по прогнозам аналитиков FOREX CLUB в Украине, может торговаться в диапазоне 1271,03– 1300,00 дол. за тройскую унцию.

Основную поддержку драгоценному металлу будут оказывать ожидания введения новых экономических санкций в отношении России со стороны стран ЕС и США. Кроме того, в Индии начался праздничный сезон, когда традиционно увеличивается спрос на золото.

В то же время инвесторы будут пристально отслеживать американские данные. Важными для рынка станут отчеты по деловой активности в секторе обрабатывающей промышленности и сфере услуг США. Если показатели,

вопреки ожиданиям, продолжат рост, рынок получит дополнительное подтверждение тому, что экономика региона продолжает восстанавливаться и, следовательно, шансы на более раннее ужесточение монетарной политики ФРС возрастают. Ключевой станет публикация в пятницу данных по занятости в несельскохозяйственном секторе. Рост числа новых рабочих мест будет также поддерживать доллар, нацеливая котировки золота на движение к уровню 1271,03 дол. за тройскую унцию.

Стоимость золота на мировом рынке по итогам прошлой недели, как отмечают аналитики, возросла на 0,59 % до 1286 дол. за тройскую унцию.

Інформаційно-аналітичний центр FOREX CLUB в Україні

Огляд валютного ринку

Обзор валютного рынка в Украине за август 2014 г.

Евро

Стоимость евро на международном рынке в августе понизилась на 1,9 % до уровня 1,3131 (рис. 1). Такая динамика, как отмечают аналитики FOREX CLUB в Украине, обусловлена снижением экономических показателей стран

еврозоны и сохраняющимся конфликтом России с еврозоной и США на основании геополитической напряженности в Украине. В период неопределенности американская валюта является более привлекательной для инвестирования, что оказывает

давление на евро. Дополнительно, такую динамику поддерживала позитивная макроэкономическая статистика из США. Большая часть опубликованных отчетов сигнализировала о продолжающемся восстановлении американской экономики: данные по потребительскому доверию от Conference Board, пересмотренные данные по темпам роста американской экономики

за II квартал, а также еженедельный отчет по первичным обращениям за пособием по безработице оказались лучше ожиданий.

Курс продажи безналичного евро в Украине в августе повысился на 13,7 % до уровня 18,9 грн, наличного – на 11,67 % до 16,65 грн. Разная динамика евро в международном рынке и в Украине обусловлена девальвацией гривни.

Курс продажи наличного евро, грн.

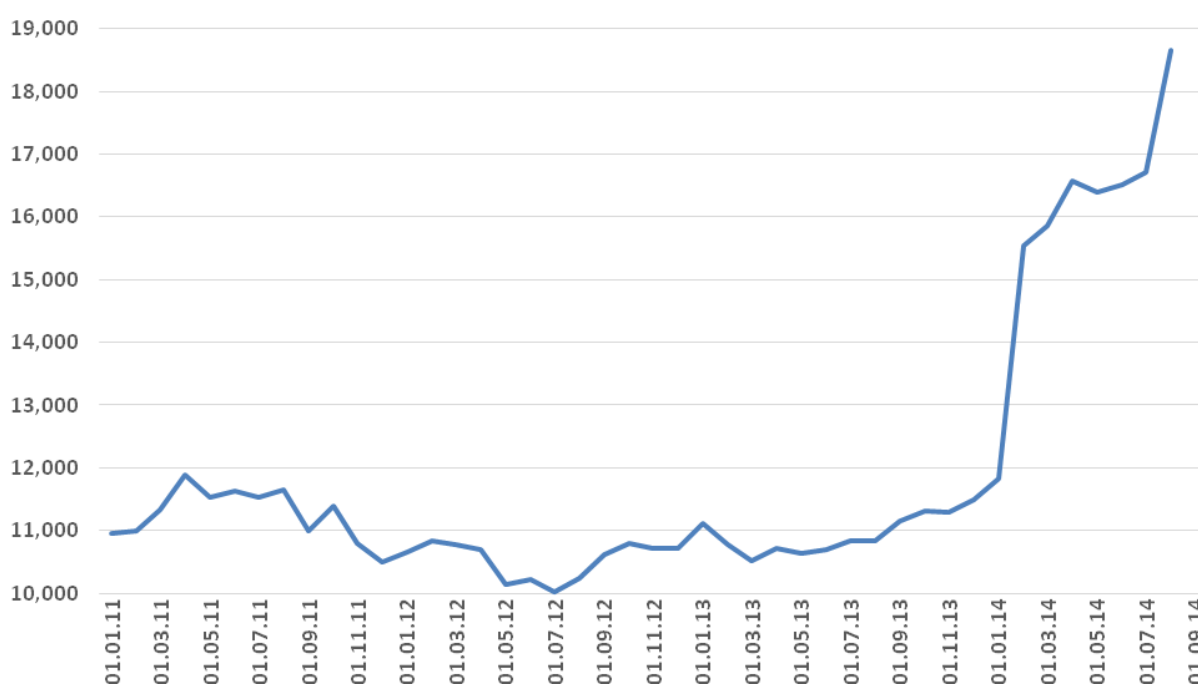

Рис. 1. Курс продажу готівкового евро

Доллар США

Курс продажи безналичного доллара США в Украине за август возрос на 15,3 % до 14,3 грн, наличного – на 13,7 % до 13,95 грн (рис. 2). Средний дневной объем торгов

американской валютой за прошлый месяц составил 299,5 млн дол., что на 13,7 % больше, чем в июле.

Рис. 2. Курс продажу готівкового долара

Средний размер спреда по наличным операциям с долларом США в Украине за август повысился на 1,84 % до 5,06, что является результатом повышенной волатильности торгов

на межбанковском рынке в течение месяца, девальвацией гривни и отсутствием реакции рынка на валютные интервенции со стороны НБУ (рис. 3).

Рис. 3. Середній спред по готівкових операціях з долларом США

Российский рубль

Курс продажи безналичного рубля в Украине в августе возрос на 10,18 % до уровня 0,382 грн, наличного – на 9,15 % до 0,384 грн (рис. 4).

Курс продажи наличного российского рубля, грн.

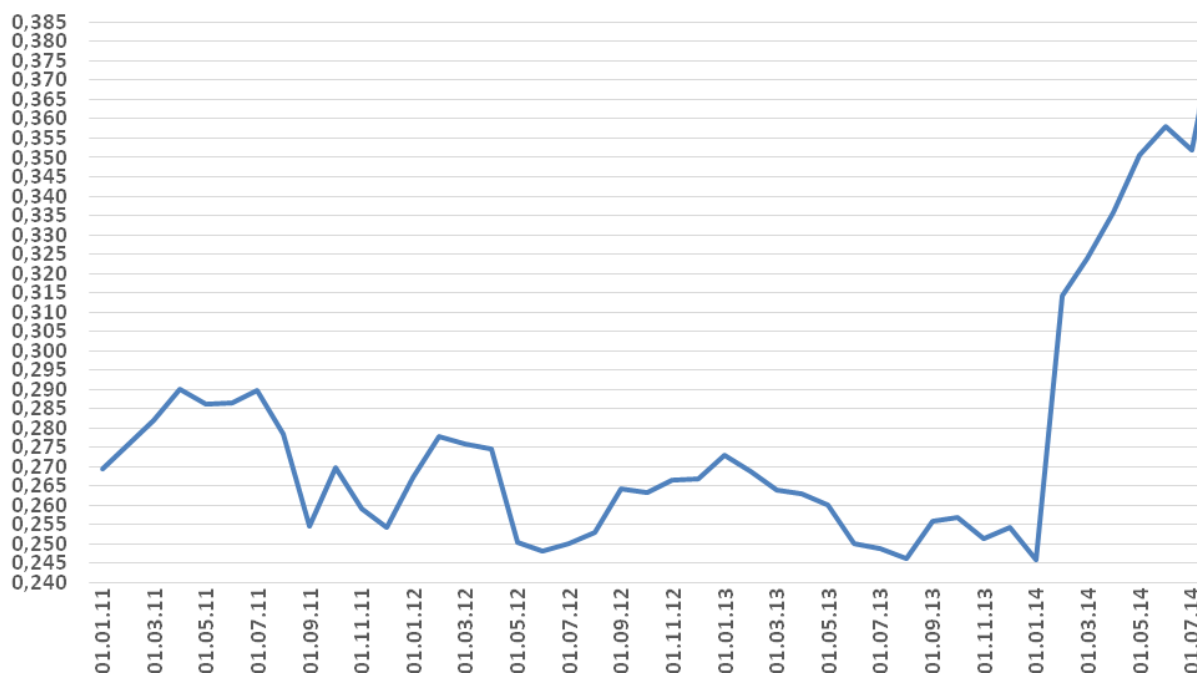

Рис. 4. Курс продажу готівкового російського рубля

Прогноз валютного рынка на сентябрь 2014 г.

Евро

Курс продажи евро в Украине в сентябре будет зависеть как от внутренней динамики доллара США, так и от ситуации на международном рынке. Большей частью факторы свидетельствуют о том, что евро продолжит падение в связи с укреплением гривни, а также доллара США – на фоне позитивных макроэкономических данных и вероятностью того, что ЕС введет новые санкции по отношению к России.

По мнению аналитиков FOREX CLUB в Украине, диапазон колебания евро на международном рынке в сентябре может составить 1,2950–1,3350. Средний курс продажи наличного евро, при стабильном курсе доллара, может колебаться в диапазоне 16,73–17,24 грн.

Доллар США

В сентябре гривна может укрепиться по отношению к доллару США на фоне решения МВФ выделить Украине очередной транш кредита, получения 100 млн дол. от Японского агентства международного сотрудничества, а также договоренности НБУ и ряда крупнейших банков о продажах валюты не выше 12,5 грн/дол. Дополнительную поддержку гривне будет оказывать готовность ЕС предоставить финансовую помощь Украине, если МВФ сочтет эту помощь необходимой.

Как фактор риска для инвестиционной привлекательности страны продолжает выступать неутрачивающий военный конфликт на Донбассе, что оказывает значительное давление на экономику, и препятствует вероятности ее скорого восстановления. Средний курс

продажі наличного доллара США в сентябрі, по оцінкам аналітиків FOREX CLUB в Україні, може скласти 12,4–13,7 грн.

Російський рубль

В сентябрі російська валюта продовжить ослабевати на фоні погіршення економічної

ситуації в Росії, відтоку капіталу і потенційного зниження цін на нафту. Однак ЦБ РФ має достатні ресурси для того, щоб не допустити масштабного ослаблення рубля. Курс продажу наличного рубля в сентябрі може знаходитися в діапазоні 0,31–0,357 грн.

Інформаційно-аналітичний центр FOREX CLUB в Україні

Моніторинг економічного законодавства

Підготовлено компанією

«ЄФІМОВ ТА ПАРТНЕРИ адвокати • аудиторів • податкові консультанти»

Головні зміни

Прес-центр ГУ Міндоходів у Львівській обл.

Військовий збір утримується із доходів фізичних осіб у формі заробітної плати та інших доходів, що входять до фонду оплати праці найманих працівників, а також з поточних або компенсаційних виплат, які нараховуються у зв'язку з трудовими відносинами або за цивільно-правовими договорами без вирахування єдиного соціального внеску, податкової соціальної пільги та податку на доходи фізичних осіб. Збір також стягується з вигравшів у державну лотерею.

Наприклад, якщо у серпні 2014 р. заробітна плата працівника становить 2100 грн, то з неї утримується:

- військовий збір: 31,50 грн (2100 x 1,5 %);
- єдиний соціальний внесок: 75,60 грн (2100 x 3,6 %);
- податок на доходи фізичних осіб: 303,70 грн ((2100 – 75,6) x 15 %).

Таким чином, працівник отримає на руки 1689,20 грн (2100,00 – 31,50 – 75,60 – 303,70).

Крім того, податківці зазначили, що заробітна плата, нарахована до 3.08.2014 р., але виплачена після цієї дати, не підлягає оподаткуванню військовим збором.

Прес-центр Укрдержреєстру

З 1.08.2014 р. грошові кошти, які є платою за одержання відомостей (витяг, виписка, довідка, публікація повідомлень тощо) з державних

реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції України та Державна реєстраційна служба України, зараховуються до загального фонду Державного бюджету України.

З цією метою органи Держказначейства відкрили рахунки за кодом класифікації доходів бюджету 24060300 «Інші надходження».

За інформацією щодо реквізитів рахунків звертатися до державних реєстраторів реєстраційних служб територіальних управлінь Мінюсту. Зазначені реквізити рахунків найближчим часом будуть розміщені на офіційному сайті Укрдержреєстру.

Закон України від 31.07.2014 р. № 1621-VII

Цей Закон, серед іншого, вводить в дію з 1.01.2015 р. електронне адміністрування ПДВ.

Система електронного адміністрування ПДВ передбачає, зокрема, наступне:

- платникам податку автоматично відкриваються рахунки в системі електронного адміністрування ПДВ (на підставі інформації, отриманої від податкового органу);
- спеціальні рахунки будуть відкриватися у банку, що буде визначений КМУ;
- суми ПДВ, що надходять від покупців, будуть перераховуватися на вказані спеціальні рахунки. Крім того, платники ПДВ можуть самостійно поповнювати спеціальні рахунки;
- з цього рахунку банк буде списувати податкові зобов'язання своїх клієнтів за

результатами періоду на підставі інформації, отриманої від податкового органу;

– по кожному платнику ПДВ буде вестись автоматичний облік усіх виданих та отриманих податкових накладних, сум сплачених податків при імпорті, сум поповнення спеціфільних рахунків, сум податку, на які платники податків мають право видати податкові накладні;

– повний перехід на електронну звітність і необхідність реєстрації в ЄРПН усіх податкових накладних і розрахунків коригування незалежно від суми.

Крім того, з 1.11.2014 р. збільшується «поріг» обов'язкової реєстрації підприємства платником ПДВ – з 300 тис. грн до 1 млн грн.

Закон України від 31.07.2014 р. № 1621-VII

Законом тимчасово, до 1.01.2015 р., введено новий загальнодержавний збір – військовий збір, який стягуватиметься за ставкою 1,5 % з доходів фізичних осіб.

Збір стягується з доходів у вигляді зарплати, інших заохочувальних і компенсаційних виплат або інших виплат і винагород, які нараховуються (виплачуються, надаються) платнику у зв'язку з трудовими відносинами та за цивільно-правовими договорами; виграшу у державну та недержавну грошову лотерею, виграшу гравця (учасника), отриманого від організатора азартної гри. Інші доходи не повинні обкладатися цим збором.

Оподаткуванню військовим збором підлягають доходи, що належать до фонду оплати праці без вирахування сум податку на доходи фізичних осіб, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, страхових внесків до Накопичувального фонду, у випадках, передбачених законом, тощо.

Також звертаємо вашу увагу на те, що нараховані до 3.08.2014 р. доходи, але виплачені після 03.08.2014 р., не підлягають оподаткуванню збором.

Прес-центр ГУ Міндоходів України

З 7.08.2014 р. відкрито рахунки для зарахування надходжень до загального фонду

державного бюджету за кодом класифікації доходів бюджету 11011000 «Військовий збір».

Інформація про рахунки розміщена на сайті ГУ Міндоходів у рубриці «Бюджетні рахунки».

Податки і збори

Податок на додану вартість

Роз'яснення ГУ Міндоходів у Тернопільській області від 04.08.2014 р.

ГУ Міндоходів у Тернопільській області вважає, що операції з безоплатного розповсюдження матеріалів з метою реклами, в тому числі зразків продукції (проведення дегустації) є об'єктом оподаткування ПДВ і підлягають оподаткуванню ПДВ на загальних підставах за ставкою 20 %.

Лист ДФСУ від 24.07.2014 р.

№ 203/7/99-99-19-04-01-17

ДФСУ у цьому листі роз'яснила, що на період проведення АТО та (або) запровадження воєнного стану звільняються від оподаткування ввізним митом і ПДВ:

– спеціальні засоби індивідуального захисту, бронежилети, нитки та тканини для виготовлення бронежилетів – код згідно з УКТЗЕД «161»;

– лікарські засоби та медичні вироби відповідно до пп. «в» п. 193.1 ПКУ – код згідно з УКТЗЕД «162»;

– лікарські засоби та медичні вироби без їх державної реєстрації та дозвільних документів щодо можливості їх ввезення – код згідно з УКТЗЕД «163».

Роз'яснення ГУ Міндоходів у Київській області від 01.08.2014 р.

ГУ Міндоходів у Київській області роз'яснило, що суми коштів або вартість товарів, добровільно перерахованих (переданих) платником податку як благодійна допомога до неприбуткових організацій (армії, військових частин), включаються до витрат такого платника в розмірі, що не перевищує 4 % оподаткованого прибутку попереднього звітного року.

Стосовно оподаткування ПДВ придбаних товарів для подальшої безкоштовної передачі

військовим підрозділам Міністерства оборони, Нацгвардії у зв'язку з проведенням АТО, то безоплатна передача буде розглядатись як така, що не пов'язана з господарською діяльністю платника податку. А тому сплачені постачальнику суми ПДВ не відносяться до складу податкового кредиту, а база оподаткування ПДВ відсутня.

***Лист Міндоходів від 25.06.2014 р.
№ 11459/6/99-99-19-03-02-15***

У цьому листі Міндоходів роз'яснило, що товари/послуги, які отримані платником податку та не оплачені протягом строку позовної давності, вважаються безоплатно отриманими, так як відсутній факт їх придбання (оплати).

Оскільки п. 198.3 ПКУ визначено, що платник податку має право включити до складу податкового кредиту суму податку, яка нарахована (сплачена) ним у зв'язку з придбанням товарів/послуг, то після закінчення строку позовної давності щодо оплати товарів/послуг відносно суми ПДВ, яка входила до складу вартості таких товарів/послуг, платник податку втрачає право на податковий кредит.

***Лист Міндоходів від 25.06.2014 р.
№ 9357/6/99-99-19-03-02-15***

У цьому листі вказується, що у випадку визначення податкових зобов'язань і податкового кредиту за касовим методом відповідно до п. 187.10 ПКУ заява із скаргою на постачальника повинна подаватися у 60-денний строк, але право на включення сум ПДВ до податкового кредиту по такій податковій накладній у платника податку виникне лише в періоді списання коштів з банківського рахунка платника в рахунок оплати товарів/послуг, зазначених у податковій накладній, та на суму – в частині оплачених товарів/послуг.

***Лист Міндоходів від 24.06.2014 р.
№ 4130/Д/99-99-17-02-02-15***

Міндоходів у листі відзначило, що до податкового кредиту фізичних осіб – суб'єктів господарювання, зареєстрованих платниками ПДВ, можна включати суми ПДВ, нараховані (сплачені) у зв'язку з придбанням основних

засобів, за умови взяття на облік такого майна як основних засобів, використання таких засобів в оподатковуваних операціях у межах їх господарської діяльності, наявності належного документального оформлення, підтвердження відповідних витрат, відображення їх у бухгалтерському та податковому обліках.

Водночас слід враховувати, що відповідно до ст. 325 ЦКУ право приватної власності на майно належить фізичній особі, а не фізичній особі – суб'єкту господарювання, що не дає можливості вважати майно, яке перебуває у приватній власності фізичної особи, основними засобами суб'єкта господарювання – фізичної особи.

Податок на доходи фізичних осіб

Закон України від 04.07.2014 р. № 1588-VII

З 1.08.2014 р. відсотки, нараховані на суму депозиту, оподатковуються ПДФО. При цьому оподаткуванню підлягають усі нараховані проценти незалежно від суми депозиту.

Встановлено єдину ставку податку – 15 %.

З приводу звітності платникам хвилюватися не варто, оскільки обов'язок відображення сум ПДФО в звіті за ф. № 1ДФ покладено на банки.

Важливий момент: відсотки, нараховані за липень, оподаткуванню не підлягають, отже, і в звіті не відображаються.

Державана допомога, єдиний соціальний внесок

Постанова ВСУ від 08.07.2014 р.

№ 21-79a14

Верховний Суд України зазначив, що особа, зареєстрована як ФОП (незалежно від того, сплачує вона єдиний податок чи перебуває на загальній системі оподаткування), не може бути визнана безробітною і не має права на виплату допомоги по безробіттю.

Виходячи з цього, реєстрація особи як суб'єкта підприємницької діяльності є підставою для повернення виплаченої допомоги по безробіттю. При цьому неотримання доходів від зайняття підприємницькою діяльністю не є підставою для звільнення від повернення необґрунтовано отриманої допомоги по безробіттю.

**Постанова ВСУ від 01.07.2014 р.
№ 21-200a14**

Верховний Суд України роз'яснив, як розраховуються лікарняні у разі, якщо нічна зміна розпочинається першого дня, коли працездатність ще не відновлена, а закінчується наступного дня – у день, коли працівнику слід стати до роботи. За таких обставин, на думку суду, розрахунок страхових виплат та оплати перших п'яти днів тимчасової непрацездатності за рахунок коштів роботодавця застрахованим особам проводиться відповідно до середньої заробітної плати (доходу) за відпрацьований час або за один календарний день.

Доводи ж територіального відділення ФСС з ТВП щодо того, що підприємства повинні компенсувати втрачений заробіток за пропущені через хворобу робочі години протягом зміни лише у тій частині, що припадає на період непрацездатності, визнано помилковими.

**Лист Мінсоцполітики від 30.05.2014 р.
№ 193/13/123-14**

Законодавство не встановлює перелік документів, що має надати розлучена жінка, яка виховує дитину без батька, для отримання додаткової соціальної відпустки.

Щоб довести своє право на відпустку, жінка повинна надати роботодавцю будь-який офіційно оформлений та засвідчений належним чином документ, у якому із достатньою достовірністю має бути підтверджено відсутність участі батька у вихованні дитини.

На думку фахівців Мінсоцполітики, таким документом може бути:

– рішення суду про позбавлення відповідача батьківських прав;

– ухвала суду або постанова слідчого про розшук відповідача у справі за позовом про стягнення аліментів;

– акт, складений соціально-побутовою комісією, створеною первинною профспівковою організацією чи будь-якою іншою комісією, утвореною на підприємстві, в установі, організації;

– акт дослідження комітетом самоорганізації населення, в якому зі слів сусідів (за наявності

їх підписів у акті) підтверджується факт відсутності участі батька у вихованні дитини;

– довідка зі школи (садочка) про те, що батько не бере участі у вихованні дитини (не спілкується з учителями, не забирає дитину додому, не бере участі в батьківських зборах).

Державне регулювання

**Перевірки. Контроль. Штрафи. Податковий борг
Запитання–відповідь розміщене на ЗІР**

Державна фіскальна служба України відповіла на запитання про відповідальність за ненарахування, неутримання та/або несплату (неперерахування) військового збору податковим агентом.

Так, за ненарахування, неутримання та/або несплату (неперерахування) військового збору до податкових агентів застосовується фінансова відповідальність у вигляді штрафних (фінансових) санкцій (штрафів) та/або пені та адміністративна відповідальність.

Відповідно до пп. 1.6 п. 16 прим. 1 підрозділу 10 Розділу XX ПКУ платники збору зобов'язані забезпечувати виконання податкових зобов'язань у формі та спосіб, визначені ст. 176 ПКУ для податку на доходи фізичних осіб.

Ненарахування, неутримання та/або несплата (неперерахування) податків платником податків, у тому числі податковим агентом, до або під час виплати доходу на користь іншого платника податків, тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі 25 % суми податку, що підлягає нарахуванню та/або сплаті до бюджету;

– ті самі дії, вчинені повторно протягом 1095 днів, – штраф у розмірі 50 % суми податку, що підлягає нарахуванню та/або сплаті до бюджету;

– ті ж дії, вчинені протягом 1095 днів утретє та більше, – штраф у розмірі 75 % суми податку, що підлягає нарахуванню та/або сплаті до бюджету.

Проте такі штрафи не застосовуються, якщо порушення самостійно виявляється податковим агентом при проведенні перерахунку цього податку та виправляється в наступних податкових періодах протягом податкового (звітного) року.

Також відповідно до пп. 129.1.3 і п. 129.4 ПКУ нараховується пеня із розрахунку 120 % річних облікової ставки НБУ.

Крім того, ст. 163 прим. 4 КУпАП передбачається адміністративна відповідальність у виді попередження або штрафу на посадових осіб підприємств, установ і організацій, а також на СПД у розмірі від двох до трьох н. м. д. г.

Закон України від 31.07.2014 р. № 1622-VII

Закон встановлює, що перевірки підприємств, установ та організацій, фізичних осіб-підприємців контролюючими органами (крім Державної фіскальної служби України) здійснюються протягом серпня – грудня 2014 р. виключно:

- з дозволу КМУ;
- за заявкою суб'єкта господарювання щодо його перевірки.

Варто зазначити, що наразі цей закон опублікований лише частково (без додатків).

Постанова КМУ від 23.07.2014 р. № 286

Визнано такими, що втратили чинність, постанови Кабінету Міністрів України, що стосуються випуску та обігу фінансових казначейських векселів, а саме:

1. ПКМУ від 21.08.2013 р. № 683 «Деякі питання випуску фінансових казначейських векселів».

2. ПКМУ від 26.09.2013 р. № 720 «Про встановлення граничного обсягу видачі фінансових казначейських векселів для погашення заборгованості з різниці в тарифах на теплову енергію, послуги з централізованого водопостачання та водовідведення».

3. ПКМУ від 09.10.2013 р. № 766 «Про встановлення граничних обсягів видачі фінансових казначейських векселів».

4. ПКМУ від 18.12.2013 р. № 934 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2013 р. № 683 і від 26 вересня 2013 р. № 720».

5. ПКМУ від 29.01.2014 р. № 41 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2013 р. № 683».

Закон України від 22.07.2014 р. № 1600-VII

Законом уведено адміністративну відповідальність для посадових осіб контролюючих органів за порушення строків і періодичності здійснення заходів державного нагляду (контролю); проведення їх за відсутності підстав, установлених законом; проведення таких заходів без своєчасного письмового повідомлення або з порушенням строків такого повідомлення; проведення позапланових заходів без погодження відповідного центрального органу виконавчої влади, якщо отримання такого погодження є обов'язковим відповідно до закону; здійснення заходів без застосування акта перевірки, що містить перелік питань для проведення перевірки виконання вимог законодавства у сфері господарської діяльності; порушення встановленого Законом України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» порядку відбору зразків продукції; проведення перевірки додержання вимог законодавства, нагляд (контроль) за додержанням якого не належить до повноважень органу державного нагляду (контролю), встановлених законом; висунення вимог щодо надання документів, інформації, зразків продукції, що не стосуються здійснення заходу державного нагляду (контролю); ненадання або надання з порушенням встановленого законом строку акта перевірки.

Роз'яснення Міндоходів від 07.08.2014 р.

У своєму роз'ясненні від 07.08.2014 р. Міндоходів нагадує про строки проведення перевірок, визначені ст. 82 ПКУ. Так, тривалість документальної планової перевірки фізичної особи-підприємця не повинна перевищувати 10 робочих днів. Продовження строків проведення такої перевірки можливе за рішенням керівника контролюючого органу не більше п'яти робочих днів.

Тривалість документальної позапланової перевірки фізичної особи – підприємця не повинна перевищувати п'яти робочих днів (крім перевірки щодо відшкодування податку на додану вартість).

Тривалість документальної позапланової перевірки, що здійснюється у разі припинення підприємницької діяльності ФО-підприємця, або порушення провадження у справі про банкрутство, або подання заяви про зняття з обліку платника податків, для фізичних осіб-підприємців, які не мають найманих працівників, не повинна перевищувати три робочі дні, за наявності за два останні календарні роки одночасно таких умов:

- платником податку подано податкову декларацію про відсутність доходів від провадження господарської діяльності;
- платник податку не зареєстрований як платник податку на додану вартість;
- у контролюючих органах відсутня податкова інформація щодо використання платником податку найманої праці фізичних осіб, відкритих платником податків рахунків у банках та інших фінансових установах.

Ліквідація та банкрутство

Постанова ВГСУ від 06.08.2014 р.

№ Б8/180-10

ВГСУ вказав на пріоритетність призначення у справу про банкрутство боржника того арбітражного керуючого з-поміж інших, кандидатура якого була погоджена комітетом кредиторів такого боржника. Додатково зазначено, що факт скасування реєстру вимог кредиторів на підставі якого був сформований такий комітет кредиторів, не позбавляє легітимності рішень комітету, більше того, якщо вони були прийняті до такого скасування реєстру.

Постанова ВГСУ від 06.08.2014 р.

№ 922/3475/13

ВГСУ зазначив, що факт припинення провадження у справі про банкрутство боржника не означає автоматичної втрати легітимності правочинів укладених під час дії цієї процедури.

Додатково зазначено про укладення правочинів у ліквідаційній процедурі, під час дії якої скасовується арешт, накладений на майно боржника, визнаного банкрутом, чи інші обмеження щодо розпорядження майном

такого боржника. Таким чином, для визнання укладених правочинів недійсними, необхідно застосовувати норми цивільного законодавства щодо визнання угоди недійсною, неукладеною або розірваною.

Зед і митне регулювання, валюта та іноземні інвестиції

Пресс-центр НБУ

Нацбанк продовжив використовувати механізм валютних інтервенцій для згладжування надмірних коливань обмінного курсу на ринку.

«Національний банк не збирається відходити від політики гнучкого курсоутворення.

Зараз тиск на обмінний курс гривні обумовлений реакцією економічних агентів на військовий конфлікт на Сході держави. Це – тимчасово, оскільки зовнішня позиція країни за останні місяці значно покращилася, макроекономічні підстави для істотних курсових коливань – відсутні», – зазначила Голова Нацбанку В. Гонтарева.

Крім того, вона зазначила, що при значному розбалансуванні міжбанківського валютного ринку Нацбанк буде змушений разом з ринковими інструментами використовувати і адміністративні обмеження на валютному ринку.

Лист НБУ від 18.07.2014 р.

№ 29-207/38389

За товари (послуги), які експортувалися 18 і 19 травня, виручку в іноземній валюті резидент може отримати в 180-денний строк, не порушуючи при цьому валютне законодавство.

Нацбанк пояснює це тим, що постанова від 14.11.2013 р. № 453 про зміну строків розрахунків у ЗЕД діяла до 17.05.2014 р. Йому на зміну прийшла аналогічна постанова, яка почало застосовуватися з 20.05.2014 р.

Наказ Мінфіну від 14.07.2014 р. № 754

Мінфін передбачив наступне: операції в інвалюті при первісному визнанні повинні відображатися у звітності в гривні за курсом на початок дня дати здійснення операції (за датою визнання активів, зобов'язань, власного капіталу, доходів і витрат).

Разом з тим з'явилася важлива норма про те, що підприємство може безготівкові і валютні розрахунки відображати в звітності в гривнях у сумі, визначеній в документах банку. При цьому необхідно враховувати особливості застосування банком валютного курсу на дату операції, якщо це не суперечить вимогам податкового та митного законодавства в частині застосування валютного курсу.

Також відредаговано порядок визначення дати валютних курсів у ряді випадків, зокрема:

- визначення курсових різниць за монетарними статтями в іноземній валюті проводиться на дату балансу, а також на дату здійснення господарської операції в її межах або по всій статті (відповідно до облікової політики);

- для визначення курсових різниць на дату балансу застосовується валютний курс на кінець дня дати балансу;

- при визначенні курсових різниць на дату здійснення господарської операції застосовується валютний курс на початок дня дати здійснення операції;

- підприємство може здійснити перерахунок залишків на кінець дня за монетарними статтями в іноземній валюті, за якими протягом дня здійснювалися господарські операції із застосуванням валютного курсу, встановленого на кінець цього дня.

Відповідні зміни були внесені до П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів».

Наказ вступить у силу з дня його офіційного опублікування (імовірно 19.08.2014 р).

Галузі і сфери діяльності

Транспортні та експедиторські послуги

Закон України від 31.07.2014 р. № 1622-VII

Цим Законом, зокрема, встановлено, що перевірки підприємств, установ та організацій, фізичних осіб-підприємців контролюючими органами (крім Державної фіскальної служби України) здійснюються протягом серпня – грудня 2014 р. виключно з дозволу КМУ або за заявкою суб'єкта господарювання щодо його перевірки.

У зв'язку із зазначеним вище, Укртрансінспекція відмінила перевірки:

суб'єктів господарювання щодо дотримання вимог законодавства, норм і стандартів у сфері залізничного транспорту; за місцезнаходженням суб'єктів господарювання у сфері автомобільного транспорту; здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) за дотриманням суб'єктами господарювання у сфері міського електричного транспорту (трамвай, тролейбус) вимог законодавства, норм і стандартів.

Крім того, відмінено перевірки додержання ліцензіатами Ліцензійних умов у сфері автомобільного та залізничного транспорту.

Фінансові послуги

Постанова НБУ від 06.08.2014 р. № 466

Банки України повинні призупинити здійснення всіх видів фінансових операцій в населених пунктах, що не контролюються українською владою.

Небанківські установи та національний оператор поштового зв'язку, які є платіжними організаціями внутрішньодержавних/міжнародних платіжних систем або їх учасниками, повинні призупинити операції з приймання/виплати переказу коштів з/на території, що не контролюються українською владою.

Банки, а також небанківські установи та національний оператор поштового зв'язку після переходу району/міста обласного значення Донецької або Луганської областей під контроль української влади мають вжити невідкладних заходів для відновлення фінансових операцій.

Банки до повного відновлення діяльності вправі надавати клієнтам послуги за допомогою засобів мобільного обслуговування.

Лист НБУ від 01.07.2014 р.

№ 25-112 / 34154

Банкам України забороняється встановлювати кореспондентські відносини з банками України або іноземними банками, іншими кредитними чи фінансовими установами, які розташовані або здійснюють свою діяльність на території АРК та м. Севастополя. Із зазначеними суб'єктами банки України повинні припинити кореспондентські відносини.

**Розпорядження Нацкомфінпослуг
від 05.06.2014 р. № 1772**

Порядок встановлює особливості організації та проведення внутрішнього аудиту (контролю) у фінансових установах, крім недержавних пенсійних фондів, держрегулювання та нагляд за діяльністю яких здійснює Нацкомфінпослуг.

Служба внутрішнього аудиту є структурним підрозділом або окремою посадовою особою, що проводить внутрішній аудит фінустанови.

У разі якщо юридична особа отримує статус фінустанови, вона зобов'язана протягом першого місяця з дати внесення запису про неї до Держреєстру фінансових установ створити структурний підрозділ або окрему посадову особу, яка проводить внутрішній аудит.

Служба внутрішнього аудиту підпорядковується наглядовій раді фінустанови, а в разі, коли законодавством не вимагається обов'язкове утворення наглядової ради, – вищому органу управління фінустанови та звітує перед ним.

Порядок діяльності служби внутрішнього аудиту, його статус, функціональні обов'язки та повноваження визначаються положенням про службу внутрішнього аудиту, яке розробляється фінансовою установою та затверджується рішенням наглядової ради або вищим органом управління.

За результатами внутрішнього аудиту поточної діяльності фінустанови служба внутрішнього аудиту не рідше одного разу на рік звітує перед наглядовою радою або вищим органом управління.

Об'єкти правовідносин

Земля

Запитання – відповідь, розміщені на ЗІР

Міндоходів роз'яснило, що у разі надходження від органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері земельних відносин та у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно, уточненої інформації, яка використовується для обчислення та справляння плати за землю, контролюючий орган може донарахувати фізичній особі податкові зобов'язання з земельного податку за минулі звітні (податкові)

періоди не пізніше закінчення 1095 дня, що настає за останнім днем граничного строку сплати грошових зобов'язань, нарахованих контролюючим органом.

Постанова КМУ від 13.08.2014 р. № 337

Постановою внесені зміни до Порядку державної реєстрації прав на нерухоме майно.

Зокрема, встановлено, що для держреєстрації прав з видачею свідоцтва на індивідуальні (садибні) житлові будинки, садові, дачні будинки, господарські (присадибні) будівлі та споруди, прибудови до них, що розташовані на території сільських рад і закінчені будівництвом до 05.08.1992 р., подається документ, що підтверджує виникнення, перехід і припинення речових прав на земельну ділянку. Таким документом у розглядуваному випадку може також вважатися рішення сільської ради щодо передачі (надання) земельної ділянки у власність або користування.

Наказ ФДМУ від 30.07.2014 р. № 2076

Затверджені Примірні показники звичайної ціни послуг на виконання послуг з:

– оцінки майна щодо окремих груп об'єктів у апараті ФДМУ (додаток 1) та регіональних відділеннях ФДМУ (додаток 2);

– експертної грошової оцінки земельних ділянок, на яких розташовані об'єкти приватизації, у регіональних відділеннях ФДМУ (додаток 3);

– оцінки об'єктів аукціону в апараті ФДМУ (додаток 4) та регіональних відділеннях ФДМУ (додаток 5).

Вказані показники звичайної ціни визначені з урахуванням індексу інфляції, що склався у першому півріччі 2014 р. (у розмірі 111,6 %).

Наказом також встановлено, що у зв'язку з відсутністю даних щодо вартості виконання послуг з експертної грошової оцінки земельних ділянок апарату ФДМУ необхідно керуватися відповідними примірними показниками звичайної ціни послуг, визначеними для м. Києва (додаток 3).

Висновки ВСУ від 01.07.2014 р.

Стосовно земельних відносин висновки ВСУ, викладені в постановах за друге півріччя

2013 р., ухвалених за результатами перегляду судових рішень у господарських справах, наступні:

– якщо на орендованій земельній ділянці з дозволу орендодавця орендарем зведено нерухоме майно, яке згодом продано третім особам, то після переходу права власності на об'єкт нерухомого майна до набувача цього майна переходять і ті права на відповідну земельну ділянку, на яких вона належала відчужувачу, – право власності або право користування. Оскільки законодавством передбачено можливість дострокового розірвання договору оренди за рішенням суду на вимогу однієї зі сторін договору в разі, якщо фактичне користування земельною ділянкою та зведеною на ній будівлею здійснює її новий власник, а попередній землекористувач добровільно відмовився від права користування цією земельною ділянкою, на вимогу орендаря орендодавець зобов'язаний погодитися на розірвання договору оренди земельної ділянки та прийняти цю земельну ділянку;

– законодавча зміна нормативної грошової оцінки землі може бути підставою для зміни розміру орендної плати в односторонньому порядку, якщо це погоджено сторонами у договорі;

– нормативна грошова оцінка земель є основою для визначення розміру орендної плати, а зміна нормативної грошової оцінки земельної ділянки є підставою для перегляду розміру орендної плати.

Будівництво

Постанова КМУ від 06.08.2014 р. № 320

Постановою КМУ внесено наступні зміни до Порядку здійснення контролю за визначенням вартості будівництва об'єктів, що споруджуються із залученням коштів державного та місцевих бюджетів, а також коштів державних підприємств, установ та організацій:

– перевірки підлягають замовники будівництва, а також у разі потреби інші учасники інвестиційної діяльності;

– проектно-вишукувальні, підрядні організації, підприємства, установи, організації

та інші суб'єкти господарювання, що надають відповідні послуги.

Перевірка проводиться на об'єктах нового будівництва, реконструкції, технічного переоснащення, реставрації, капітального ремонту за окремим планом.

За результатами перевірки готуються рекомендації за формою, затвердженою Мінрегіоном, із зазначенням основних порушень порядку ціноутворення, що діяв на момент проведення розрахунків за виконані будівельні роботи, та розміру завищення вартості будівництва, що підлягає усуненню.

Лист Мінрегіонрозвитку від 16.06.2014 р. № 8/18.1-208-14

Лист Мінрегіонрозвитку роз'яснює, що згідно з чинним законодавством обстеження прийнятих в експлуатацію об'єктів будівництва здійснюється організаціями, у складі яких працюють відповідальні виконавці окремих видів робіт (послуг), пов'язаних із створенням об'єктів архітектури, які пройшли професійну атестацію та мають кваліфікаційний сертифікат експерта за напрямом «технічне обстеження будівель і споруд».

Атестація відповідальних виконавців окремих видів робіт (послуг), пов'язаних із створенням об'єктів архітектури, здійснюється на підставі та відповідно до ст. 17 ЗУ «Про архітектурну діяльність» та постанови КМУ від 23.05.2011 р. № 554 «Деякі питання професійної атестації відповідальних виконавців окремих видів робіт (послуг), пов'язаних із створенням об'єктів архітектури».

При цьому роботи з обстеження, оцінки технічного стану та паспортизації ліцензуванню не підлягають. Відомості про особу, що отримала кваліфікаційний сертифікат, вносяться до реєстру атестованих осіб, який розміщено на офіційному веб-сайті Мінрегіону.

Праця

Роз'яснення Держпраці від 24.07.2014 р.

Посадовими особами товариства визнаються голова та члени виконавчого органу, голова ревізійної комісії (ревізор), а у разі створення

ради товариства (спостережної ради) – голова та члени цієї ради.

Нерухомість

Лист Міндоходів від 27.06.2014 р.

№ 11671/6/99-99-17-04-15

Міністерство доходів і зборів України розглянуло лист щодо сплати податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, яке розташоване в АР Крим і м. Севастополі.

Враховуючи економічну та політичну ситуацію, що склалася в країні, а також з метою виконання зобов'язань зі сплати податків фізичними особами, які є власниками об'єктів житлової нерухомості на території АР Крим і м. Севастополя, до остаточного врегулювання питання сплати місцевих податків до цих регіонів пропонуємо сплачувати податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, до місцевого бюджету за місцем своєї податкової адреси.

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *

Блог на сайті «Ні корупції»

Про автора: М. Мирний

Українські платники податків заплатять за «диктаторські» закони – правозахисники

Правозахисники стурбовані ухваленням низки законів у сфері кримінального процесу та правоохоронної діяльності. Вони переконані, що ці закони порушують права людини, національні та міжнародні норми законодавства.

Закон «Про санкції» має бути доопрацьований, а всі інші закони Президент повинен заветувати. Якщо це неможливо зробити, тоді Україна має подати заявку секретарю Ради Європи про тимчасове припинення зобов'язань перед Європейською конвенцією про захист прав людини.

В іншому випадку Європейський суд з прав людини призначатиме українським платникам податків мільйонні компенсації. За усі згадані в статті закони позитивно проголосував також утікач із фракції Партії регіонів І. Молоток.

«Цей склад Верховної Ради продемонстрував послідовність у прийнятті диктаторських законів. Він звик за один день приймати за основу і в першому читанні без будь-яких висновків комітетів закони, які можуть радикально вплинути на права людини», – обурено піднімає в руках роздруківки двох законів заступник голови правління Центру політико-правових реформ Р. Куйбіда.

Прокуратура та суди

Депутат Г. Москаль змінами до Закону «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України...» захотів обмежити свободу осіб до 30 діб. Ця норма діятиме для тих, хто, на думку прокурора, а не судді, буде причетний до терористичної діяльності.

Р. Куйбіда: «Ситуація в зоні АТО сьогодні показує, що прокуроїв більше порозбігалось, ніж суддів».

Р. Куйбіда «Функції слідчого судді, який уповноважений контролювати дотримання прав людини органів слідства, в зоні АТО пропонується передати прокурору. Це порушення, бо в ст. 29 Конституції йдеться, що не може особа затримуватись без рішення суду. Вона може бути затримана не більше ніж на 72 годин. До речі, Конституційний суд свого часу визнав неконституційним положення Закону “Про міліцію”, яке давало можливість міліції затримувати безхатченків на 30 діб без будь-якої санкції суду», – каже Р. Куйбіда.

Цим законом прокурор може без рішення суду мати тимчасовий доступ до речей та документів, здійснювати обшук житла чи іншого володіння особи, здійснювати негласні слідчі дії. На думку експертів, закон порушуватиме право особи на захист, право не свідчити проти себе, презумпцію невинуватості, а також суперечитиме ст. 124 Конституції. Ця стаття зазначає, що «делегування функцій суддів, а також привласнення цих функцій

---

* Збережено стиль і граматику оригіналу

іншими органами чи посадовими особами не допускається».

Законодавець звужує права і свободи українців та іноземців, посиляючись на неможливість забезпечення діяльності судової влади в зоні АТО. Проте Р. Куйбіда з цим не погоджується: «У таких випадках справи можуть розглядати інші суди на спокійніших територіях, або можна мобілізувати слідчих суддів з інших регіонів України», – каже юрист.

У прийнятому 14 серпня Законі «Про санкції», в експертів також викликає занепокоєння незакритий перелік санкцій. «Той Закон, який дає можливість для довільного його трактування, суперечить принципу правової та юридичної визначеності і може сприяти свавіллю», – каже заступник голови правління Центру політико-правових реформ Р. Куйбіда.

Міліція

Змінами до Закону «Про міліцію» щодо умов застосування сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї у районі проведення антитерористичної операції» міліції розв'язуються руки у застосуванні без попередження на власний розсуд фізичної сили, спеціальних засобів і зброї. Міліції надається статус комбатантів, що, на думку експертів, суперечить міжнародним нормам і може призвести до заподіяння шкоди життю та здоров'ю непричетних до терористичної діяльності людей.

М. Цапок: «Навіщо нам витратити бюджетні кошти на величезний неефективний апарат військових прокуратур».

М. Цапок «Багато міжнародних документів рекомендують країнам законом забезпечити гарантію безпеки людей, тобто, законом визначити вичерпний перелік підстав застосування зброї. У Законі знову ж таки Г. Москаля цього немає», – каже експерт Асоціації українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів М. Цапок.

«Так само міжнародні принципи в Кодексі поведінки службовців в органах правопорядку та в Основних принципах застосування сили та вогнепальної зброї службовцями органів правопорядку від ООН говорять про те, що

навіть виняткові обставини, як-то політична нестабільність у країні чи інші небезпечні ситуації, не є підставою звуження прав людей.

Це не є підставою для того, щоб дозволяти міліції свавільно використовувати зброю і не нести відповідальності за це».

Експерт Української Гельсінської спілки з прав людини С. Заєць каже, що прийняття цих законів відкриває скриньку Пандори. Ці закони суперечать зобов'язанням, які на себе прийняла Україна відповідно до Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Наприклад, у ст. 5 Європейської конвенції, де йдеться про гарантії перегляду суддею питання тримання людини під вартою.

У законі «Про санкції», наприклад, зачіпається питання права власності, коли йдеться про обмеження можливості розпоряджатися своєю власністю. Або ж коли застосовуватиметься зброя згідно з новими змінами до Закону «Про міліцію», порушуватиметься основне право – це право на життя.

Такі порушення обов'язково будуть розглядатись у Європейському суді з прав людини, а призначені компенсації сильно битимуть по бюджету України.

С. Заєць пропонує українській владі єдиний вихід у такій ситуації, якщо неможливо усунути недоліки в законах, – це подати секретарю Ради Європи заяву про тимчасовий відступ Україною від зобов'язань Європейської конвенції з прав людини.

«Для того щоб ці закони не становили порушення міжнародних зобов'язань України, необхідно дотримуватись вимог ст. 15 Європейської Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Відповідно до цієї статті, будь-яка держава-учасниця Конвенції має право відступити від положень цієї Конвенції під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації. Однак це можливо в тих межах, яких вимагає гострота становища, а не носити загальний характер. Якщо Україна подасть заявку, то це позбавить її від відповідальності в Європейському суді з прав людини (ЄСПЛ)», – радить С. Заєць.

С. Заєць публічно пообіцяв від імені Гельсінської спілки з прав людини, якщо ці закони будуть прийняті та підписані Президентом, то Гельсінська спілка підготує шаблони відповідних заяв для будь-кого, хто зазнає порушення своїх прав внаслідок виконання цих законів. Надсилаючи скаргу в ЄСПЛ, постраждалий може отримати компенсацію від 5–10 тис. євро.

Юрист медіа-права І. Розкладай говорить про намагання влади встановлювати цензуру для ЗМІ. Хоч із закону «Про санкції» були вилучені норми, які обмежували б діяльність медіа, все одно на порталі Верховної Ради є законопроект, який не зовсім у правовому сенсі втручається в роботу ЗМІ.

«Зараз існує законопроект “Про інформаційну безпеку”, який вчора, на щастя, не підтримав комітет свободи слова. Цей документ вводить новий орган виконавчої влади, який буде координаційно-контролючим органом з не дуже зрозумілими повноваженнями. Бо його основне завдання – інформаційна безпека. Але це не те поняття, яке розуміють на Заході. Це не захист інформації в телекомунікаційних системах, захист безпеки інформації тощо. Інформаційна безпека в розумінні України – це певні види прихованої цензури», – каже юрист І. Розкладай.

Представник базованого у Женеві Будинку прав людини Ф. Ірмінгер (Florian Irminger) вважає, що Україна може показати приклад того, як можна боротись із тероризмом, не виходячи за межі закону та міжнародних стандартів.

У світі є багато прикладів у цьому контексті, наприклад, США, які так само вчиняли антитерористичні дії, виходячи за межі Закону, за межі стандартів прав людини. Це ж саме, на думку Ф. Ірмінгера, Україна намагається робити сьогодні. Він шкодує, що Верховна Рада приймає такі закони за один день і без урахування думки експертів: «Різниця між Україною та Росією полягає в тому, що в Україні є живе, якісне громадянське суспільство та український уряд має бути гордий з того, що він чує голоси громадянського суспільства», – каже Ф. Ірмінгер (<http://nikorupciji.org/2014/08/24/ukrajinski-platnyky-podatkov-zaplatyat-za-dyktatorski-zakony-pravozahysnyky>). – 2014. – 24.08).

***

Блог на сайті polemika.com.ua

Про автора: А. Науменко

В Украине полным ходом идёт процесс создания юридической базы для санкций, как против своих граждан, так и других государств, имея ввиду, в первую очередь, Российскую Федерацию. Принятый Верховной Радой Украины две недели назад Закон «О санкциях» уже передан на подпись Президенту страны П. Порошенко. Одновременно первые лица государства постоянно нагнетают вокруг этого вопроса атмосферу, то безапелляционно заявляя о возможности прекращения транспортировки российского газа, то предлагая «заморозить все российские активы до момента вывода российских военнослужащих с Украины» и т. п.

Однако в украинском обществе довольно неоднозначное отношение и к этому Закону, и к возможному применению этих санкций против РФ. В предыдущие годы до трети товарооборота «незалежной» державы приходилась именно на Россию. А поэтому для любого здравомыслящего человека понятно, что подобные действия будут просто самоубийственными для экономики Украины и жизненного уровня значительной части её граждан.

В тоже время, многие наблюдатели склонны считать вопрос украинских санкций скорее аналогом сюжета из басни Крылова: «Ай, Моська! Знать она сильна, что лает на Слона!», чем мерами, которые действительно могут повлиять на какие-то процессы. Действительно, переоценивать смелость киевских мосек не стоит. Вместе с тем не всё так просто с украинскими санкциями, как это может показаться на первый взгляд.

Применение санкций не является чем-то новым в международной политике. Так, в 2006–2010 гг. целая серия масштабных санкций была введена против Исламской Республики Иран. Причина – отказ этого государства свернуть работы по обогащению урана. По этому поводу было даже принято несколько резолюций Совета Безопасности ООН. Но наиболее

серьёзные санкции по отношению Ирана были введены США и другими западными странами. Надо объективно признать, что они нанесли серьёзный урон экономике этой исламской страны и вынудили Иран пойти на уступки в вопросах, как заявляло его руководство – освоения атома в мирных целях.

Также США и их союзники в 2006 г. ввели санкции против физических и юридических лиц Белоруссии, постоянно продлевая их вплоть до сегодняшнего дня, а также против руководства Сирии в 2011 г. Но эти санкции, в отличие от Ирана, мало повлияли на позиции этих государств.

Новый всплеск внимания к применению санкций возник после событий в Крыму и на Востоке Украины. Запад, и прежде всего США, недовольные действиями Российской Федерации по защите прав своих соотечественников в Украине, решили поупражняться в этом вопросе по отношению к России, наказав её за самостоятельную позицию.

Действительно, всемирная глобализация привела к значительной взаимозависимости различных стран друг от друга. Сегодня уже нет абсолютно изолированных государств. Все в той или иной мере что-то покупают, и что-то продают, инвестируют и т. п. Но даже в этих условиях, Российская Федерация – одно из немногих государств в мире, являющемся в экономическом, политическом и военном плане в значительной степени самодостаточным, хотя и не так, как когда-то СССР. Однако на Западе не до конца понимали, что Россия не Иран, решив инициировать в отношении её различные санкции.

Но вот 6 августа 2014 г. появился Указ президента России «О применении отдельных специальных экономических мер в целях обеспечения безопасности Российской Федерации». Этим Указом организациям и физическим лицам, находящимся под юрисдикцией РФ, в своей деятельности было предписано исходить из того, что в течение одного года запрещается либо ограничивается осуществление внешнеэкономических операций, предусматривающих ввоз на

территорию России отдельных видов сельскохозяйственной продукции, сырья и продовольствия, страной происхождения которых является государство, принявшее решение о введении экономических санкций в отношении российских юридических и физических лиц.

После такого жесткого, но очень аккуратного российского ответа, самоуверенность инициаторов санкций сразу прошла, и начались вопли, что так нельзя, это нарушение норм Всемирной организации торговли и т. п. В настоящее время на Западе подсчитывают размер ущерба, который нанесёт его экономики санкционная война с РФ. Правда, полностью санкционный зуд на Западе ещё не прошёл. Так, побывавшая недавно в Киеве канцлер Германии А. Меркель заявила, что новые санкции в отношении России не являются основным вопросом повестки дня, но все же могут быть введены. В частности, вопрос о введении новых санкций против России был запланирован для рассмотрения на внеочередном саммите Евросоюза 30 августа 2014 г.

Тем не менее, в той же в Европе осознали, что санкции против РФ – это, в общем, тупиковый путь, мало влияющий на позицию России в украинском вопросе, но ведущий к серьёзным обоюдным экономическим потерям. А вот Украина, несмотря не на что, всё равно решила наступить на санкционные грабли, что уже попробовали сделать другие европейские страны.

Разговоры о возможности санкций в связи с разрастанием пожара гражданской войны в стране на властном украинском олимпе не затихали с начала текущего лета, но только 8 августа 2014 г. был зарегистрирован законопроект «О санкциях», разработанный по поручению Кабинета Министров Украины.

Его целью было провозглашена защита национальных интересов, национальной безопасности, суверенитета и территориальной целостности Украины, ее экономической самостоятельности, а также предотвращение нарушения или восстановление нарушенных прав, свобод и законных интересов граждан Украины, общества и государства. По мнению

авторов проекта Закона, он обеспечит создание механизма незамедлительного и эффективного реагирования на существующие и потенциальные угрозы, включая враждебные действия, вооруженное нападение других государств или негосударственных образований, причинение вреда жизни и здоровью населения, захват заложников, экспроприацию собственности на территории Украины, нанесение имущественных потерь и создание препятствий для устойчивого экономического развития, полноценного осуществления гражданами своих прав и свобод.

Как должен будет действовать этот механизм? Предложения о применении, отмене и внесении изменений в санкции предлагаются на рассмотрение Совета национальной безопасности и обороны (СНБО) Украины Верховной Радой, Президентом, Кабинетом Министров, Национальным банком и Службой безопасности Украины. В свою очередь, СНБО Украины будет иметь право блокировать активы, ограничивать торговые операции, предотвращать вывод капиталов, приостанавливать выполнение экономических и финансовых обязательств, аннулировать лицензии. Кроме того, может быть введено ограничение или прекращена деятельность средств массовой информации, в том числе в сети Интернет, запрещен или ограничен вход морских судов в территориальные воды или порты Украины и воздушных судов в воздушное пространство Украины, а также их посадка на территории страны, прекращено действия торговых соглашений, совместных проектов и промышленных программ в определенных сферах, в частности, в сфере безопасности и обороны, а также другие санкции.

При этом удивительно, что закон, последствия от введение которого в действие будут затрагивает интересы миллионов людей, огромного числа хозяйствующих субъектов и государства в целом, по убеждению его разработчиков, не требует дополнительных расходов из государственного бюджета и проведения консультаций с общественностью, не касается вопросов развития

административно-территориальных единиц и социально-трудовой сферы.

Такая профанация при подготовке законопроекта, несущего опасный потенциал возможных колоссальных экономических потерь для страны, сразу заставляет задуматься: это просто глупость или что-то другое? Содержание этого законопроекта, скорость его прохождения в Верховной Раде Украины, принятого уже 14 августа 2014 г. в окончательном втором чтении 244 голосами народных депутатов, и последующая почти двухнедельная пауза до передачи принятого уже Закона Украины «О санкциях» на подпись П. Порошенко, говорит о том, что всё, связанное с этим вопросом, является результатом затеянной верхушкой государства тонкой игры.

Несомненно, большинство из почти трёх десятков видов санкций, предусмотренных Законом, могут быть применены как реакция на события, происходящие на Юго-Востоке Украины. Эти санкции, скорее всего, также будут прекрасным оружием в процессе чисто имущественных разборок победившей власти по отношению к украинским бизнесменам, поддерживавших их политических противников и бизнесменов из России.

Но не только ради этого городили огород под названием Закон Украины «О санкциях». Главным, и на это уже обращали внимание в средствах массовой информации ряд экспертов, является его положение о возможности ограничения, полного или частичного прекращения транзита ресурсов через территорию Украины.

Кстати, именно это положение сразу же было подвергнуто критике со стороны официальных лиц Европейского Союза (ЕС), которые почувствовали в этом подвох, который может привести к тому, что зимой могут быть перекрыты поставки российского газа в Европу. «Газ – не подходящий сектор для санкций, так как в этом случае будут только проигравшие – Россия, Украина и Евросоюз», – заявил вице-председатель Еврокомиссии по энергетике Г. Эттингер. С одной стороны, это говорит, что ЕС чётко бдит свой интерес, а с другой, что не

они были инициаторами принятия такого вида санкций.

Тогда на чью же мельницу льёт воду положение об возможности произвольного регулирования транзита ресурсов? Это станет понятно, если обратить внимание на следующее событие. Параллельно с законопроектом «О санкциях» премьер-министр Украины А. Яценюк пропихивал другой законопроект – «О внесении изменений в некоторые законы Украины относительно реформирования системы управления Единственной газотранспортной системой Украины». В последнем законопроекте ключевым было предложение о том, что функции оператора Единственной газотранспортной системы Украины могло выполнять не только чисто государственное предприятие, а и совместное предприятие, где 49 % корпоративных прав будут у юридических лиц, которые принадлежат и контролируются резидентами государств, – членов Европейского Союза, Соединенных Штатов Америки или Энергетического Содружества.

После окончательного принятия Верховной Радой Украины Закона, касающегося газотранспортной системы, в прессе сразу появились сообщения, что уже есть несколько западных корпораций, прежде всего американских, потенциально готовых участвовать в таком совместном предприятии.

Всё бы хорошо. Наши моськи подыграли нефтегазовому лобби Запада. Потенциальный доход последних от участия в украинском транзите может составлять не менее 2 млрд дол. США в год, и, соответственно, столько же будет потерь для Украины. Кроме того, эта сумма может значительно увеличиться за счёт наценки на транспортируемый газ.

Но есть «но». Чтобы эта схема заработала, надо, чтобы РФ согласилась продавать свой газ на границе Россия – Украина. В настоящее время всеми долгосрочными контрактами на поставки российского газа в Европу подобного варианта и близко не предусмотрено. И даже ЕС не видит возможности, что эти контракты могут быть изменены хотя бы в течение года. А попытки заставить Россию пойти на такой

вариант, даже под угрозой полного запрета на транзит её газа через Украину, полностью бесперспективны.

С одной стороны, украинская верхушка, поставившая на реализацию интересов той части американской элиты, которая связана с нефтегазовым бизнесом, надеется, что американцы будут помогать им выпутываться с той кровавой кашей, которую режим заварил в Украине. Конечно, пока янки будет выгодна конфронтация и братоубийственная война в Украине, поддержка сегодняшней киевской власти будет продолжаться.

Но, с другой стороны, прагматичные американцы понимают, что затеянная ими авантюра в Украине может закончиться фиаско. А поэтому они просчитывают другие варианты. В частности, получение в перспективе выгоды от своих поставок газа в Европу, которые станут экономически выгодными как раз из-за перебоев с поставками российского газа через Украину. Наверное, есть ещё какие-то варианты получения выгоды американскими корпорациями от созданных искусственных газовых проблем для Европы. Жизнь покажет, что кукловодам из-за океана будет конкретно выгоднее в будущем.

Пока же им нужны моськи, твякающие на российского слона. Но, к сожалению, очень скоро вопрос украинских санкций из потенциальной угрозы для благополучия граждан Украины превратиться в реальную катастрофу для её экономики (<http://blog.polemika.com.ua/blog/ay-moska-znat-ona-silna-cto-laet.html>). – 2014. – 30.08).

***

Блог на сайті «ТСН.ua»

Про автора: Н. Коломоец, юрист

Депутаты, все на выход

Все выглядит так, словно депутаты посылают П. Порошенко сигнал о том, что не так уж и просто их распустить.

Тяжело судить о той политической игре, которая разворачивается на нашем «политическом Олимпе», пускай это делают

политологи. Для меня же очевидно только наличие самой игры, но не ее суть и цели.

14.08.2014 г. ВР приняла закон «О санкциях». Его редакция – законопроект № 4453а, который уже подготовили ко второму чтению – противоречит комментариям и обещаниям премьера А. Яценюка, которые он давал ранее.

Если верить тексту, размещенному на официальном сайте Верховной Рады, то этот закон в случае принятия значительно расширяет полномочия Президента и СНБО в давлении на СМИ и частный бизнес в Украине.

Благодаря этому А. Яценюк сможет критиковать П. Порошенко и его политическую силу во время предвыборной кампании – то есть, фактически находясь во власти, идти на выборы как оппозиция Президенту.

Чем закончилась оппозиция Ю. Тимошенко (занимающей должность премьера) к президенту В. Ющенко, мы помним. Я не политолог, чтобы предсказывать развитие событий, но предположить могу.

И предположения не самые радужные. Подозрение у меня вызывает то, что на фоне введения в отношении России санкций со стороны США, Канады, ЕС и даже Австралии, важность закона «О санкциях» для Украины и необходимость его скорейшего принятия очевидна. Вместо этого закон не был подписан спикером и не передавался на подпись Президенту 10 дней – пока последний не принял решение о роспуске парламента.

24.07.2014 г. УДАР и «Свобода» вышли из коалиции, выполнив тем самым условие ст. 90 Конституции Украины. В ней говорится, что без сформированной коалиции парламент не может работать эффективно и в полной мере исполнять возложенные на него этой самой Конституцией функции.

Очевидно, что существует и механизм, который позволяет это исправить – Президент наделен полномочиями распустить Раду, если в течение 30 дней новая коалиция там так и не появится.

Решение разрушить большинство было взвешенным, продуманным и несло в себе единственную цель – провести досрочные парламентские выборы. Ориентируясь на

желания электората, в своей риторике спикеры всех политических сил поддерживают такую инициативу и готовы пойти на перевыборы. Если все согласны и готовы, есть все необходимые предпосылки для перевыборов, то возникает вопрос об их финансировании.

И вот тут Верховная Рада показывает своё лицо и не принимает законопроект, которым предлагалось внести изменения в закон «О государственном бюджете на 2014 год» (проект 4464а), чтобы профинансировать эти самые перевыборы.

14.08.2014 г., в один день с принятием закона «О санкциях», народные избранники отказалась даже включать в повестку дня вопрос о финансировании досрочных выборов.

Все выглядит так, словно депутаты посылают П. Порошенко сигнал о том, что не так уж и просто их распустить. Отмечу, что юридические основания для такой странной позиции парламентариев имеются.

Даже после досрочного прекращения полномочий Рады этого созыва, которое произошло 26.08.2014 г., она является действующей до первого заседания Верховной Рады нового созыва.

В этой ситуации вполне может быть, что «пятая колонна» в нашем парламенте, как их называет П. Порошенко, просто хочет и дальше пользоваться всеми привилегиями «народного депутатства». А потому надеется заблокировать финансирование перевыборов, сорвать избирательный процесс и создать прочие препятствия на пути проведения первого заседания Верховной Рады нового созыва. Мало ли, а вдруг у них получится сорвать перевыборы и исполнять свои полномочия до истечения срока, который был прямо установлен законом «О восстановлении действия отдельных положений Конституции Украины» от 21.02.2014 г. № 742-VII.

На это мало кто обратил внимание, но возвращая действие отдельных положений нашей Конституции под ликование Майдана, народные избранники вернули и ст. 3. Исходя из этой статьи, действующая ВР должна работать до приобретения полномочий Верховной

Радой, избранной на выборах в последнюю неделю октября 2017 г.

На эту дату, как мне кажется, и ориентируются наши «народные избранники» в своей игре с Президентом. Не просто же так они вносили указанное положение в закон, изменяющий положения Конституции Украины. Об эти игры, думаю, сломает копыя не один полк политологов. Я же могу сказать, что с точки зрения Конституции П. Порошенко поступил верно.

Турчинов, который 10 дней не подписывал принятый в сжатые сроки ЗУ «О санкциях» и не передавал его на подпись Президенту, тоже не нарушил закон. Даже депутаты ВР, отказавшись голосовать за финансирование досрочных выборов, тоже поступили законно – ведь это право народных депутатов голосовать или не голосовать по их усмотрению. Но честна ли такая игра по отношению к украинцам? (<http://ru.tsn.ua/blogi/themes/law/deputaty-vse-na-vyhod-383664.html>). – 2014. – 28.08).

***

Блог на сайті Іb.ua

Про автора: Ж. Балабанюк, консультант, ученый, гражданский деятель

Украина: как превратить риски в возможности

В дни, когда страна отмечает день Независимости, так много надежд на то что новый год для страны будет спешным и переломным на пути становления и развития. Сможет ли Украина превратить существующие риски в возможности, зависит не только от нынешних политиков но и каждого из нас. Ведь то, какие вопросы и критерии мы ставим власти, обсуждаем в открытой дискуссии, и есть одним из рычагов влияния гражданского общества которое проходит процесс становления. Как часто мы задаем вопрос, насколько предлагаемые правительством и Президентом реформы, соответствуют трем основным критериям оценки: эффективности; результативности; обеспечения стабильного развития в будущем.

Сегодня, наряду с вопросом территориальной целостности, не менее остро стоит и вопрос обеспечения социальной безопасности страны. Если более пристально посмотреть на множество инициатив и предлагаемых реформ, то зачастую мы видим что происходит формализация и закрепления тех или иных частных интересов, но ни как не людей и страны в целом. На основе чего мы делаем такие выводы.

Во-первых, большинство инициатив – это не создание чего-то своего, нового что идентично для Украины, а калька опыта других стран, просьба о помощи и надежда на Запад. Любая предоставляемая помощь, все равно в пределах интересов и выгод тех, кто ее предоставляет. Если бы Западные страны были бы заинтересованы в сильной стране Украина, конкурентной на европейской и мировой арене, то изначально с 1991 г., Украина бы получала реальную помощь по становлению государственности и трансформации постсоветской модели в рыночную экономику. Ведь молчаливое согласие на разворованные национального богатства и построение кланово-олигархической модели управления страной, это тоже действия, ведь олигархи свои деньги держат где?

Во-вторых, если мы берем за основу для развития экономики страны, те сектора экономики, которые уже развиты в других странах, сможем ли мы конкурировать с США, Японией, Китаем, Индией в ИТ, машиностроении, тяжелой промышленности, фармацевтике, создавая что-то абсолютно новое, делая прорывы в технологиях на основе которых можно будет строить новые индустрии и создавать множество рабочих мест?

Да, мы можем взять лучший опыт других стран для реформирования и создания государственных институций, адаптировать его с учетом украинской специфики и реалий. Но это не будет работать в экономике, если мы выберем путь копирования того что уже есть, создания больших аутсорсинговых центров на территории Украины, мы сможем конкурировать с другими странами которые развиваются только за счет дешевой рабочей

силы. Но если мы как страна действительно хотим развиваться и быть конкурентными на мировой арене, мы не должны закладывать в основу развитие секторы которые уже успешны в других странах (они прошли свой путь становления и при других отличных от наших условий). Нужно критично и честно оценивать резервы и возможности, сильные и слабые стороны страны Украина, не занимаясь при этом подменой понятий.

Например, активное обсуждения насколько ИТ индустрия может стать одним из быстрорастущих и высокопродуктивных секторов экономики Украины. За данными экспертов, которые занимаются прогнозированием будущего развития планеты и государств, основную задачу которая стояла перед ИТ индустрией она выполнила – это обеспечения комфорта жизни. Дальше это будет усовершенствования существующих технологий и их обслуживание. Глобальных прорывов в ИТ уже не будет. Поколение беби-бумеров пошло в ИТ, именно эта индустрия создала основным создателем рабочих места для них. Сможет ли Украина конкурировать на ИТ рынке с США и Индией? Или это только лоббирования интересов игроков рынка ИТ в Украине?

Сегодняшнее правительство на этом этапе должно думать и находить варианты ответов на вопрос о том где будет работать поколение рожденных 2000–2010 гг.? Говоря о реформах не ставить цель перераспределения сфер влияния не ресурсы и активы, продолжая политику перекачивания национального богатства в структуры собственных активов. А в первую очередь четко заявив, что страна Украина может предложить миру на мировом рынке? Каким путем будет происходить трансформация существующей структуры экономика в новую, и какие ее сектора будут основными форваторами будущей экономической модели страны? Ведь подготовкой профессионального персонала нужно заниматься уже сегодня. А вопрос решения связки и взаимодействия – определения потребности, подготовки в Вузах и будущей реальной потребностью рынка труда в персонале пока еще не одно правительство так

и не предложило за весь период независимости Украины.

Что может предложить Украина? Начать с двух секторов экономики, аграрного и туристического, а также развивать индустрии которые экспортно ориентированы с высокой добавочной стоимостью продуктов и сервисов, создавая новые интеллектуальные, духовные и культурные сервисы.

Если говорить о аграрном секторе, то это глубокая переработка сельскохозяйственной продукции, развитие животноводства. Проблему энергозависимости можно решить создав условия (например налоговые каникулы до 20 лет) для энергосберегающих и зеленых технологий, проектов по развитию бережного отношения к природе, экономного использования ресурсов, переработки мусора и отходов. Что в свою очередь будет толчком для создания новых рабочих мест и повышения уровня самозанятости в этих и смежных секторах экономики.

Ведущие мировые ученые-футурологи отмечают что есть четыре основные неисследованные направления которые могут стать основой экономики будущего, а соответственно и основными создателями рабочих мест, это – биомедтехнологии (будущее химии, генных технологий, фармацевтики, аграрного рынка, производства продуктов питания); космические технологии (освоение космоса, развития космических поселений и транспорта); управление временем; возможности мозга человека. Отсюда возникает логический вопрос почему правительство и эксперты, ответственные за реформы, не говорят об построению новых секторов экономики страны. Ведь космическая индустрия на ряду с аграрной может составлять основу экономики Украины XXI в. Именно сегодня важно закладывать будущие развития страны, после окончания боевых действий, создавать предпосылки для восстановления территорий, предупреждения и недопущения социальной и гуманитарной катастрофы с началом холодных периодов. Найти решения можно всегда, если этого хотеть. Если сегодня не решают такого рода вопросы, значит это не

нужно, для некоторых сил выгодно зарабатывать на войне и списывать все на войну.

На мировой арене В. Путин не лидер страны, настоящий национальный лидер и масштабный политик, это тот, кто развивает свою страну, улучшает качество жизни ее граждан, а не просто обеспечивает минимальные социальные гарантии за счет ресурсной составляющей экономики. Не нужно смотреть на Украину через призму украинско-российских отношений, ведь за всю историю Украины она никогда от этих отношений не выигрывала. Думая о будущем важно смотреть на мир шире. Одной из развивающихся стран сегодня есть Индия. Ярким лидером которой сегодня является премьер-министр Н. Моди.

...Для привлечение инвестиций страна сделала предложения для инвесторов – предоставления бесплатно земли для создания производства, использования воды и электроэнергии до 20 лет. Установив четкие и жесткие правила для инвесторов относительно использования ресурсов и влияния производства на окружающую среду. Развития системы образования, банковского сектора, страхования. Путь премьер-министра Н. Моди начинался с того что он работал продавцом чая на улице, после этого возглавил свой город, стал министром своего штата, возглавлял свой штат и сейчас уже премьер-министром всей страны.

Это яркий пример для Украины, ведь одни заявления об изменении системы нечего не изменят, к сожалению многочисленные жертвы привели только к тому что одна управляющая элита изменилась другой, одни олигархи хотят заменить других и делят зоны влияния и регионы. Это не меняет качество жизни простых людей, социальные ожидания очень велики в обществе, на фоне обострения экономической ситуации, одной из ключевых задач сегодня является стабилизация социальной ситуации, предотвращение социальных взрывов. В Украине начнутся реальные реформы тогда, когда высшие посты в государственной и местной власти начнут занимать профессионалы, честные и порядочные люди с низу, для которых служение

своей стране и нации не лозунги политической компании, а личное убеждение, которому они следуют. Тогда не будет министров которые уходят «потому что им не дали возможность внедрить реформы», как будто они не знали куда идут и с кем в команде, президента беглеца или олигарха. А будут действительно лидеры страны, пришедшие на служение своему народу и стране (http://blogs.lb.ua/zhanna_balabaniuk/277588_ukraina_prevratit_rizki.html). – 2014. – 28.08).

***

Блог на сайті ubr.ua

Про автора: В. Самолук, Член ради з правових питань і співкерівник комісії з соціальних проблем і роботи МГОУ «Четверта Хвиля», член ради з правових питань і голова Микалаївського обласного відділення Всеукраїнської громадської організації «Українська Взаємодопомога», член Одеської регіональної організації Національної спілки журналістів України

Правова позиція щодо валютного кредитування

Викладена правова позиція використовувалася в багатьох судових справах і пройшла всі судові інстанції, але жодна судова інстанція не задовольнила подані заяви але й не спростувала.

З початком кризи 2008 р. мільйони громадян України, які отримали кредити в банках України в іноземній валюті, зіткнулися з проблемою подорожчання іноземної валюти по відношенню до національної валюти – гривні і як наслідок виникла заборгованість.

Банки масово почали звертатися до судів України з позовними заявами про стягнення заборгованості за укладеними кредитними договорами, а позичальники відстоювати свої порушені права шляхом пред'явлення різноманітних позовів до банків.

Згідно із статистичними даними, наданими апеляційними судами України, у 2009 р. на розгляді місцевих судів по першій інстанції перебувало 197,6 тис. цивільних справ, які впливають з кредитних правовідносин.

В зв'язку з цим, 07.10.2010 р. суддею Верховного Суду України Луспеником Д. Д. одноособово було підготовлено узагальнення судової практики розгляду цивільних справ, які виникають з кредитних правовідносин (2009–2010 рр.), які були узгодженні на засіданні Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України та надіслані судам України для врахування та використання (вжиття заходів щодо усунення недоліків при здійсненні правосуддя).

Цей документ по своїй суті фактично посилив права кредиторів і знецінив права пересічних громадян.

Так, «правова позиція Луспеника Д. Д.» щодо вирішення спорів, пов'язаних з укладанням договору та виконання договірних зобов'язань в іноземній валюті зводиться до того, що банками правомірно надавалися кредити в іноземній валюті фізичним особам на підставі банківської ліцензії та письмового дозволу на здійснення операцій з валютними цінностями.

Між тим, з таким висновком погодитися не можна, виходячи з наступного.

З 01.01.2004 р. набрав чинності новий ЦК України, який є основним актом цивільного законодавства України та має вищу юридичну силу (ст. 4 ЦК України).

За змістом ч. 2 ст. 192 і ч. 3 ст. 533 ЦК України використання іноземної валюти на території України за зобов'язаннями допускається лише у випадках, порядку та на умовах, встановлених Законом.

Це відповідає й приписам ст. 99 Конституції України, а також п. 1 ч. 2 ст. 92 Конституції України про те, що виключно Законами України встановлюється статус іноземної валюти на території України.

До правовідносин, що виникли після набрання чинності ЦК України, мають застосовуватися положення цього Кодексу.

Разом з тим до цього часу в Україні відсутній закон, який би врегулював порядок використання іноземної валюти на території України, а Банк здійснює та зобов'язує громадян України здійснювати незаконні валютні операції, керуючись лише підзаконними нормативно-правовими актами, які повинні прийматися на виконання Закону, а не підміняти Закон.

На сьогодні єдиним підзаконним нормативно-правовим актом, який регулює правовідносини у сфері валютного регулювання є Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» № 15-93 від 19.02.1993 р.

За своїми повноваженнями Кабінет Міністрів України не має права привласнювати собі повноваження законодавчого органу, яких він не мав і вони не були йому делеговані єдиним законодавчим органом – Верховною Радою України.

Тому, з врахуванням верховенства права, що діє в Україні та враховуючи верховенство законів по відношенню до підзаконних актів, ніхто не може примушувати до здійснення незаконних дій.

Отже, за відсутності спеціального Закону, видані Національним Банком України, з 1.01.2004 р. (як генеральні так й індивідуальні) ліцензії на здійснення валютних операцій стосовно кредитування є незаконним, оскільки не відповідають вимогам чинного ЦК України.

Виходячи з цього всі валютні операції стосовно кредитних угод є недійсними, оскільки зазначений Декрет Кабінету Міністрів України не заміняє спеціальний Закон, який мав бути прийнятий з 1.01.2004 р.

Немає Закону, тому проводити кредитування та розрахунки в іноземній валюті є протиправним.

Банки посилаються на те, що таким спеціальним Законом є Закон України «Про банки та банківську діяльність», що невірно, оскільки цей закон врегульовує діяльність банків.

Так, ст. 1 вказаного Закону визначено предмет та мета цього Закону: «цей Закон визначає структуру банківської системи, економічні, організаційні і правові засади створення діяльності, реорганізації і ліквідації банків».

Статтею 3 Закону визначено, що цей Закон регулює відносини, що виникають під час заснування, реєстрації, діяльності, реорганізації та ліквідації банків.

Крім того, стосовно дії Законів у часі, то перевага надається Закону, який прийнятий пізніше.

Далі конче необхідно утримуватися від нових бізнес-ініціатив за рахунок держави (традиційно, МінАПК багате на такі ідеї). Якщо, приміром, ті самі американці хочуть продавати нам трактори на пільгових умовах, то слід якнайактивніше використовувати ресурси приватних лізингових компаній і в ніякому разі не створювати для цього державні структури, типа Укragenrolізингу. Інакше усе це рано чи пізно закінчиться зловживаннями, корупцією та підривом довіри до нас з боку цивілізованого світу.

Зростання приватних інвестиції в інфраструктуру

Уявімо, що раптом у наступному році відбудеться неймовірне і Україна подвоїть врожай зерна. Чи зможе країна на цьому заробити? Звичайно, ні – врожай загине, адже ми фізично не можемо зберегти та вивезти таку кількість зерна. Логістика – наше слабе місце, яке необхідно перетворити у сильне. Для залучення приватних інвестиції у порти, зерновози та елеватори слід радикально переглянути деякі тарифи та систему дозволів на будівництво інфраструктурних об'єктів. На превеликий жаль, такий інструмент, як пільги та спеціальні режими оподаткування для інвесторів навряд можна задіяти: скасувавши пільги із сплати податку на прибуток для готельного бізнесу, що мали діяти до 2022 р., та націлившись на відміну пільг для сільгоспвиробників, що, мають закінчитися 31 грудня 2017 р., уряд фактично лишив себе довіри з боку інвесторів, які все це мали б побудувати.

Непопулярні рішення

Якщо уряд серйозно націлений вивести Україну в лідери на ринку кукурудзи, то потрібно чесно говорити про те, що саме дає США перше місце? Крім багатьох складових це – використання геномодифікованого насіння.

Офіційно у нас в країні немає ГМ-кукурудзи, не зареєстрований жодний сорт, хоча, за інформацією Американської торгової палати, неофіційні перевірки говорять про наявність ГМ-сої у 70 % досліджуваних зразків, та 30 % зразків кукурудзи. Для того, щоб швидко

вивести це питання з тіні можна запровадити спрощену процедуру реєстрації сортів (без випробувань, аналізів тощо), які вже внесені у постійний список ЄС чи ОЕСР, як безпечні.

Але й потрібно сформулювати своє, українське чітке державне ставлення до питання ГМ-технологій – створити спеціальну комісію з питань усебічного дослідження впливу ГМО на здоров'я людини, яка складатиметься із представників МОЗ, МінАПК, аграрних асоціацій, вчених і міжнародних експертів. Хочемо бути лідерами? Треба мати найсвіжіші наукові дані.

Досить податкових змін

Останнє і, мабуть, найголовніше. Ми маємо припинити порочну практику щомісячного внесення змін до Податкового кодексу. Уряд має зрозуміти, що для того, аби в наше сільське господарство, як в будь-яку галузь будь-якої країни, прийшли великі іноземні гроші, податкова система має бути стабільною та вигідною для інвестора. І це не мої слова. Це сформулював ще А. Сміт у далекому 1776 р. (<http://blog.ubr.ua/politika/volodimir-makar-chizmoje-ukraini-stati-liderom-na-svitovomu-rinku-prodovolstva-8512>). – 2014. – 28.08).

***

Блог на сайті ubr.ua

Про автора: В. Самолюк, Член ради з правових питань і співкерівник комісії з соціальних проблем і роботи МГОУ «Четверта Хвиля», член ради з правових питань і голова Микалаївського обласного відділення Всеукраїнської громадської організації «Українська Взаємодопомога», член Одеської регіональної організації Національної спілки журналістів України

Своей общественно-гражданской позицией хачу зашитить своё право голоса и других граждан Украины.

Права украинцев должны гарантировать украинские законы, которые основаны на этнокультурных принципах украинского коренного народа.

Более тысячи лет украинцы жили по обычаям и по вечевому принципу – воле.

Принципы вечевых законов в современном мире называется демократическими. Вечевое право основано на народном правлении.

Вечевая воля – это правовая система самоуправления украинского коренного народа, предусматривающая равные права, обязанности и ответственность граждан. «Віче» гарантирует гражданину участие в общественных процессах личным присутствием и открытым голосованием. «Віче» основано на территориальных советах самоуправления украинского коренного народа, а также вливающих в украинское общество иммигрантов. С давних времён в украинское общество вливались и сегодня вливаются потоки иммигрантов с разных стран. Разные причины склоняют или подталкивают людей иммигрировать в Украину. Иностранцы приносят в украинское общество и полезное, и неприемлемое, например, тайное голосование на выборах.

Этнокультурные принципы голосования на общественных и государственных выборах украинского коренного народа в системности вечевых законов, которые регулировались открытыми и прозрачными советами, голосованием, наделением полномочиями, добровольным участием в принятии вечевых решений.

Тайные голосования избирателей в Украине – главный обман, выборная афера. Тайные голосования не вписываются в вечевое право украинского коренного народа. Украинцы чувствуют, что от их выбора на выборах ничего не зависит.

В чём скрывается подвох во время выборов в Украине?

Первое, сколько на самом деле украинских граждан находится на день выборов в Украине и за рубежом?

Отвечая на этот вопрос, власти в Украине уменьшают число мигрантов (в 2011 г. была официально озвучена цифра около 3.500.000 человек).

В это же время международные организации называют цифры от 8 до 12 млн человек.

В тоже время озвучивали свои статистические и аналитические расчёты общественные

организации Украины и у них сложились такие цифры: от 16 до 18 млн украинских граждан находятся за пределами Украины. Если эти цифры близки к реальности, тогда в Украине по факту присутствует 28–30 млн человек.

Кто способен и обязан прояснить ситуацию и дать ответ на столь важный вопрос?

Таможенная служба Украины – золотоносная жила коррупции колониальных заместников в Украине. Мы понимаем, что если нет границы, тогда нет законов! Таможенная служба Украины по факту есть и работает. Но какую стратегическую функцию исполняет она для страны?

Таможенная служба Украины обладает задокументированными данными о гражданах Украины, которые пересекли, границу и будут там находиться на день выборов. Таким образом, текущие власти Украины имеют в своём распоряжении резерв голосов реальных граждан Украины находящихся за границей и, не имеющих возможности принять участие в голосовании на выборах в Украине! С таким резервом (5, 10, 15 миллионов голосов) можно выиграть на любых выборах в Украине, сохраняя систему тайного голосования.

Вот такая золотоносная жила (таможня Украины) для коррупционных колониальных заместников.

Открытые прозрачные голосования на выборах Украины отрезает всякие резервы махинаций мошенничества в процессе выборов.

Не напрасно украинцы в вечевой системе проводили открытые голосования – таким способом исключалась фальсификация общественного выбора и обман избирателей. Никалай Васильевич Гоголь, украинец по происхождению и мировоззрению, в «Мёртвых душах» показал, как в XIX в. мошенники (сегодня – бизнесмены) зарабатывали деньги из бюджета страны на несуществующих людях. Сегодня на несуществующих и на отсутствующих в стране гражданах мошенники присваивают избирательное право народа и блага страны.

Уважаемые украинцы, открытые голосования избирателей Украины – одно из эффективных средств защиты своего права голоса и

защиты право голоса других украинцев. Мы, украинцы, находящиеся в Украине, можем защитить свои права и права отсутствующих украинцев. Проголосуйте, сделав свой выбор из предложенных вариантов и перешлите ссылку другим гражданам Украины для утверждения общественного мнения украинцев (<http://blog.ubr.ua/pravo/otkrytye-golosovaniia-ukraincevena-vyborah-8493>). – 2014. – 27.08).

***

Взгляд юриста

Юридический блог компании Jurimex

Про автора: Д. Гетманцев

Ощадбанк-госрегулятор?

Минфин сам себя лишает функции регулирования рынка лотерей.

Последняя скандальная инициатива министра финансов А. Шлапака о проведении лотерейной реформы вполне обосновано породила фонтан народных троллей и шуток, увековеченных в социальных сетях. Действительно, время, место и идею для проведения своей реформы министр выбрал как нельзя «лучше». В изнываемой от войны, политического и экономического кризиса стране предложение главного финансиста государства о плане национального спасения через реформу игрового рынка, выглядит как неудачная шутка.

Еще более «уместным» это предложение является с точки зрения того, что именно эту же концепцию реформирования рынка на протяжении только последней каденции В. Януковича безуспешно четыре раза (!) пыталась провести через парламент сначала команда Н. Азарова, а уже осенью 2013 г. непосредственно Семья! В последний раз, поданный 27 ноября 2013 г. законопроект № 3697 всеми известного крымского депутата Л. Миримского, пройти через парламент просто не успел. Помешала Революция. Но три предыдущих законопроекта (№ 8401, 9098, 3161) были не приняты парламентом виду очевидной (даже для тех реалий) коррупционности схемы организации лотерейного рынка и даже несмотря на беспрецедентный админресурс, задействованный для их принятия.

Поэтому, оставив за скобками лучшие образцы народного творчества, порожденные мягко говоря, неожиданной инициативой Министра попытаемся серьезно, в основных чертах разобраться с концепцией построения лотерейного рынка, идея которой перешла А. Шлапаку в наследство от его знаменитого «папередника» вместе, надо полагать, с командой лотерейных реформаторов Минфина с мощными донецкими корнями.

Суть концепции состоит в том, что государственные лотереи в стране будет проводить Государственный сберегательный банк Украины (далее – Сбербанк). Он по замыслу отцов-основателей новой модели рынка является организатором (не путать с оператором) лотерей. Так вот, Сбербанк может проводить лотереи сам, а может выдавать это право (вместо государства) частным структурам. На каких принципах и основаниях – законопроект Минфина умалчивает, однако четко указывает количество операторов. Их должно быть не более пяти.

Итак, по закону Сбербанк получает две функции: (1) проводить лотереи; (2) выдавать право на их проведение.

Давайте разберемся. Проводить лотереи Сбербанк имеет право и так. Ведь он обладает одной из четырех существующих лицензий на проведение государственных лотерей, которая не используется и никогда не использовалась им, но перешла «по наследству» с прошлых советских времен. Таким образом, для проведения лотереи Сбербанком не мешает ничего. Ничего, кроме желания, денег и здравого смысла. Да! Именно здравого смысла! Ведь государственные лотереи не проводятся государственным банком – ни в одной цивилизованной стране мира.

Причины этого отнюдь не в том, что гениальные идеи приходят в головы только чиновников из команды Н. Азарова, обходя стороной недалеких европейцев и американцев. Причина в том, что банковская деятельность, как и лотерейная являются исключительными видами деятельности, осуществление которых связано с значительными финансовыми рисками, не соединимыми в одном «флаконе».

Проведение лотерей банковским учреждением обременяет дополнительными рисками его вкладчиков и клиентов, точно также, как и предоставление банковских услуг влечет дополнительные риски для игроков в лотереи и государства. Финансовый хаос, порожденный скрещиванием не совместимых в условиях рыночной экономики видов деятельности порождает невозможность контроля со стороны государства, создавая все необходимые условия для мошенничества как в банковской, так и в лотерейной части деятельности оператора-банка.

Каждый должен заниматься своим. В той части Европы, к которой не относится Украина, это выглядит очевидным! В нашей стране, где на здравый смысл стараются закрывать глаза, отсутствие лотерейной деятельности Сбербанка на протяжении нескольких последних десятилетий было сопряжено, в первую очередь, с отсутствием необходимых денег для запуска игр. Ведь на организацию полноценной лотерейной деятельности в зависимости от ее масштаба по оценкам специалистов идет от 30 до 50 млн дол. США. Также сказывалось отсутствие команды профессионалов, которые могли бы потянуть организацию, на первый взгляд, несложного, но полного дьявольски мелких особенностей технологического процесса выпуска и проведения игр на деньги.

Возможно, в условиях жесткого бюджетного дефицита министру финансов все-таки удалось отыскать лишних 700–800 млн грн на запуск Сбербанка-лото. Почему не запустить? Хозяин – барин! Но, зачем в таком случае поднимать шум? Вносить новый законопроект? Ведь любую глупость выгодней сделать тихо, на случай возможного провала!

В чем тогда смысл, – спросите Вы? Все просто, – ответу я! Смысл как раз кроется во втором полномочии Сбербанка – определять операторов государственных лотерей. По идее Азарова-Шлапака (ведь теперь можно называть ее так?) Сбербанк будет выдавать право на проведение государственных лотерей пяти негосударственными операторам, от его имени на основании договора поручения. Таким образом, Сбербанк получает в свое

распоряжение практически ограниченный ресурс (право на проведение гослотерей) вместе с правом неограниченно распоряжаться им. Теперь Сбербанк будет сам решать кому давать право, у кого его отзывать и сколько будет стоить каждое «согласование» того или иного действия для потенциального или уже действующего оператора. Та мелочь, что при этом Сбербанк будет нести полную имущественную ответственность за всевозможные последствия деятельности операторов не особо смущает авторов концепции Азарова-Шлапака. Ведь дивиденды от раздачи прав и «согласований» будет получать конкретное руководство Сбербанка, а ответственность в случае неплатежеспособности оператора будет нести государственный банк – учреждение, деньги у которого пока еще есть.

Таким образом, опубликованным Минфином законопроектом фактически предлагается передать не государственному органу, имеющему к тому же сам право проводить игры, государственную функцию, которая может и должна быть только у самого Министерства финансов – функцию регулирования рынка лотерей. Решение уникальное по своей беспрецедентности и находчивости!

И пусть читателя не смущает, то, что законопроект предусматривает возможность проведения т. н. негосударственных лотерей. К сведению Министра, такие лотереи можно проводить и сейчас. Закон о запрете азартного бизнеса их не запрещает. Однако, правовой режим, в т. ч. и налогообложение «негосударственных» лотерей делают невозможной даже теоретическую перспективу их проведения. При этом, простое поверхностное изучение текста законопроекта свидетельствует о том, что его авторы умышленно закрепляют неравный статус операторов государственных и негосударственных лотерей (условия хозяйствования, получения права на деятельность, ответственность и т. д.), нарушая тем самым не только ст. 18, 25 Хозяйственного кодекса, ст. 3 Закона «О лицензировании...», но и прямо ст. 42 Конституции Украины. Поэтому тот факт, что в законопроекте Минфина появились негосударственные лотереи

(практически единственное, что отличает его от ранних законодательных инициатив донецкой команды), свидетельствует скорее о необходимости соблюдения приличия, о которых прошлое правительство даже не задумывалось.

Также, никого не должно смущать то, что законодательная инициатива Минфина уничтожит действующий рынок лотерей, операторы которого худо-бедно, но отчисляют в государственный бюджет ежегодно до 400 млн грн, которых бюджет не досчитается. Для того, чтобы скрыть этот факт, в своей размещенной на сайте презентации не новой, но от этого не менее гениальной законодательной инициативы Минфин идет на очевидные арифметические манипуляции с цифрами. Детальная проверка расчетов Минфина показывает не рост отчислений на 500 млн грн, как это заявляет Министр, но ежегодное уменьшение отчислений на 200–300 млн грн. И это если принять оптимистические показатели, на которые рассчитывает новая-старая команда министерства! НО ведь это мелочи! И потом, разве цель, которая стоит перед авторами инициативы, не оправдывает любые средства?..

Не вполне погруженный в перипетии причинно-следственных связей современной украинской финансовой политики читатель, конечно мог бы уточнить, а почему Министерству финансов на начать наведение порядка на рынке на основании действующего закона о лотереях, пользуясь теми обширными полномочиями, которые у него уже есть? Начать, скажем, с проверки работы действующих операторов, которых Минфин не проверял уже пару лет.

Почему не прекратить засилие игровых автоматов на улицах украинских городов, которое уже вошло в норму именно вследствие бездействия чиновников Минфина?.. Или скажем по-другому – сколько проверок таких объектов провел Минфин, сколько материалов направил в правоохранительные органы?.. Ответ очевиден – Минфин самоустранился от контроля рынка! Очевидно и то, что четкая и законная работа по наведению порядка на игорном рынке могла бы привести к значительному увеличению поступлений в

бюджет от действующих операторов лотерей за счет уменьшения нелегального сегмента рынка уже сегодня. Без громких фраз, лозунгов, популизма и подковерных схем-интриг.

Примечательно, что законопроект, предложенный Минфином предлагает разработку и создание новой электронной центральной системы, через которую будет контролироваться проведение игр в государстве. Для не сведущих поясню – лотереи давно уже во всем мире проводятся электронным способом, что позволяет контролировать каждую ставку и соответственно уплаченные с нее налоги в режиме реального времени. Такие электронные системы есть у каждого существующего оператора лотерей. Неограниченный доступ к ним есть у Минфина и Казначейской службы. Почему сейчас Минфин не использует этот механизм контроля, а требует, создания нового ПО, стоимость которого исчисляется миллионами долларов? Орган лицензирования чем-то не устраивает качество или уровень контроля действующих центральных систем? Им высказывались пожелания? Конечно нет! Но кто же откажется от возможности освоить лишние пару – тройку десятков государственных миллионов гривен на создание уже существующего ПО?..

Какой результат намеривается получить от своей, мягко говоря, сомнительной законодательной инициативы Министр финансов лично для себя остается вопросом. Мы конечно не склонны видеть меркантильные мотивы в действиях каждого чиновника. Возможно речь идет о простом популизме, возможно о том, что министра банально подставили представители старой азаровской команды, до сих пор работающие в Минфине, и в отчаянном прыжке стремящиеся вскочить на последнюю ступеньку уходящего лотерейного поезда.

Много вопросов также к нынешнему руководству Сбербанка...

Очевидным является только то, что авторы инициативы при ее разработке руководствовались меньше всего интересами украинского государства и общества. А это уже само по себе вызывает достаточные

основания для беспокойства. Ведь разрушение существующего лотерейного рынка, бездумная трата государственных денег в процессе создания новой коррупционной системы, превращение госбанка в оператора лотерей, шансов на положительную реализацию которого нет никаких – и это уже очевидно, –

нанесет еще один не смертельный, но от этого не менее болезненный удар по экономической и финансовой безопасности Украины. Допустить этого в такой важный, переломный исторический момент мы не имеем права! (<http://jurblog.com.ua/2014/08/oschadbank-gosregulyator>). – 2014. – 22.08).

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ
№ 17 (75) 2014**

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»

Редактори:
Т. Дубас, О. Федоренко, Ю. Шлапак

Комп'ютерна верстка:
А. Бергелська

Підп. до друку 8.09.2014.
Формат 60x90/8. Обл.-вид. арк. 5,94.
Наклад 2000 пр.
Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3
Свідоцтво про внесення суб'єкта
видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 1390 від 11.06.2003 р.